

เมล็ดพันธุ์ ความดี

เนื้อห้ของความเป็นมนุษย์

เมล็ดพันธุ์แห่งความดี
เนื้อแท้ของความเป็นมนุษย์

ประมวลจากหนังสือ 31 เล่ม
ในโครงการ“เมืองไทยหัวใจมนุษย์”

สภานิติบัญญัติ
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

ISBN 978-974-300-893-1

ที่ปรึกษา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
นพ.อุกฤษฏ์ มลินินทางกูร
นพ.ชาติรี เจริญศิริ

อำนวยการประสานงาน

นिरชา อัศวธีรากุล
ณนุต มธรรพจน์
จรีนพร คงศรีจันทร์
นวินดา จัดหงษา
จุไรรัตน์ โตคำงาม

บรรณาธิการ

ยุทธนา วรณปิติกุล

ผู้เขียน

สุพิธา วรณปิติกุล, ยุทธนา วรณปิติกุล

ศิลปกรรม และรูปเล่ม

สำนักพิมพ์ Organic Books

พิสูจน์อักษร

สมประสงค์ บุญผ่อง
ชนิษฐรัตน์ มีสพันธ์

ภาพปกและภาพประกอบ

วาริตา อ้อยยอด
iced_T

จัดพิมพ์ และเผยแพร่โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)

ชั้น 2 อาคาร 88/37 ทิวาพันธ์ 14 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ 0-2590 -2304 โทรสาร 0-2590 -2311

เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

คำนิยม

ถ้าถามว่าหากจะเปลี่ยนแปลงโลกไปสู่โลกแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแล้ว อะไรสำคัญที่สุด คำตอบอาจจะมีหลากหลาย แต่คงจะไม่ลงตัวถ้าไม่ใช่การมี “หัวใจของความเป็นมนุษย์”

ไม่มีสัตว์ชนิดใดที่สามารถทำลายโลกได้ เพราะสัตว์อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ผิดธรรมชาติได้ จึงทำลายโลกได้ มนุษย์มีความโลภมากผิดธรรมชาติ และสามารถคิดเทคโนโลยีที่ขยายความโลภให้มากยิ่งขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด เทคโนโลยีที่ว่านั้นคือเงิน ในขณะที่อาหารเป็นของจริง แต่เงินไม่ใช่ของจริง ลองนึกภาพดูว่าจำนวนเงินนั้นเราสามารถเติมตัวเลขเพิ่มเข้าไปเท่าไรก็ได้ เช่น ๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐... เติมนับจนสุดขอบฟ้าเลยก็ได้ แสดงว่ามันไม่ใช่ของจริง แต่เป็นมายาคติที่มายาขยายความโลภออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อมนุษย์มาถือการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ก็เท่ากับเอาความโลภอันไม่มีที่สิ้นสุดเป็นตัวตั้ง การพัฒนาแบบนี้จึงไปทำลายทรัพยากรนานาชนิดเพื่อเปลี่ยนให้เป็นตัวเลขให้มากขึ้นๆ โลกจึงถูกทำลายมากขึ้นๆ ครอบคลุมธรรมชาติและครอบคลุมการอยู่ร่วมกันจนวิกฤติและเครียดไปหมด จนไม่มีทางออกด้วยการ “พัฒนา”

แต่มนุษย์ก็มีธรรมชาติที่พิเศษสุดอยู่อย่างหนึ่ง ตามคำว่า “มนุษย์” นั่นเอง มนุษย์แปลว่าจิตใจสูง มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มีจิตใจสูง

จิตใจสูง หมายถึง จิตใจที่เห็นแก่คนอื่นและสิ่งอื่นอย่างไม่น่าเชื่อ เพราะ
อย่างนี้ มนุษย์จึงมีความดีที่สามารถทำเรื่องดีได้อย่างสูงสุด เนื่องจาก
ความดีสุดๆ นี้เป็นศักยภาพในความเป็นมนุษย์เท่านั้น เราจึงเรียกกันว่า
“หัวใจของความเป็นมนุษย์” ทุกคนเคยสัมผัสหัวใจของความเป็นมนุษย์
มาด้วยกันทุกคนและรู้ว่ามันให้ความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นสุขอย่างล้ำลึก
เพียงใด

ในกระแสธารของอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม ก็ยังมี
เรื่องดีดี หรือเรื่องที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์อยู่ในทุกพื้นที่ เพราะมัน
เป็นธรรมชาติอีกด้านหนึ่งของมนุษย์ ถ้าเราบันทึกเรื่องราวดีดีมาเผยแพร่กัน
มนุษย์ก็จะมีความสุขและมีกำลังใจมากขึ้น ความสุขและความดีเป็นเรื่องที่
ระบอบได้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) พยายามเคลื่อนไหว
“สังคมไทยหัวใจมนุษย์” และพยายามส่งเสริมให้มี “ธนาคารของเรื่องราวดีดี”
หวังว่าเรื่องราวดีดีเล่มนี้ จะเข้าไปสัมผัสส่วนลึกในจิตใจของผู้คนอย่าง
กว้างขวาง ด้วยสัมผัสส่วนลึกในจิตใจเท่านั้น ที่จะช่วยให้โลกงดงามน้อยอยู่

คำนิยม

แม้เราจะเพียรพยายามสร้างและรณรงค์ ส่งเสริม “สังคมแห่งสุขภาวะ” ในรูปแบบต่างๆ มากมายเพียงใด แต่สังคมแห่งสุขภาวะที่แท้จริงย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสังคมปราศจากเสียซึ่ง “หัวใจของความเป็นมนุษย์” หรืออาจสรุปคร่าวๆ ได้ว่า “คนที่มีคุณงามความดีอยู่ในหัวใจ” ย่อมมีจิตสำนึกห่วงใยทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สรรพชีวิตทั้งมวล และสิ่งแวดล้อม และเมื่อบุคคลผู้นั้นลงมือกระทำการใดๆ เขาก็จะกระทำอยู่บนพื้นฐานของการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนและทุกสิ่งเหล่านั้น

เมื่อราวต้นปีที่ผ่านมา คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่ผลการวิจัยในวารสารการแพทย์บริติช เมดิคัล มีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ว่า จากการศึกษาพฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างกว่า 4,700 คน เป็นเวลา 20 ปี พบว่า “ความสุข” สามารถติดต่อบริวารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยการได้รับทราบเรื่องราวและพบเห็นบุคคลที่มีความสุข และเมื่อบุคคลหนึ่งได้เข้าไปอยู่ในเครือข่ายแห่งความสุขแล้ว เขาก็จะทำให้เพื่อนฝูงญาติพี่น้อง และคนใกล้ชิด มีโอกาสที่จะมีความสุขเพิ่มขึ้นไปด้วย เพราะภาวะทางอารมณ์ของคนเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเราเพียงคนเดียว แต่ยังเกี่ยวพันกับการกระทำและประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เราเกี่ยวข้องด้วยโดยตรงหรือไม่ได้รู้จักเป็นการส่วนตัวก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ความสุขเป็นโรคติดต่ออย่างหนึ่ง

ด้วยนัยเดียวกันนี้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ก็น่าจะเป็นโรคติดต่อดีเช่นกัน และเรื่องราวดีดีที่สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้รวบรวมมาไว้ในหนังสือเล่มนี้ รวมถึงอีกหลายเรื่องราวที่รวบรวมไว้ในธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ ก็น่าจะช่วยทำให้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ติดต่อแพร่ขยายไปยังคนไทยทุกคนได้อย่างกว้างขวาง และเมื่อئั้น ก็คงจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า “สังคมไทยคือสังคมแห่งสุขภาวะ”

นพ.มงคล ณ สงขลา

ประธานคณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์
การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

คำนำ

การเปลี่ยนแปลง - วลียอดฮิตแห่งปี 2551
แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาแห่งการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ ภายใต้นามที่อาจเรียกได้ว่า “การพัฒนา”
นับแต่ที่มีการพัฒนาเกิดขึ้น วิถีชีวิตของมนุษย์ยิ่งออกห่างจาก “ธรรมชาติ” อันเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและวัฒนธรรมมากขึ้นทุกที จนทำให้ “ธรรมชาติแห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์” เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

.....

ธรรมชาติแห่งความเคารพและเกรงกลัวในปรากฏการณ์ธรรมชาติ
เปลี่ยนไปเป็นความมั่นใจและความหวังการที่จะเข้าควบคุมธรรมชาติ

ธรรมชาติแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างเพื่อนมนุษย์ เปลี่ยนไปเป็นการค้ากำไรและเอารัดเอาเปรียบ

ธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่าย เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ฟังเพลงและต่างตอบแทนกับธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นการผลิตด้วยเทคโนโลยีทันสมัยที่คำนึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิต

ธรรมชาติแห่งการมองเห็นความงามของภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ท้องฟ้า uly ในฐานะของทรัพยากรเพื่อส่วนรวม เปลี่ยนไปเป็นการครอบครองและตีมูลค่าในรูปของตัวเงิน

.....

ท้ายที่สุดแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่มีเศรษฐกิจและเงินเป็นตัวตั้งกลับนำสังคมมนุษย์ไปสู่ผลกระทบมากมาย

ป่าไม้ที่ลดลง มลพิษที่เพิ่มขึ้น ภัยธรรมชาติที่รุนแรง การขาดแคลน
อาหารและแหล่งน้ำ

ความล้มเหลวของชุมชน ความเจ็บป่วย ความเหลื่อมล้ำทางสังคม
หนี้สินท่วมหัว ฯลฯ

มนุษย์ทุกคนล้วนได้รับผลกระทบนี้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง
เพราะตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย
ทั้งปวง

จึงมีผู้คนกลุ่มเล็กๆ หลากหลายกลุ่ม ได้เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง
อีกครั้ง บนแนวทางของการกลับคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด

เช่นเดียวกับผู้คนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่มีส่วนร่วมในการร่าง
“พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550” เพื่อมุ่งหวังให้เป็นกฎหมายที่เป็น
เครื่องมือ กลไกในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ “สังคมสุข
ภาวะ”

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้ดำเนิน
“โครงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็น
มนุษย” ขึ้น โดยเล็งเห็นว่า สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษยนั้น
ต้องอาศัยการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กัน
ไป ภายใต้บริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสร้างการมี
ส่วนร่วมจากกลไกอันมีตรทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามาร่วมขับเคลื่อนด้วยหัวใจ
ของความเป็นมนุษยเป็นพื้นฐาน

ด้วยยุทธศาสตร์ของโครงการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้
ร่วมกัน พัฒนาระบบการสร้างและจัดการความรู้ที่เน้นในทางสร้างสรรค์
สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางสังคมและนำไปสู่ค่านิยมใหม่
ของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่สังคม
สุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย

.....

จากผู้พยายามควบคุมธรรมชาติ จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนรู้ เข้าใจ และยอมรับในความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ

จากผู้ชาย จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้ให้

จากมุ่งค้ากำไรสูงสุด จึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพานรากฐานของ ความหวังใยต่อชีวิตและสังคม

จากที่เคยทำงานเพื่อเงินและการถีบตัวไปสู่สถานภาพที่ (คิดว่า) สูงขึ้น จึงเปลี่ยนมาเป็นความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์และผู้ด้อยโอกาสในสังคม เคารพกัน ในฐานะเพื่อนมนุษย์

.....

เมื่อการเปลี่ยนแปลงนำพาผู้คนให้คืนกลับมาสู่การเป็น “มนุษย์ที่มี หัวใจของความเป็นมนุษย์” อีกครั้ง “เรื่องราวที่ดี” มากมายที่กระจายตัวเกิดขึ้น ณ มุมเล็กมุมน้อย ทั่วไทย ทั่วโลก จึงเริ่มปรากฏขึ้น

เรื่องราวดีดีส่วนหนึ่งจะนำมาเก็บไว้ใน “ธนาคารข้อมูลเรื่องราวดีดี แห่งชาติ” ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ เพื่อให้เกิดการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้นในวงกว้าง เป็นการสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้คนที่มุ่งมั่น ในการสร้าง “สังคมที่ต้องการ” และที่สำคัญ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนอีก กลุ่มหนึ่งที่กำลังมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกัน

เมื่ออ่าน “เรื่องราวดีดี” ในหนังสือเล่มนี้จบลง คุณอาจค้นพบว่า...
ท้ายที่สุดแล้ว สุดท้ายของการเปลี่ยนแปลง จะนำพาผู้คนกลับคืนสู่ ธรรมชาติ

สู่การมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งด้วยหัวใจ
อันเป็นหัวใจที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์
และเป็นความหมายที่แท้จริงของการพัฒนา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สารบัญ

บทนำ ความสุขคือสันติภาพและอิสรภาพ	11
บทที่ 1 บ้านของเราเป็นรังผึ้ง	17
บทที่ 2 เรื่องเล่าของคนตกรถ กับการเดินเพื่ออิสรภาพ	29
บทที่ 3 การหาเงินกับการขโมย	45
บทที่ 4 สายตาที่แจ่มชัด : ชุมชนกับความยั่งยืน	59
บทที่ 5 ดับความกระหายที่ไม่สิ้นสุด	79
บทที่ 6 เราอาจจะลืมนับบ้าง แต่ยังเห็นร่องรอย	99
บทที่ 7 ทางเลือกยังมีอีกมาก	119
บทที่ 8 ความมั่งคั่งของเครือข่าย	147
บทส่งท้าย เราเป็นเพียงละอองของจักรวาล	160
ภาคผนวก	165
บรรณานุกรม	191

ความสุข คือ สันติภาพและอิสรภาพ

“...จินตนาการภาพของสังคมที่มีหัวใจของ
ความเป็นมนุษย์ว่า คือ สังคมที่มีไมตรีจิตต่อกัน
เต็มแผ่นดิน เป็นสังคมที่งดงาม ร่มเย็น เป็นสังคม
ที่มีความสุข ตรงกันข้ามกับสังคมที่เอารัด-
เอาเปรียบทำร้ายกัน...เหมือนอย่างที่พระเจ้าอยู่หัว
รับสั่งสั้นๆ ว่า ใครจะว่าเขยก็ช่างเขา เราไม่ต้อง
Modern ขอให้เราพออยู่พอกิน ขอให้เรามี
ไมตรีต่อกัน...”

ศ.นพ.ประเวศ วะสี¹

¹ อังโน สารจากเวทีเต็มหัวใจให้สังคม ครั้งที่1, 2551 :6

‘การลงมือทำอะไรสักอย่าง ไม่ว่าจะเล็กน้อยแค่ไหน ก็สามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้’ คำพูดทำนองนี้เป็นแค่โวหารหรือเปล่า ท่ามกลางความซับซ้อนของสังคม และปัญหาต่างๆ ล้วนเชื่อมโยงกว้างใหญ่ ลึกลับจนไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นแก้ตรงไหน

เหมือนกับการให้เงินขอทาน ที่หลายคนมองว่านอกจากไม่ช่วยแก้ปัญหาแล้ว ยังเป็นการเพิ่มปัญหาคนลัทธิเด็กมาขอทาน ปัญหานี้ต้องแก้ที่โครงสร้าง ต้องออกแบบระบบเศรษฐกิจที่นำไปสู่การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ต้องปฏิรูปการศึกษา ฯลฯ ที่ดูยากเย็น ต้องการทั้งความรู้ ทรัพยากร เวลา ฯลฯ ล้วนยิ่งใหญ่ ขวนให้จนปัญญา จนคนตัวเล็กๆ ยอมแพ้ต่อความซับซ้อน รู้สึกว่าไม่มีทางเลือกนอกจากแก่งัดทำเป็นไม่เห็นแววตาของแม่และเด็กที่หนึ่งขอทานอยู่แทบเท้า แก่งัดทำเป็นลืมน่า พวกเขาก็มีสิทธิที่จะมีชีวิตที่ดีในฐานะมนุษย์คนหนึ่งเหมือนกันกับเรา

แต่คนบางคนก็ไม่ได้คิดอะไรมากไปกว่า ไม่อาจหันหน้าหนีปัญหาที่อยู่ตรงหน้า แม้ยังไม่รู้ว่าทำอะไรได้มากน้อยแค่ไหน

ในปี พ.ศ. 2509 ท่านธรรมมาจารย์เจิ้งเหยียน ผู้ก่อตั้งมูลนิธิพุทธฉือจี้ พบกองเลือดกองใหญ่ของบนพื้นโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง เมื่อสอบถามได้ความว่าเป็นกองเลือดของผู้หญิงชนบทแห่งลูก ญาติใช้เวลาเดินทางพามาโรงพยาบาล 7-8 ชั่วโมง แต่ต้องเสียชีวิต เพราะญาติไม่มีเงิน 8,000 เหรียญเป็นค่ามัดจำก่อนเข้ารับการรักษา เหตุการณ์ครั้งนั้น

ทำให้ท่านอาจารย์ตั้งปณิธานว่าจะต้องหาทางช่วยเหลือผู้ยากไร้

อาจารย์เห็นว่าหลักพุทธธรรมไม่เพียงสอนให้คนรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น ยังสอนให้รักสรรพสัตว์และสรรพสิ่งรอบตัวด้วย และยังสอนให้ชาวพุทธเป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน ท่านอาจารย์จึงคิดชักชวนชาวพุทธสร้างกุศลด้วยการช่วยเหลือผู้ยากไร้ให้เป็นรูปธรรมด้วยความเมตตากรุณา ถ้าทำได้ทุกคนก็จะเป็นพระโพธิสัตว์ได้ทันทีโดยไม่ต้องสวดมนต์อ้อนวอนต่อเจ้าแม่กวนอิม ความทุกข์ยากในสังคมและในโลกจะบรรเทาเบาบางลง

ด้วยหลักการลงมือทันที ท่านชักชวนสาธุศิษย์ที่เป็นแม่บ้านธรรมดา 30 คน ออมเงินคนละ 50 เซ็นต์ต่อวัน ในกระปุกไม้ไผ่ ที่มีคำขวัญว่า ‘แม่เงิน 50 เซ็นต์ ก็ช่วยเหลือผู้ยากไร้ได้’ และจากจุดเล็กที่เปี่ยมไปด้วยศรัทธานี้ ทำให้หลักการออมเงินวันละเล็กละน้อยเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น แพร่กระจายออกไป มีผู้คนสมทบทุนมากขึ้นตามลำดับ ก่อเกิด **มูลนิธิพุทธฉือจี้**

ถึงเวลานี้ ผ่านไป 40 ปี **มูลนิธิพุทธฉือจี้** มีสมาชิกทั่วโลกกว่า 5 ล้านคน มีอาสาสมัครหลายแสนคน มีเงินบริจาคเป็นหมื่นเป็นแสนล้านเหรียญ ทำกิจกรรมทางมนุษยธรรมทั่วไต้หวัน และกระจายไปทั่วโลก² รวมทั้งมีโรงพยาบาล มีโรงเรียนผลิตบุคลากรทางการแพทย์ของตนเอง ทั้งหมดส่งผลให้ ‘ฉือจี้’ ได้รับการยกย่องให้เป็น **ขบวนการมนุษยธรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก**

² อ่าพล จินดาวัดณะ, 2550:28-29.

เรื่องแบบนี้เกิดขึ้นด้วย ‘หัวใจของความเป็นมนุษย์’ ซึ่งเต็มไปด้วยศักยภาพ ที่จะสร้างสังคมที่มีความสุขด้วยสันติภาพและเป็นอิสระจากความทุกข์

ศ.นพ.ประเวศ วะสี กล่าวถึงการสร้างสังคมที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์ (Humanized Society) ว่า ต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน คือ ระดับตัวตนของเรา (Personal Transformation) เราสามารถเปลี่ยนแปลงไปเป็นคนที่มีอิสรภาพ อีกระดับคือ ระดับสังคม (Social Transformation) คนอยู่กันด้วยความรัก ด้วยการเรียนรู้

สำหรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ศ.นพ.ประเวศ มองว่ามีที่มาจาก การเรียนรู้ “Transformative learning คือการเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตัวเอง เป็นการเรียนรู้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด...นี่เป็นศักยภาพของมนุษย์ซึ่งสัตว์ไม่มี เป็นการเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม แล้วจิตเปลี่ยนอย่างสิ้นเชิง มีอิสระ มีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด รักธรรมชาติทั้งหมด อันนี้คือความเป็นมนุษย์ที่เป็นไปได้ เพราะมนุษย์มีศักยภาพสูงมาก ถ้าเรามี การเรียนรู้ที่เหมาะสม มนุษย์สามารถบรรลุอะไรก็ได้ บรรลุอิสรภาพ บรรลุ ความสุขที่ลึกล้ำ คือ ความสุขที่ได้สัมผัสกับความจริง ความดี ความงาม เข้าถึงความ เป็นหนึ่งเดียวของทั้งหมด ที่เรียกว่า The same oneness จริงๆ แล้ว อิสรภาพกับความสุขคืออันเดียวกัน”³

ทั้งนี้ อิสระและความสุขเป็นของที่มีมนุษย์หรือสังคมเข้าถึงได้

³ อ้างใน สารจากเวทีเต็มหัวใจให้สังคม ครั้งที่ 3 ,2551:10

ไม่ยาก ด้วย “ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจ...เราช่วยกันเยียวยา ศรัทธาซึ่งกันและกัน ศรัทธาเพื่อนมนุษย์ ช่วยเชื่อมโยงสร้างเงื่อนใยที่ เมล็ดพันธุ์นี้จะงอกออกมาเชื่อมโยงกัน แม้ไฟศาลสร้างความรุ่มเย็นให้โลก เยียวยาโลก”⁴

ประการสำคัญสังคมไทย ที่ว่ากันว่าไม่มีไครอดตายนี้ มีพื้นฐานทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ภูมิปัญญา คติความเชื่อ ประเพณี ฯลฯ ที่เอื้อต่อการเติบโตของเมล็ดพันธุ์ความดี เพียงแต่ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานการแข่งขัน ผลักดันให้คนในสังคมไหลออกห่างไกลจากรากเหง้าของตนเอง ดังที่แม่ชีศันสนีย์ เสถียรสุต กล่าวไว้ในเวที ‘เติมหัวใจให้สังคม’ ว่า “ความเป็นมนุษย์ที่ถูกปุมามากในสังคมไทย ไม่ต้องสร้างใหม่ แต่ทำอย่างไรให้สิ่งนี้กลับมา...จะเป็นไปในทุกภาคส่วนได้ ต่อเมื่อเรามีมาตรฐานการวัดความสุขของสังคม ไม่ใช่ที่คนเก่ง แต่ต้องเป็นสังคมที่ช่วยกันสร้างอริยะ คือวัดความสำเร็จของสังคมที่มีจิตใจของมนุษย์ที่ประเสริฐ การวัดคุณค่าของสังคม ต้องวัดที่ว่าสังคมนั้นมีความเป็นมนุษย์มากน้อยแค่ไหน”⁵

เรื่องราววิจิ ที่เกิดขึ้นในที่ต่างๆ ทั่วสังคมไทย ยืนยันถึงความ ต้องการอิสรภาพ ไม่ว่าจะเป็นการดิ้นรนเพื่ออิสรภาพทางเศรษฐกิจ การหาทางออกจากความทุกข์ ฯลฯ และศักยภาพในการสร้างความสุขให้กับคนรอบข้าง ไปจนถึงสัตว์ร่วมโลก ที่อาจจะเริ่มต้นจากคนเพียงหนึ่งคนหรือ

⁴ อ้างใน สารจากเวทีเติมหัวใจให้สังคม ครั้งที่ 1, 2551:12

⁵ อ้างใน สารจากเวทีเติมหัวใจให้สังคม ครั้งที่ 1, 2551:31

คนกลุ่มเล็กๆ หนึ่งกลุ่ม ผ่านทั้งความล้มเหลวและความสำเร็จ ที่ไม่เพียง เป็นแบบเรียนที่ดีสำหรับ ‘การเรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตนเอง’ หากยังเป็น กำลังใจให้กับศรัทธาต่อความดีงามในตัวมนุษย์

ความจริงที่เกิดขึ้น ยืนยันถึงความมีอยู่ของบางสิ่งบางอย่างที่เรา มองไม่เห็น แต่ช่วยให้แต่ละคนสามารถเผชิญกับวิกฤตและผ่านพ้นไปได้ อาจจะเป็นคำสอนของบรรพบุรุษ น้ำใจจากคนรอบข้าง ความไม่ยอมจำนน กับปัญหา ความไม่เพิกเฉย ฯลฯ สิ่งเหล่านี้แท้จริงแล้ว มาจากสองด้าน ของมนุษย์ นั่นก็คือ ปัญญาและความรัก

เมื่อประกอบกับภาวะวิกฤตของสังคมรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นวิกฤต เศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ความรุนแรง ยาเสพติด ฯลฯ กระแสความดี เล็กๆ อาจจะเป็นกระบวนการทางศีลธรรม ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง ต่างๆ ในทุกมิติของสังคม

บ้านของเราเป็นรังผึ้ง

อีออนทวงหนี้-บัณฑิตสาวฆ่าตัวตาย
พ่อเชื่อเครดิตเรื่องนี้สินและตักงาน

(ไทยรัฐ, 3 กุมภาพันธ์ 2552) สิวเวยความจน กรอกยาพิษ

ตายยกครัว! 5ศพ (ไทยรัฐ, 15 พฤษภาคม 2551)

นักธุรกิจเครดิตปัญหาหนี้สิน เขียนจดหมายขอโทษ

พ่อแม่ ตัดสินใจยุติปัญหาชีวิต ฆ่าลูกเมียและ

ยิงตัวตาย รวม 5 ศพ นอนเฝ้าสมบัติในบ้านหรู

(ผู้จัดการออนไลน์, 6 กุมภาพันธ์ 2550) กทม.พบคนเร่ร่อน

คลองหลอดกว่า 100 ราย ส่วนใหญ่

ชายตัว ค้ำยาแอบแฝง (ผู้จัดการออนไลน์, 19 กุมภาพันธ์

2552) จังหวัดภูเก็ตเข้มงวดขอทาน คนเร่ร่อนจี้หน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องดำเนินการโดยเฉพาะ กิ่งขอทานต้อง

จัดการให้ถึงคนนำพา (ผู้จัดการ 17 กุมภาพันธ์ 2552)

โ
ภาคะ สหฺรมาณสฺส ภมรสฺส อิริยโต
เก็บรวบรวมทรัพย์สิน เหมือนผึ้งเที่ยวรวม
น้ำหวานสร้างรัง

พุทธภาษิต ⁶

⁶ อังงโมพระธรรมปิฎก, 2539:51

“คิด” เพื่อพึ่งตนเอง

“วันหนึ่ง ผมให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่วยกันตีเกราะประกาศเรียกชาวบ้านให้มาดูสัตว์แปลกประหลาดที่บ้านพ่อผาย ปกติถ้าตีเกราะเรียกประชุมเฉยๆ ก็มากันไม่กี่บ้าน พอบอกว่าให้มาดูของประหลาด ก็อึ้งลูกจูงหลานมากันหมด สองร้อยกว่าครอบครัว ไม่ขาดสักคนเดียว

“ก่อนหน้านั้น ผมเข้าไปเจอฝั่งโพรงก็เอามาเลี้ยงไว้ที่ต้นมะละกอเลี้ยงได้ประมาณเดือนหนึ่ง พอตีมีไก่ตายตัวหนึ่ง ผมเลยเอาไปแขวนที่ต้นมะละกออีกต้น แล้วเอาผ้าคลุมไว้ทั้งสองต้น ขวนให้คนมาดู พอมากันครบ ผมก็เปิดผ้าคลุมให้ดู เขาก็ว่าสัตว์ประหลาดอะไร แค่มั้งกับแมลงวันทำไม่พ่อผายโง่ไม่รู้จัก” พ่อผาย สร้อยสรกลาง แห่ง บ้านสระคูณ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์ เล่าถึงเรื่องราวเมื่อ 35 ปีที่แล้ว เมื่อแรกรับตำแหน่งผู้ใหญ่ และพยายามสร้างชุมชนที่เป็นสุข โดยเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงตนเองของคนในชุมชน

“ผมก็ว่า ไข่ฝิ่ง แล้วเห็นไหมมีอะไรติดที่ขาฝิ่ง เกสรดอกไม้ ฝิ่งเอามาทำน้ำหวานเลี้ยงลูก แล้วชี้ให้ดูฝิ่งตัวที่บินวนรอบๆ ไม่ไปไหน ถามว่ามันชี้ก็เงยไซ้ไหม ไม่ใช่ มันเป็นฝิ่งยาม แล้วมาดูแมลงวันที่ต่อมไก่แมลงวันมีรังไหม ทำไม่ไม่มี เขาก็ตอบกันว่าไม่รู้ แต่ฝิ่งมีรัง มีน้ำหวานรังฝิ่งก็เอามาทำเทียนบูชาพระได้

“บ้านของเราคือรังผึ้ง ตัวเราคือผึ้ง
ตื่นเช้ามาต้องไปทำงาน หออาหารมาเลี้ยง
ครอบครัว ระหว่างสัตว์สองอย่างจะเป็นอะไร
ผึ้งหรือแมลงวัน ชาวบ้านเขาก็เลือกผึ้ง
เลือกแล้วผมก็ชวนกันดูว่าปัญหาใหญ่สุด
ของบ้านเราคืออะไร จะทำอย่างไรให้บ้านเรา
ดีขึ้น ทำแต่ละขั้นตอนด้วยกันตามลำดับ
หมายเลขหนึ่งคืออะไร ทุกคนเห็นร่วมกันว่า
เรื่องน้ำ”

พ่อผาย สร้อยสะระทาบ

จากนั้นพ่อผายก็ให้บรรดาผึ้งลูกบ้าน
ช่วยกันสร้างน้ำให้รัง เดิมชุมชนนี้ชื่อบ้านผักกาดย่า ยามหน้าแล้ง อดน้ำ
ขนาดต้องดำน้ำกิน ตักน้ำขุ่นๆ ที่พอหาได้ มาใส่ดินหอม กวนเข้ากัน
แล้วปล่อยให้ตะกอนนอนกัน พอน้ำหมดกลิ่นตมใช้ดื่มได้ ส่วนพวก
สัตว์เลื้อยก็ต้องออกไปเลี้ยงบริเวณที่มีน้ำ ห่างจากหมู่บ้านไปนับสิบกิโลเมตร

“ชีวิตจะราบรื่นขอให้ไม่มีปัญหา จะแก้ให้ดู เกิดเป็นมนุษย์ต้องแก้ได้
นัดแนะกันว่า ต่อไปนี้ทุกคนต้องขุดสระในนาไว้เก็บน้ำฝน ชาวบ้านเขาว่า
ไม่มีเงิน พ่อบอกว่า นี่มือข้างขวาห้าแสนพ่อให้มา มือข้างซ้ายห้าแสน
แม่ให้มา นี่คือมรดกจากพ่อแม่ เงินทองเป็นของมาฆา ความสุขของเรา
เราสร้างขึ้นได้ วันเวลามีค่า เราต้องสร้างค่าให้ตัวเอง ให้ทุกคนลงท้องนา
ไปขุดบ่อ ให้เหงื่อออก เหงื่อออกมากได้เงินมาก เหงื่อออกน้อยได้เงินน้อย
อาบเหงื่อดีกว่าอาบน้ำมนต์ ทุกศาสนาสอนให้พึ่งตนก่อน จะพัฒนาอะไร
ก็พัฒนาเหมือนร่างกายที่ทุกส่วนทำหน้าที่ของตนเอง

“ขุดดินอยู่ 3 ปี ได้สระเก็บน้ำฝนครบทุกบ้าน เราปลูกกล้วยรอบสระ
ตามทิศวางตะวัน อย่ำปลูกตามร่องตะวัน ป้องกันน้ำระเหย จะได้มีน้ำ

ตลอดปี” ทางราชการได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจาก บ้านผักกาดย่า เป็น บ้านสระคูณ ตามสภาพของหมู่บ้านที่มีสระเก็บน้ำฝนและต้นคูณปลูกอยู่ เมื่อเห็นผลจากความร่วมมือ ก็ขยับสู่ปัญหาอื่นๆ เช่น เด็กไม่มีที่เรียน ก็ร่วมมือกันสร้างโรงเรียน บ้านสระคูณสิริทัศนประชาสรรค์ โดยใช้เงินจากการช่วยกันทำบุญข้าวเปลือกจากชาวบ้านนำไปขาย และร่วมกันลงแรง ก่อสร้าง ทำบิมน้ำมัน ร้านค้าของหมู่บ้าน และทำกองทุนหมู่บ้าน โดยยึดหลักการพึ่งตนเองก่อน

“เมื่อมีน้ำแล้วก็ชวนกันต่อว่า คนกินอะไรปลูกอย่างนั้น อย่าถามคนอื่น อย่าให้เงินออกจากกระเป๋า เรามีกินก็เหมือนมีเงิน ผมปลูกก่อนปลูกถั่ว แดง ผัก มะม่วง น้อยหน่า เลี้ยงปลา ถามว่ามาดูไหม เขาก็มาดู จะทำไหม ถ้าเป็นรังผึ้งก็ต้องทำ ถามตัวเองว่า ลูกอาสาเกิดหรือทำให้เขาเกิด รักลูกไหม ถ้ารัก เราเป็นพ่อก็เหมือนเป็นนายกรัฐมนตรีนะ แม้บ้านเป็นรองนายกหรือฝ่ายค้าน ลูกก็เหมือนราษฎร ถ้าลำบากยากจนสมศักดิ์ศรีไหม เขาก็ตบมือกันว่า เอาเถอะ บัดนี้พวกเราเป็นนายก กันทุกคน

“ประมาณปี 2536 สมเด็จพระเทพฯ รัชสั่งให้เข้าเฝ้าที่กรุงเทพฯ ท่านถามว่า ได้ความคิดมาจากไหน ผมบอกว่า คัมภีร์บนหัวพ่อแม่มอบให้ พ่อและแม่คือในหลวงกับราชินี ท่านว่า ถ้าทุกคนในประเทศทำอย่างนี้ ดีแน่ ทำไม่เขาไม่ทำกัน ผมตอบว่า เขาต้องการเงิน เกล้ากระหม่อมฯ ไม่ต้องการเงิน ต้องการความสุข มีอยู่มีกิน ไม่ต้องไปหาเงิน เงินมาเอง ท่านว่าในหลวงชอบแบบนี้ จะให้ช่วยอะไร ผมก็ทูลว่าขอให้พระองค์ช่วย พสกนิกรก่อน ส่วนเกล้ากระหม่อมฯ จะช่วยตัวเอง ถ้าช่วยไม่ได้จะมากราบทูล

“เวลานี้ธนาคารหมู่บ้านมีเงินประมาณ 4 ล้านบาท สำหรับให้ คนในชุมชนกู้ไปใช้จ่ายจำเป็น ตอนฟองสบู่แตก ธนาคารของเราไม่แตก”

ล่าสุดพ่อผายปรับพื้นที่ 1 ไร่ทำ “เกษตรประณีต” “แต่ก่อนเวลา
มีคนมาดูเขาก็บอกว่า เรามีที่ดินมากถึงพึ่งตนเองได้ ผมทำให้ดูว่าแปลงเล็ก
ก็ทำได้ ไม่ต้องลงทุนมาก ใช้แรงงานแค่ในครอบครัว ก็พออยู่พอกิน”
งานสำคัญในตอนนี้อย่างพ่อผายคือการขยายเครือข่าย อบรมให้แนวคิดใน
การพึ่งพาตนเองกับเกษตรกร ชำรชากรและผู้สนใจทั่วไป โดยได้รับเงิน
สนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐหลายหน่วยงาน อาทิ กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์

ชีวิตเหมือนต้นไม้ คือไม่ “ขาดทุน” ชีวิต

“ผมไปช่วยงานเกี่ยวกับผู้ติดยาเสพติด เจอคนแก่คนหนึ่งติดยาถามว่า พ่ออายุเท่าไร เขาบอก 95 ปี ถามว่า เกิดมากี่วัน ก็คูณหารให้ดูได้สี่หมื่นกว่าวัน ถามว่า ตอนนี้มีเงินอยู่เท่าไร มี 1,200 บาท เงินที่มีกับเวลาในชีวิต ไม่ได้วันละบาทเลย นั่นคือ อ่านตัว บอกตัวไม่ได้ ใช้ตัวไม่เป็น ถ้าอ่านออกกว่า อายุเท่านี้ อย่างผมก็ 78 ปี เกิดมากี่วัน มีเงินเท่าไร ถ้าทุกคนทำอย่างนี้ เราเป็นมหาอำนาจทางการเงินได้ แทนที่จะมีเงินร้อยบาท หมดร้อยบาท เอาไปฝากวันละ 5 บาท คุณอายุเข้าไป หลายคนเก็บเงินไม่ได้ ชีวิตก็ขาดทุน เราต้องไปดูธรรมชาติ ต้นไม้มันค่อยๆโตทุกปี คนก็ต้องมีรายได้ไม่ให้ขาดแต่ละเดือน”

หลักการของพ่อผายก็คือ “ปิดรูรั่ว” ดูว่าอะไรที่เป็นรายจ่ายอะไรที่ตัดได้ ก็ตัด “อย่างเราต้องกินผัก ดูว่ามีผักไหม ไม่มีก็ปลูก ผมมีปลาผลไม้ ไข่ ไข่ อยากกินผักปลูกเอง ทุกอย่างปิดหมด เงินออกไปไม่ได้ บางคนนอนอยู่บ้านกลางคืนก็เสียเงิน เปิดพัดลมทั้งวันทั้งคืน

“เราเป็นชาวไร่ชาวนาต้องวิจัยเอง ข้าว 1 รวง มีกี่เมล็ด ถามเกษตรอำเภอ เกษตรจังหวัดตอบไม่ได้ เราเป็นชาวนาต้องรู้ ข้าวรวงหนึ่งมี 238 เมล็ด เอาไปให้ชาอู๋เป็นค่าน้ำมัน 100 เมล็ด ให้เยอรมันเป็นยาฆ่าหญ้า 20 เมล็ด ให้ควายญี่ปุ่น 80 เมล็ด ให้ ธ.ก.ส. อีก เหลือเป็นของ

ชานา 4 เมล็ด ทำแบบนี้มีแต่จนตาย เพราะเราทำแบบฝรั่ง ไปซื้อฝรั่ง
พ่อเหนือหัวเรามี ไม่ทำตาม ทำตามในหลวงไม่จน ต้องอ่านตัวออก บอก
ตัวได้ ใช้ตัวเองเป็น”

ด้วยหลักคิดข้างต้น พ่อผายปิดรูรั่วของตัวเอง จนสามารถเพิ่มพูน
ที่ดิน จากเดิมมีอยู่ 10 ไร่ เป็น 138 ไร่ มีข้าว มีผัก มีปลา มีไก่ แต่ละวัน
แทบไม่ต้องจับจ่าย มีแต่รายได้จากคนที่มาซื้อผักบ้าง กล้าไม้บ้าง ฯลฯ
นอกจากปิดรูรั่วสิ่งสำคัญที่ทำให้คนสามารถพึ่งพาตนเองได้ คือ ทำ “กองทุน
ดิน น้ำ วัฒนธรรม” สร้างปัจจัยพื้นฐานในการผลิต ใช้วัฒนธรรมเป็นกรอบ
ในการดำเนินชีวิต

“ในหมู่บ้าน เราก็พยายามปิดรูรั่วกัน หันมาใช้แก๊สอ็อกวาย ควาย
2 ตัวอ้วนละ 10 กิโลกรัม ก็พอใช้ในครอบครัว ถ้าเราไม่ได้ใช้มาก แต่ทุกวันนี้
คนใช้ไฟฟ้ามาก มีหลายอย่างตามมา มีทีวี ก็ทำตามสื่อ ลืมวัฒนธรรม
ประเพณีของตัวเอง ลืมพ่อแม่ เกิดเป็นคน ทำอย่างไรให้มีราคา คนอื่น
ทำให้ไม่ได้ เราต้องทำเอง อยู่ที่ความคิดกับงานที่เราทำ ธรรมะต้องเอา
ออกมาใช้ อย่าท่องเฉยๆ ดูว่า อดีตทำอะไรบ้าง ปัจจุบันทำอะไรอยู่
อนาคตจะเป็นอย่างไร การมีบุญคือมีอยู่มีกิน ไม่มีหนี้สิน มีหนี้สินก็ตกนรก
ไม่มีหนี้ก็เป็นสวรรค์แน่นอน”

รู้เหตุ จึงแก้ทุกข์ได้

จากอีสานใต้ สู่อีสานเหนือ พ่อเล็ก กุดวงศ์แก้ว ปราชญ์ชาวบ้าน แห่งภูพาน ก็มีความเห็นคล้ายกัน ว่า “...การดำรงชีวิตเราต้องวางแผนให้ชัดเจน สองเดือนสิได้กินหยัง สามเดือนสิมีหยัง หกเดือนสิมีหยัง สิบปีสิมีหยัง ห้าสิบปีเฮาเฒ่าแล้วสิมีหยัง สิได้กินหยัง ต้องวางแผนให้ชัดเจน ถึงจะยั่งยืน กะเลยว่าวิสัยทัศน์ส่องชอด มองทะลุ ต้องคิดกว้างๆ ยาวๆ”⁷ หลักการสำคัญคือรู้จักตัวเองและฟังตนเองได้ อันเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่อิสรภาพ โดยเริ่มต้นจากอิสรภาพทางเศรษฐกิจ ดังที่เครือข่ายชาวนา อำเภอบ้านดง จังหวัดยโสธร รวมตัวกันในชื่อ “เครือข่ายข้าวคุณธรรม” ภายใต้มูลนิธิธรรมะร่วมใจ เลือковиถีทางปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี เพื่อพ้นจากทุกข์⁸

“ปัจจุบันที่ชาวนาทุกข์มากที่สุด เพราะคิดเรื่องเศรษฐกิจ เรื่องรายได้...ชาวนาทุกข์วันนี้เป็นนักบริโภคกลุ่มใหญ่ที่สุด รู้ไม่เท่าทัน ในขณะที่เดียวกัน รายได้ก็น้อย...อีกอย่างคือชาวนาไม่รู้สึกตัวว่ากำลังมีปัญหาสุขภาพ...เพราะใช้สารเคมีที่รุนแรง” พ่อวิจิตร บุญสูง แกนนำเกษตรกร จาก อำเภอกุดชุมหะ จังหวัดยโสธร ระบุถึงทุกข์ชาวนา และชี้ถึงความจำเป็นที่ชาวนาต้องเลือก วิถีชีวิตของตนเอง เป็นจุดเริ่มต้นให้ พ่อสุวิข ธนากุล หาทางออกด้วยการ รวมกลุ่มกันขายข้าวเปลือก และทดลองปลูกข้าวโดยไม่ใช้สารเคมี

⁷ อ่านรายละเอียดเรื่องของพ่อเล็ก กุดวงศ์แก้วในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “เอ็นท์ปลูกให้ตื่น”

⁸ อ่านรายละเอียดในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “ปลูกข้าวในนา ปลูกคุณค่าในชีวิต”

พ่อเล็ก กุศลวงศ์แก้ว

พ่อวิจิตร บุญสุข

พ่อสุวิษ ธนากุล

เพื่อสร้างความมั่นคงให้ชีวิต อาศัยธรรมชาติปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรม
ของชาวนาในเครือข่ายข้าวคุณธรรม นำไปสู่ข้อสรุปจากการลงมือปฏิบัติว่า

“การมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ บางคนอาจมองว่าโง่ แต่ใน
ความโง่นั้นมีความยั่งยืน ท่ามกลางสังคมทุกวันนี้ ที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมเข้าหากัน
การเกษตรอินทรีย์คือทางรอดของชาวนา และถ้ามีคุณธรรมก็ที่ยั่งยืน
เพราะเรามีความอบอุ่น เอื้อเฟื้อ และเราทำแค่พออยู่พอกิน”

การจะเลือกก้าวไปสู่สภาพได้นั้น จึงจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการ
มองเห็นกับดักของโครงสร้างสังคมที่รื้อยัดเราไว้ จุดรั้งให้เรามุ่งไปข้างหน้า
ตั้งหน้าตั้งตาทำมาหากิน จนกระทั่งไม่มีเวลาพอที่จะทบทวน หรือตั้งคำถาม
ได้แต่คิดว่า ใวันหนึ่งเมื่อเรามีเงินมากพอแล้ว ก็จะเป็นอิสระ แต่ปัญหาก็คือ
เราจะมัววันที่มีเงิน “พอ” หรือไม่

สำหรับพ่อเล็ก กุศลวงศ์แก้ว ปราชญ์ชาวกุฎาพาน เชื่อว่า การเดิน
ตามทางเงินอาจจะพาหลงทิศ หากจะหาทางรอดก็ต้อง “ทบทวนอดีตให้
ไกล ทำความเข้าใจปัจจุบันให้กว้าง แล้วเราจึงจะสรรค์สร้างอนาคตได้
อย่างถูกต้องและเหมาะสมมากขึ้น ไม่หลงทิศหลงทางต่อไป”

เรื่องเล่าของคุณตากับการเดินเพื่ออิสรภาพ

ลอนดอน (เอเอฟพี) คริสเตียน เอด องค์กรการกุศล
สำนักงานลอนดอนประเทศอังกฤษ ซึ่ง แพนค้ำเสรี
ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (ไอเอ็มเอฟ) และ
ธนาคารโลก (เวิลด์แบงก์) ทำชวนาประเทศยากจน

เดือดร้อนหนักท่วมหัว (โพลิตูเดย์ 17 พฤษภาคม 2548) นาย

คิสซอร์ ทิวารี ประธานที่ประชุมเพื่อการต่อต้านของประชาชนแห่งวิดาร์พา ในรัฐ
มหาราษฏระ เปิดเผย เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม เอเอฟพีรายงานจากอินเดียว่า เมื่อ
วันที่ 16 ธันวาคมที่ผ่านมา มีชาวไร่-ชาวนาเสียชีวิตเพิ่มขึ้นอีก
14 คน โดยในจำนวนนี้ 10 รายเป็นการฆ่าตัวตาย ซึ่ง
รวมแล้วจนถึงขณะนี้ในเขตวิดาร์พามีชาวนา
มากกว่า 1,000 คนได้ฆ่าตัวตายไปแล้ว

เนื่องจากอยู่ในภาวะเครียดและสิ้นหวังจากปัญหา
หนี้สินล้นพ้นตัว และราคาฝ้ายที่ตกต่ำ (เอเอฟพี 18

ธันวาคม 2549) **ชาวนาเครียดนาข้าวล่ม จ่อ**

9 มม.ระเบิดสมองตายสยอง เมียลูกเศรษฐี
ลู่ชีวิตตามลำพัง แจ สามีหวังจะเก็บเกี่ยวข้าวเอาไปขาย
เพราะปีนี้ราคาดี แต่ยังไม่ทันไรตัวเพี้ยนกับแมลง พวกมัน
บินลงมาทับรวงข้าวจนหมดทุ่งนา เลยทำใจไม่ได้ เพราะ
คิดหากขายข้าวได้ จะเอาเงินไปใช้หนี้ ธกส. อีกส่วนหนึ่ง
เก็บไว้เป็นทุน และจ่ายค่าเล่าเรียนลูก เมียเคยปลอมใจไม่
ให้คิดมาก พูดเตือนยังมีแรงก็ทำกันต่อไป นึกไม่ถึงถึงผัวจะ
จบชีวิตตัวเอง (เดลินิวส์, 26 มีนาคม 2551) **วิกฤตเศรษฐกิจ**

โลก ทำให้เอเชีย 140 ล้านเป็นคนยากจน

(ผู้จัดการออนไลน์, 18 กุมภาพันธ์ 2552)

“โ
ลกกาวิวัฒน์กับทุนนิยมเสรีก็คล้ายกันกับรถ
มันจะไปได้ไกลแค่ไหน เชื่อมเร็วแค่ไหนก็อยู่ที่คนขับว่า
รักษารถดีแค่ไหน มีวินัยขนาดไหน ถ้าคนขับ (รัฐ) ไม่ฟัง
เสียงคนโดยสาร (ประชาชน) ก็อาจขับพาเข้ารกเข้าพง
จนรถวิ้งลงเหวไปได้”⁹

⁹ สฤณี อาชวานันทกุล. Bjorn Lomborg ผู้ทวนกระแสขบวนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกระแสหลัก.
แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

ชะตากรรมคนบอบสลายพัฒนา

ในฐานะผู้โดยสารที่ไม่มีปากเสียง พ่อคำเตื่อง ภาณี ตัดสินใจกระโดดลงจากรถที่มุ่งหน้าไปตามเส้นทางสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ “เรามองว่าทั้งรัฐ ทั้งสถานศึกษา หรืออื่นๆ ต่างคิดไปทางเดียวกันหมด เหมือนรถที่มุ่งหน้าไป ไม่มีพวงมาลัย ไม่มีเบรก มีแต่คันเร่ง สนุกสนาน เฮๆ กันไป เราจึงต้องโดดลง เพราะเห็นอยู่ว่าขึ้นไปต่อ ผิดทางแน่ๆ เลือกลงเดินทั้งที่ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร แต่เมื่อไปต่อไม่ได้ ก็ต้องไปหาทางเอาใหม่”

เส้นทางที่สร้างขึ้นใหม่ทำให้พ่อคำเตื่องเป็นที่รู้จัก และได้รับการยกย่องให้เป็น “ปราชญ์ชาวบ้าน” ที่นำเสนอทางเลือกใหม่ให้กับชุมชน

ชีวิตของพ่อคำเตื่องก็ไม่ต่างจากภาพชีวิตของสังคมไทย “เราอยู่กันแบบสุขสบายเรื่อยมา ด้วยต้นทุนธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เหมือนเกิดมาเป็นลูกมหาเศรษฐี แต่เราไม่ได้ใช้ต้นทุนของเราโดยเฉพาทรัพยากรธรรมชาติ ไปในทิศทางที่ควรจะเป็น เปิดทางให้พวกฝรั่ง ตะวันตก ต่อท่อเอาทรัพยากรออกไป

จนเมื่อ 20-30 ปีที่แล้ว ทรัพยากรของเราเริ่มหมด แต่ไม่ได้หมดแบบหายไปเลย ยังมีภาพเหมือนเรายังอุดมสมบูรณ์อยู่ เหมือนกับทุกคนเป็นหนี้ แต่ยังมีเงินใช้อยู่ เหมือนมีชีวิตอยู่ แต่จริงๆ แล้วตายซาก

ทรัพยากรที่บรรพบุรุษมหาเศรษฐีทิ้งไว้ให้
หมดไปแล้ว ต้องไปกู้หนี้ยืมสินมา ตกต่ำไปยิ่ง
กว่ายากที่แค่ไม่มีเงิน แต่เรายังมีหนี้

แล้วเป็นหนี้ทั้งระบบ ไม่ว่าจะรัฐ ตัวคน
ธุรกิจ ถ้ามีการบังคับให้ทุกคนที่มีหนี้ต้องใช้หนี้
ให้หมดภายใน 10 วัน ใครไม่ใช้หนี้ โดน
ประหารชีวิต รับรองตายหมดทั้งประเทศ เรา
ไม่เหลืออะไรแล้ว แต่ลูกมหาเศรษฐียังฝันหวาน
ถึงเมื่อวานอยู่ว่าทุกอย่างจะเป็นอย่างเก่า”

พ่อคำเดือน ภาชี

ภาพความทรงจำในวัยเด็กของพ่อ
คำเดือน แถบอำเภอสะตึก จังหวัดบุรีรัมย์ อุดมด้วยน้ำและผืนป่า เป็นยุค
สมัยที่ “ต้นไม้ล้มพาดลำห้วยเกียนข้ามได้ ใบไม้ร่วงแต่ละปีหนาเป็นเมตร
มีปลา มีเห็ด ทุกอย่างสมบูรณ์ ชาวบ้านปลูกบ้านหลังเล็กๆ เกี้ยวพาราสี
มาม่วงหลังคา”

กระทั่งมีสัมปทานป่า ไม้ใหญ่ถูกตัดออกไป ป่าถูกปราบกลายเป็นที่ราบสำหรับปลูกพืชเชิงเดี่ยว เวลานั้นพ่อคำเดือนซึ่งอยู่ในวัยหนุ่ม
เลือกลงทุนปลูกอ้อย เมื่อได้ราคาดี ก็กู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตร
และสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) มาขยายพื้นที่และหมุนเวียนใช้จ่าย “ใช้เงินกู้เหมือน
เงินตัวเอง ชีวิตความอยู่เรารู้สึกว่าดีในตอนนั้น มีเครดิต คล้ายกับที่เรา
ประสบความสำเร็จ ก็กู้เงินมากขึ้น เขาเรียกเป็นเสี่ย ผู้จัดการธนาคารก็
เอาใจ คอยต้อนรับ

“จนถึงจุดหนึ่งหมุนเงินต่อไม่ได้ ถึงเวลาใช้หนี้ ต้องเอาที่ดินไป
จำนอง เมื่อก็บ่น ขอบพบผู้จัดการธนาคารจะมัดหนี้ เขาก็ไม่วางให้พบ
ทั้งหมดทำให้เราเสียศูนย์ เพราะสิ่งที่เราเชื่อมาตลอด ไม่มีตัวตน ไม่มีจริง

จับต้องไม่ได้สักอย่างเดียว ตอนนั้นติดเหล้า เมียไม่พูดด้วย เห็นเรามีหนี้
มากมาย แล้วไม่ยอมทำงาน เอาแต่เมา จนบางครั้งไปนอนข้างถนน

“น้องสาวที่เขาววชซื้ออยู่กลับบ้านมาเจอเรากินแต่เหล้า เขาเอา
เทพธรรมมาให้ฟัง เอาหนังสือหลักอริยสัจ 4 มาให้อ่าน เราก็อ่าน รู้ทุกข์
รู้เหตุ รู้วิธีดับทุกข์ รู้วิธีอยู่เหนือทุกข์ แต่ยังไม่ปฏิบัติไม่ได้ พยายามเลิกเหล้า
บหรี่ ก็ยังไม่สำเร็จ วันหนึ่งไปเกี่ยวข้าว ถึงตอนพัก จุดไฟจะสูบบุหรี่นั้นก็ถึง
ตัวทุกข์ จนไฟลามมาถึงมือ ตกใจทิ้งไม้ขีดลงพื้น ไฟลุกขึ้น เพราะฟาง
แห้งมาก เราก็ตกใจ ถัดดับไม่ได้ ไฟจะลามไปทั่วทุ่ง อารามตกใจ รีบ
ตะครุบไฟ ลงไปนอนกลิ้งจนดับ ไฟลวกเจ็บตามตัว ช่วงขณะนั้นที่เจ็บ ก็
ร้องว่าทุกข์จริงๆ แล้วเห็นทุกข์ทั้งหมดมาเป็นสาย ทุกเรื่องราว ที่เป็นมา
เป็นไปอย่างไร” เมื่อได้พบความจริง พ่อคำเตื่องตั้งใจ “ปลดหนี้” ทำงาน
หนักและประหยัดค่าใช้จ่าย เก็บเงินใช้หนี้อย่างเดียว

“ตอนนั้นจะตัดผมก็คิดว่า ต้องเสียเงิน เสียเวลาทำงาน ต้องเดิน
ไปร้านตัดผม เลยไม่ตัด ปล่อยให้ผมยาว คนก็หัวว่าบ้า เมียก็โกรธ บังคับ
ให้เราไปตัดผม ระหว่างเดินไปมีคนมาขายกรรไกรอันละ 20 บาทก็คิดว่าดี
เสียค่ากรรไกรทีเดียว ประหยัดกว่า ก็ซื้อกรรไกรมาตัดผมเอง กลับไป
เปิดผ้าโพกให้เมียดูคิดว่าเขาจะดีใจ ยิ่งโกรธหนักไปกว่าเดิมเสียสติ ไส้ไป
ตัดผมที่ร้าน พอเดินไปถึงร้านชำเห็นพระมาซื้อमितโกน เราก็มองได้การแล้ว
จัดการซื้อमितโกนโกนหัว ทีนี้ไม่ต้องตัดผมไปอีกนาน กลับบ้านไป คราวนี้
ผลปรากฏว่า เมียไม่พูดกับเราเลย”

ครั้นอดทนใช้หนี้จนหมด พ่อคำเตื่องก็หาเส้นทางใหม่ ด้วยเห็น
ทุกข์จากการตรกร่องการผลิตแบบเชิงเตี้ยมาแล้ว ว่ายังทำก็ยิ่งถล่มถล่ม
ในปลักหนี้สิน ซึ่งพอกพูนขึ้นตามความจำเป็นต้องพึ่งพิงปุ๋ยเคมีและยาฆ่า-
แมลง ยิ่งใช้สารเคมี ความอุดมของดินก็ยิ่งถูกทำลาย ส่งผลให้ผลผลิต

ตกต่ำ ยิ่งต้องพึ่งสารเคมีและเครื่องจักรมากกว่าเดิม ประกอบกับไม่มีระบบการชลประทาน ต้องพึ่งดินฟ้าอากาศซึ่งมีความแปรปรวนมากขึ้น สุดท้ายได้ผลผลิตแล้ว กลับกำหนดราคาไม่ได้ ขายไปแล้วก็ต้องไปกู้หนี้เพิ่มมาทำการผลิตรอบใหม่ให้มากขึ้น หวังให้มีกำไรบ้าง แต่ยิ่งติดกับหนี้

ผลการสำรวจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในปี 2545 พบว่าการปลูกข้าวนาปีต้องใช้ต้นทุนเฉลี่ยประมาณ 1,700 บาทต่อไร่ แต่ได้กำไรเพียง 23 บาทต่อไร่ หรือคิดเป็นอัตราผลตอบแทนการลงทุนเพียงร้อยละ 1.35 เท่านั้น¹⁰ ทั้งนี้ยังไม่นับอันตรายด้านสุขภาพที่ตามมาจากการใช้สารเคมี ในการผลิต ทั้งต่อเกษตรกรต้นทางและต่อผู้บริโภค

แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ ก็ยังเลือกนั่งอยู่บนรถ อาจยังมองไม่เห็นอันตรายของเกษตรกรแสบหลัก หรือไม่ก็มองเห็น แต่คิดว่า “ไม่มีทางเลือกอื่น” เพราะการหาเส้นทางใหม่ไม่ใช่เรื่องง่าย

¹⁰ สฤณี อาชวานันทกุล. *Manasobu Fukuoka เกษตรกรผู้ปฏิวัติยุคสมัยฟางเส้นเดียว*. แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

น้อยคนนักที่ข้ามพ้นฝั่ง มีแต่เนื้หุดอยู่ริบตลิ่ง¹¹

“เรานั่งบนรถตามๆกันไป สบายไม่ต้องคิด การลงเดินไม่ใช่เรื่องง่าย สำหรับคนไม่เคยลำบาก เคยเข้าป่าไปมีต้นไม้ให้ตัด ต่างกันมากกับการปลูกต้นไม้ แล้วรอให้โต เราไม่มีความรู้เรื่องสร้าง เพราะเราเป็นลูกเศรษฐี เกิดมาก็มีให้ใช้ ต้องมาปลูก มาทำ ยากมาก แต่จำเป็น

“ลองจินตนาการว่าจะทำอย่างไร โชคดีที่ยังมีต้นทุนนิดหน่อยคือ มีเมฆ มีน้ำ เรามาสติ ฟังพาดตนเองให้ได้มาก ตามหลักศาสนา ค่อยๆ ตัดการฟังพาดลง ไม่ใช่มีชีวิตแบบหุ่นตก น้ำมันแพง จะผูกคอตาย ให้มีทางของเราบ้าง ไม่ใช่เดินไปตามทุกเส้นสายที่ฝรั่งกระตุก รอดพ้นบางเส้นสายมาบ้าง ตัดให้น้อยลง ความเดือดร้อนจากกระแสทุนก็น้อยตามลงไป”

พ่อคำเตื่องหันมาทำการเกษตรธรรมชาติ จนประสบผลสำเร็จ ฟังตนเองได้ มีชีวิตที่เป็นอิสระจากหนี้สิน “เรามาเรียนรู้ว่า ทำใหญ่ขึ้น ใหญ่ขึ้น กู้หนี้ยืมสินมาไม่จบ ต้องทำน้อยลง น้อยลง จึงจะจบ” และพยายามขยายความคิดสู่สังคมอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลว่า

“การฟังพาดตนเองไม่ได้หมายความว่าเอาแต่ตัวเรารอด การทำเฉพาะตัวเองไม่พอ บางอย่างต้องอาศัยสังคมรอบข้าง ต้องขยายความคิด ให้มาช่วยกัน อย่างผมมีที่ดิน 50 ไร่ปลูกต้นไม้ ก็ไม่พอที่จะหยุดเมฆได้

¹¹ ถอดความจากพุทธภาษิตโดย ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร.

ต้องชวนคนอื่นมาช่วยกันปลูก จะได้หยุดเมฆ
ให้ความชื้นของป่าพอ หรือเรื่องสังคม
ถ้าชุมชนพึ่งตนเองได้ ขโมยก็ไม่มาก
ได้แลกเปลี่ยน พึ่งพาอาศัยกัน แบ่งปันกัน
ซึ่งการแลกเปลี่ยนแบบนี้ เป็นเรื่องคุณค่า
ไม่ใช่มูลค่า เหมือนการค้าขาย อย่างเช่น
เราเอาปลาไปแบ่งญาติพี่น้อง เขาอาจให้
น้ำพริกมา เราไม่ได้มองว่าราคาไม่เท่ากัน
แต่เป็นคุณค่ากันได้อิมหนึ่งเหมือนกัน”

วิไล เตชะไพฑูริย์

หากแนวคิดเกษตรธรรมชาติขยายออกไป สิ่งแวดล้อม อากาศ
ดินดีขึ้น มีความชุ่มชื้น ระบบนิเวศก็กลับคืนมา ความอุดมสมบูรณ์ก็
กลับมา “ลูกหลานเราก็อยู่ได้ เหมือนเรามาสรรสร้างรถคันใหม่ ที่เรารู้จักดี
และควบคุมได้ เพราะเราประกอบเอง ซ่อมแซมเองได้ เป็นสังคมที่เรา
สร้างและซ่อมได้ ควบคุมได้ เพราะเราทำเองกับมือ”

อิสระภาพ จึงเป็นเรื่องของการสามารถเลือกเส้นทางของตนเอง
แม้ว่าบางครั้ง “การเลือก” ของบางคนทำให้คนในสังคมตื่นตะลึง กลายเป็น
ข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์ยักษ์ใหญ่ เช่น การเลือกไปทำนาของ
วิไล เตชะไพฑูริย์¹² ทายาทเจ้าของธุรกิจโรงแรม ด้วยเหตุผลของการ
เรียนรู้เพื่อเปลี่ยนแปลงตัวเองไปสู่อิสระภาพ

“อิสระคือหัวใจของการตัดสินใจ เพราะผมคิดว่าสังคมก้าวมาถึง
จุดที่จำกัดเสรีภาพของคน โดยไม่ใช่ว่ามีใครบังคับ แต่เป็นการจำกัดจาก
ระบบ ความจริงแต่เดิมระบบสังคมก็บังคับคนบ้างแล้ว ทว่าในระบบสมัยใหม่
ผมมองว่าหนักขึ้นเรื่อยๆ อาจจะเป็นด้วยอิทธิพลของสื่อ ที่เป็นเครื่องมือ
ให้การครอบงำความคิดเพิ่มมากขึ้น เช่น พ่อแม่ผมทำธุรกิจ คนก็คิดว่า

¹² อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “น้ำไม่มียา ในนามอิสระ”

ลูกต้องทำธุรกิจ แบบนี้ ถ้าว่ามีอิสรภาพใหม่ มองในแง่หนึ่ง ก็ไม่มีอิสระ เพราะถูกจำกัดโดยประเพณีนิยม พ่อแม่เป็นช่างลูกต้องเป็นช่าง ครอบครัว ทำธุรกิจ ลูกต้องทำธุรกิจ”

“การคาดหมายแค่นั้นไม่เป็นไร แต่ที่มากกว่าไปนั้นคือ เจ็อนไซ ของระบบธุรกิจ ระบบพาณิชย์กรรม ที่กำหนดแนวทางของการทำธุรกิจ กำหนดให้ต้องแข่งขันกันอย่างเข้มข้น อาจจะเป็นด้วยปรัชญาธุรกิจแนวใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการแสวงหากำไรสูงสุด การมองว่าคนคือปัจจัยการผลิต ฯลฯ ที่กำหนดทิศทางของการทำธุรกิจ ประกอบกับมีสื่อคอยประโคมให้ความชอบธรรมกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และการแข่งขัน ค่านิยมเหล่านี้ ถูกนำเสนอผ่านสื่อตลอดเวลา ว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้อง คนที่ไม่เคยอยู่ในธุรกิจ ก็อยากวิ่งเข้ามา ทั้งหมดเป็นการจำกัดอิสรภาพของคน โดยที่แต่ละคนไม่รู้ตัว พอระบบเศรษฐกิจพัง ก็พังกันไปหมด โดยไม่รู้ตัวเหมือนกัน”

ทั้งนี้เพราะในแต่ละวัน เกือบทุกชั่วโมง สื่อต่างๆ แทบไม่เคย ทำทาบบรรทัดฐานของสังคม การเติบโตทางเศรษฐกิจ การวัดฐานะกัน ด้วยความสำเร็จ การทำกำไรสูงสุด และสนุกกับการบริโภคอย่างไม่หยุดหย่อน ซึ่งทั้งหมดนี้ถูกทำให้เห็นว่าดีไปหมดอย่างไม่มีการตั้งคำถาม เรื่องของ วิถีจึงเป็นเรื่องแปลก

“การที่ผมแค่เปลี่ยนชีวิต ไปทำนา ทำไร่บ้าง จะว่าเป็นชวานาก็ไม่ได้เป็นร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่คนกลับมองว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรง เช่น กลายเป็นชาวไทยรัฐหน้าหนึ่ง ทั้งที่สิ่งที่ผมทำคือการกลับไปสู่สิ่งที่ เป็นปกติบ้าง แต่กลับกลายเป็นเรื่องผิดปกติในสื่อ ที่ถ้าเราไม่เป็นแกะดำ ไม่ก็กลายเป็นฮีโร่ไปเลย ซึ่งสุดโต่งทั้งสองฝ่าย สิ่งที่ผมทำไม่ได้พิเศษขนาดนั้น แค่อ้อย ค้นหาทางของตัวเอง แค่นี้รีบเร่งก็ผิดแล้วหรือ สิ่งที่เกิดขึ้นจึงสะท้อนความไม่ปกติของการแข่งขัน และการนิยามของสังคม มากกว่า”

“การเลือกของผมจึงไม่ใช่การประชดโลก หรือว่าผมจะมาเป็น
ชวานา แต่เป็นการยืนยันกับตัวเองว่าเราควรแหกต๋านนิยาม เพราะโลก
ทุกวันนี้เป็นโลกที่จำกัดเสรีภาพมากเป็นพิเศษ แอบแฝงอำพรางอย่าง
แนบเนียนเป็นพิเศษ และมีการครอบงำทางนิยามอย่างรุนแรง”

วิไลตมองว่าเรื่องของเขากลายเป็นข่าว ก็เพราะสิ่งที่เขาเลือก
ไม่ตรงกับที่สื่อกำหนด หรือที่สังคมคาดหวัง แต่เขาเชื่อว่า เขากำลัง
ปฏิบัติธมายาและเดินเข้าหาความจริง

บายภาพของาบ

“การทำนาทำให้เราอยู่กับพื้นดิน อยู่กับผลผลิตที่เป็นจริง เป็นจุด
เริ่มต้นของการเข้าถึงความจริง ถ้าเราเชื่อว่า การทำงานคือการปฏิบัติธรรม
แต่เวลาที่พูดแบบนี้ เราก็ต้องนิยามว่า อะไรคืองาน ระหว่างกวาดบ้าน
กับการขายประกัน อะไรเป็นเนื้อหาสาระการทำงานที่ถูกต้อง ในเมื่องาน
เป็นตัวให้เราปฏิบัติธรรม ก็น่าเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เราเข้าถึงความจริง
มากขึ้น และน่าจะมีช่องทางให้ตัวเองได้ปลดปล่อยไปสู่อิสระมากขึ้น

ถ้าอย่างนั้นแล้ว การเป็นนักขายประกันชั้นหนึ่ง การแก๊งกำไรใน
ตลาดหุ้นได้กำไรมหาศาล เทียบกับการกวาดบ้าน การปลูกข้าว หรือการ
มีชีวิตตามปกติ แม้แต่การหายใจ เหล่านี้น่าจะเป็นส่วนของงานที่สำคัญ
มากกว่าภาพลวงของงานที่เป็นงานปลอมๆ นิยามของงานจึงเป็นส่วนหนึ่งที

ทำให้เกิดความสับสนมากในปัจจุบันว่า อะไรคืองานที่ปฏิบัติแล้วนำเราไปสู่ความจริง

เงื่อนไขที่งานบางอย่างนำไปสู่อิสระก็คือ เวลา “การที่เราเป็นคนย่อมมีกิเลส หรือไม่ได้สมบูรณ์ ล้วนเป็นขีดจำกัดชีวิตภายในอยู่แล้ว แต่อย่างน้อย ถ้าเรามีเวลามากขึ้น ไม่เสียเวลากับเรื่องไม่จำเป็น ทำให้เรามีอิสรภาพในการแก้ไข หรือค้นหาอย่างอื่นมากขึ้น ภารกิจเราคือปลดปล่อยตัวเอง” นำเสียตายที่สังคมที่เป็นอยู่ คือสังคมที่มีแต่คนไม่มีเวลา ทั้งที่ความว่างที่เราจะได้พบพบ ค้นหาความจริงเป็นเรื่องสำคัญ

หลายคนอาจจะคิดว่า วิไลที่มีพื้นฐานฐานะครอบครัวเป็นปีกแผ่นทำให้เขาไม่เดือดร้อนเรื่องเงิน จึงมีทางเลือกในชีวิตมาก แต่เขามองว่านั่นไม่ใช่ปัจจัยหลัก

“เมื่อผมมีโอกาสเลือกได้ ก็เลือก และผมก็เข้าใจ เห็นใจ ที่ว่าอาจจะยาก ในการฝืนค่านิยมของสังคม หรือหลายคนอาจจะเห็นด้วย แต่ก็ไม่ง่ายที่จะออกจากระบบ เพราะติดกับ เช่น ยังมีปัญหาจากหนี้สินที่กู้ยืมไว้ที่ดินก็จะถูกยึด ก็ต้องกู้ใหม่มาทำ โปะไปโปะมา จะให้เปลี่ยนทำแบบพอเพียงได้อย่างไร ในเมื่อการวิจิตรคิดในการให้ทุนของธนาคารยังเน้นผลผลิตสูงสุด”

“ผมมีโอกาสเข้ามาตรงนี้ ก็พยายามทำให้สิ่งที่ผมเลือกเป็นกับคนอื่น ๆ บ้าง ก็พยายามทำกระบวนการกลุ่มเพื่อการต่อรอง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหนี้สินชาวนา เรื่องที่ดินทำกิน เรื่องการให้ทุนที่เหมาะสม เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนที่กว้างออกไป และถ้าการปฏิเสธรอบสังคมของผม ทำให้หลายคนมีกำลังใจ ที่จะช่วยกันแหกค่านิยมคิดว่า ก็น่าจะมีประโยชน์”

ทั้งนี้เพราะบ่วงสำคัญที่เหนี่ยวรั้งไม่ใช่กับดักทางเศรษฐกิจ แต่เป็นเรื่องภายใน “นิยามเรื่องงาน นิยามความสุขความทุกข์ ค่านิยมที่

ถูกปลุกฝังมา 30-40 ปี นับแต่เรามุ่งพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้คนคิดว่านั่นเป็นเส้นทางที่ถูกต้อง ต้องก้าวไปข้างหน้า มีสังคมตะวันตกเป็นเป้าหมาย ดูถูกปู่ย่าตายาย จะให้กลับไปปลูกข้าวแบบดั้งเดิม ไม่มีปู่ย่าไม่มียายเขาไม่เอาหรอก เขาดูถูกมา 30-40 ปี”

“วันก่อน หน้อย คนที่เขาทำนากับผม ไปซื้อของในตลาด คนที่ร้านถามว่ามีอะไรไปโดนอะไรมา พอหน้อยบอกว่าเคียวบาด เขาก็ว่า ‘ใช้เคียวเกี่ยวข้าว ถิ่นไปหน้อยใหม่ สมัยนี้เขาใช้รถกันแล้ว’

“เราอยากปฏิวัติในเชิงค่านิยมให้ได้ นี่เป็นความหวัง เช่นให้ความพอเพียงเป็นวาระแห่งชาติ ไม่ใช่การส่งออกเป็นวาระแห่งชาติ”

การที่คนในสังคมจะหลุดพ้นจากค่านิยมที่ครอบงำอยู่ได้นั้น ต้องอาศัยความรู้ “อิสระของชีวิต ต้องการความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตตัวเรา และความจริงที่แวดล้อมตัวเรา เช่น ครอบครั้ว สังคม ชีวิตอื่นๆ ฯลฯ ใครมีความรู้ตรงนี้มาก อิสระก็เกิดจากตรงนั้น เพราะการเลือกกว่าวันหนึ่งจะทำอะไร หรือกระทั่งชีวิตหนึ่งจะไปทางไหน ก็มาจากความรู้ที่ว่านี้

“ดังนั้น ส่วนที่มีพลังเหนือกว่า คือโครงสร้างของสังคมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ การเมือง ฯลฯ ต้องเอื้อที่จะให้คนในสังคมได้มาซึ่งความรู้เหล่านั้น”

“รู้จัก” กับความกล้าหาญ

เมื่อมีความรู้ ก็กล้าที่จะเลือก เพราะไม่มีความกลัว “ถ้าเรามีความรู้จริง ความกลัวจะหายไป ความกล้าเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับความกลัว เราจะกลัวน้อยลงเมื่อรู้จักสภาพความจริงมากขึ้น เป็นธรรมดาที่มนุษย์กลัวสิ่งที่ไม่รู้ ไม่เข้าใจ เมื่อไม่รู้ ก็กลัวว่าทำไปแล้ว เลือกไปแล้ว จะเป็นอย่างไรอย่างนี้ แต่ถ้าเรารู้ว่า ถึงเกิดอย่างนั้น อย่างนี้ ก็ไม่เสียหายอะไรก็ไม่กลัว และจะเลือกเดิน”

“สังคมไทยมีใครบ้างอดตายกับชีวิตที่เป็นหนี้สินอยู่นี้ คุณจะกลัวอะไรอีก สังคมไทยเรายังมีข้อได้เปรียบเรื่องทรัพยากร ถ้าเราแบ่งปันกันใช้ที่สำคัญคนอ่อนแอเรื่องหนึ่ง ก็เข้มแข็งอีกเรื่อง คนเข้มแข็งเรื่องหนึ่งก็อ่อนแอเรื่องอื่น ถ้าเราเอาส่วนที่เข้มแข็งไปช่วยส่วนที่อ่อนแอ ต่างช่วยกันทำไม่จะอยู่ไม่ได้”

“เพียงแต่ที่เป็นอยู่คือ เรากลัวอนาคต เลยไม่กล้าปล่อยให้ตัวเองมือสระในปัจจุบัน ภายใต้อัจฉริยภาพถึงมีเงิน มีทรัพย์สิน ก็อาจจะเป็นคุกมากกว่า เพราะอยากรักษาไว้ ต้องใช้เวลาในการรักษาทรัพย์”

สำหรับตัวของวิไลเอง ความรู้ที่นำเขามาสู่ทางเลือก มีที่มาจากพุทธศาสนา “ความจริงโดยพื้นฐานที่บ้านก็ไม่ได้มีสภาพแวดล้อมที่ทำให้

สนใจพุทธศาสนา แต่โชคดีที่ตอนประมาณ 10 ขวบผมมีโอกาสได้เรียนรู้จากผู้รู้ศาสนา ซึ่งเป็นที่นับถือ ท่านเป็นเพื่อนของคุณพ่อ ท่านก็สอนเรื่องต่างๆ เราเด็กก็ กังสยัยเรื่องบุญ-บาป เรื่องสวรรค์-นรก คิดว่าชวนให้ค้นหา

“เมื่อเรียนรู้ลึกซึ้งมากขึ้น ก็เห็นว่าศาสนาพุทธให้อะไรที่กว้างกว่าวิทยาศาสตร์ ระบบสังเกตรูปธรรมในศาสนาพุทธกว้างมาก ส่วนวิทยาศาสตร์จำกัดเท่าที่ประสาทการรับรู้สังเกตุได้ แต่หลักวิปัสสนาไปพ้นจากข้อจำกัดจากอายตนะที่สำคัญ ศาสนาพุทธตรงเป้า ชัดเจน และถูกต้อง คือการดับทุกข์ สำหรับผมเห็นว่า ทั้งวิธีการศึกษาความจริงและเป้าหมาย เหนือกว่าวิทยาศาสตร์โดยสมบูรณ์”

9 ปีของการลงมือทำทำอะไร นำไปสู่ข้อสรุปว่า “เราไม่ได้ทำเกษตรพึ่งตนเองได้ทะลุเป้า แต่พอใจ ผมไม่ได้นิยามตัวเองว่า เป็นชิวานา หรือเป็นอะไร ผมมองตนในฐานะคนคนหนึ่ง ได้พบทั้งทุกข์และสุข ซึ่งชีวิตคนแรกก็ต้องพบทั้งความสุข ความทุกข์อยู่แล้ว แต่ถ้าทุกข์-สุขที่เกิดขึ้น ช่วยให้เราได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ก็ถือเป็นอิสระรูปแบบหนึ่ง”

“ทุกวันนี้ยังเจอกับผลพวงของสังคัมที่เสื่อมทรุด ยิ่งทำให้คิดว่าเราควรทำอะไร และไม่ควรถ้าอะไร การจัดตั้งกระบวนการกลุ่ม แม้มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ แต่ดีกว่าไม่ได้ทำอะไร

“ในส่วนตัวคนคนหนึ่ง แนวทางนี้พอดีตัว มีความเหมาะสมกับตัว มีความสุข ความทุกข์ตามอัตภาพ สิ่งที่ทำทั้งเจตนา ไม่เจตนา มีส่วนเป็นประโยชน์ให้สังคัม เป็นกำลังใจให้คนกลายคน ในชีวิตคนหนึ่งที่ได้อำนาจประโยชน์ ถือว่าเป็นกำไร คิดว่าพอใจกับชีวิต ผมยึดหลักว่า ได้เท่าที่ได้ เป็นเท่าที่เป็น”

ศ.นพ.ประเวศ วะสี เคยกล่าวไว้ว่า “ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดี อยู่ในหัวใจอยู่แล้ว แต่บางทีมันมีหินกดทับอยู่ หินคือวิีคิด เราคิดวิีคิด บางอย่าง ทำให้เราออกงามไม่ได้ ทางพระเรียกว่า ‘สัลยพตปรามาส’ หมายถึงการไปยึดติดในความเชื่อและการปฏิบัติที่ไม่ได้ผล แต่ยังยึดติดอยู่ อย่างนั้น”¹³

ทางเลือกของ พ่อคำเต๋อง ภาษี และ วิไลต เตชะไพบูลย์ เริ่มมาจากการละความคิดที่ปิดกั้นความมอกงาม ในทำนองเดียวกันสำหรับสังคม ทรุสุรินทร์ กิจนิตชีว์ เสนอไว้ว่า “จะต้องสร้างสัมมาทูลี สร้างความคิดที่ ถูกต้องว่า จริงๆ แล้วมนุษย์ต้องการอะไรในชีวิต ต้องการเงิน หรือ ต้องการความสุขหรือสุขภาวะ จริงๆ แล้วเราต้องการสังคมสันติสุข ไม่ใช่ สังคมแห่งความร่ำรวย...”¹⁴ เป็นสังคมที่ไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางเศรษฐกิจ การทำมาหาเลี้ยงชีพที่วางอยู่บนสัมมาอาชีพ ที่ทำให้การทำงานหาเงิน แตกต่างจากการขโมย และผลจากงานอาจวัดด้วยความสุขมากกว่าเม็ดเงิน

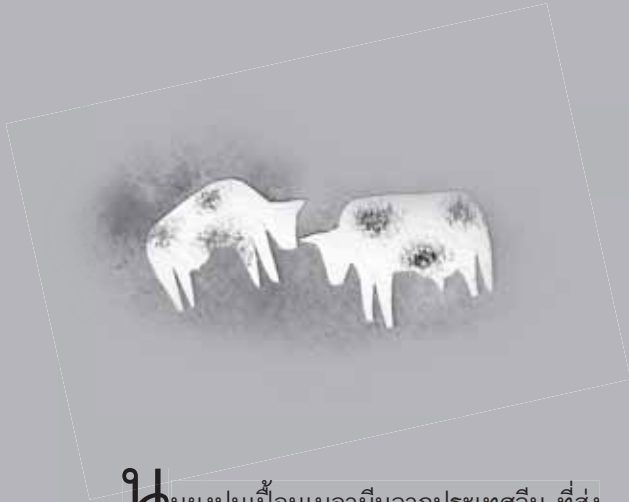
¹³ อังโน สาระจากเวทีเดิมหัวใจให้สังคัมครั้งที่ 3, 2551:9

¹⁴ อังโน สาระจากเวทีเดิมหัวใจให้สังคัมครั้งที่ 3, 2551:18-19

3 ทรหาเินกับทรชโย

ตะกั่ว 2 หมื่นลูกบาทก์ ไหลลงสู่เขื่อนศรีฯ เดือน
กระทบน้ำประปา “คนกรุง” หลังจากบ่อเก็บตะกอนตะกั่วใน
เหมืองแร่ตะกั่ว อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี พังทลายลง
เนื่องจากพายุดีเปรสชันเมื่อปลายเดือนกันยายนที่ผ่านมา (มติชน,
24 ตุลาคม 2548) **กุมารแพทย์จี้กระทรวงอุตสาหกรรมซ้ำกุม
ของเล่นไร้มาตรฐาน ส่งผลต่อพัฒนาการทางสมอง
และไอคิวของเด็ก** (คม ชัด ลึก, 10 มกราคม 2551) อย.เผยผล
การสุ่มตัวอย่างอาหารนำเข้าตรวจทางห้องปฏิบัติการ พบ
กระเพาะปลาตากแห้งนำเข้าจากพม่า ปากีสถาน ไล่กรอกนำเข้า
จากฝรั่งเศส **มีสารตะกั่วสูง** เกินเกณฑ์มาตรฐาน (ผู้จัดการ,
14 มีนาคม 2552) **หวั่นข้าวปนเปื้อนสารแคดเมียม
กระจายนอกพื้นที่จังหวัดตาก** หลังจากตรวจพบว่ามี
ชาวบ้านบางส่วนแอบนำข้าวในพื้นที่สีแดงออกมาจำหน่าย
(กรุงเทพธุรกิจ, 23 กรกฎาคม 2548) **เหยื่อแคดเมียม
แม่สอดจี้อำเภอจ่ายค่าชดเชย** ราชการยังไร้มาตรการ
แก้ปัญหาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างชัดเจน (มติชน, 23
กรกฎาคม 2548) **เสนอปิดตาย! เหมือง “เค็มโก” หลัง
สารตะกั่วทะลัก “ห้วยชะนี”** (มติชน 9 ธันวาคม 2548)

หมผงปนเปื้อนเมลามีนจากประเทศจีน ที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นมในหลายประเทศทั่วโลก เป็นตัวอย่างหนึ่งที่ช่วยให้เราตระหนักถึงการผลิตและการตลาดในยุคโลกาภิวัตน์ที่เชื่อมโยงกันแน่นหนาทั่วโลก และทำให้เรามองเห็นข้อเท็จจริงที่ว่า “ตลาดเสรี” นั้น ไม่อาจอาศัย “การแข่งขัน” นำไปสู่การ “ดูแลตัวเอง” ให้ส่งมอบประโยชน์สูงสุดต่อสังคมได้ ถ้ารัฐไม่กำกับดูแลอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อจำกัดหรือลดทอนผลเสียที่เกิดจาก “ความล้มเหลว” ต่างๆ ของตลาด โดยเฉพาะปัญหา “จริยวิบัติ” (moral hazard)

“เลี้ยงชีพ” แบบเบียดเบียนน้อย

เอมี ดอมินี (Amy Domini) ผู้จัดการ “กองทุนดอมินี กองทุนเพื่อสังคม” (Domini Social Investments) ก่อตั้งกองทุนเพื่อสังคมที่ใหญ่ที่สุดในโลกนี้ จากความคิดพื้นฐานว่า “การหาเงิน แตกต่างจากการขโมยเงิน” (making money is different from stealing money) ดอมินีมองว่า บริษัทที่ผลิตบุหรี่ ทำให้แม่น้ำเป็นพิษ หรือขายสินค้าที่ใช้แรงงานเด็กอย่างผิดกฎหมาย กำลัง “ขโมย” ผลประโยชน์จากสังคม กองทุนเพื่อสังคม (socially responsible fund) คือกองทุนที่ตั้งขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของนักลงทุนส่วนหนึ่ง ที่ต้องการใช้เกณฑ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องกำหนดเป้าหมายในการลงทุนของพวกเขา

ดอมินีและเพื่อนร่วมงานอีกสองคนคิดค้นดัชนีหุ้นชื่อ “ดัชนีสังคมดอมินี 400” ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นตัววัดผลงานของพอร์ตหุ้นที่ลงทุนเฉพาะในบริษัทที่ “เป็นมิตร” กับสิ่งแวดล้อมและสังคม เช่น เงินค่าปรับน้ำเสียที่จ่ายให้รัฐ ความหลากหลายทางเพศและเชื้อชาติในทีมผู้บริหารระดับสูง สถิติการริชเชิลส์สต็อกเหลือใช้ ฯลฯ นำไปสู่การเปลี่ยนนิยาม “ความสำเร็จ” ใหม่ แทนการมุ่งเน้นสร้างรายได้ให้กับเจ้าของธุรกิจหรือผู้ถือหุ้นจำนวนหยิบมือเดียว มากกว่าผลลัพธ์อื่น¹⁵

¹⁵ สถูณี อาชวานันทกุล. Amy Domini ผู้บุกเบิกการลงทุนเพื่อสังคม (Socially Responsible Investing), แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

ที่หมู่บ้านปวาเกอะญอ หนองเต่า
อำเภอแม่วง จังหวัดเชียงใหม่ **ลุงจอนิ**
โอดเตฮา เล่าความคิดเบื้องหลังของการ
เลือกที่จะเป็น “คนขี่เกี้ยว” และเป็นเจ้าของ
“สวนขี่เกี้ยว”¹⁶ ในทำนองคล้ายคลึงกันว่า
“คนเราเกิดมาเป็นขอทานทุกคน คนเรา
ช่วยตัวเองได้ 50 % ที่เหลือขึ้นกับส่วนอื่น
แต่ต้องไม่ไปขูดรีดคนที่เราขอทาน อย่างนั้น
เรียกว่าปล้น ไปข่านี่ไม่ได้ ถ้าทำแสดงว่า
เราไม่รู้จักชีวิตของตัวเอง ไม่รู้ว่าเรากำลังทำลายตัวเอง ถ้าโลกเป็นหมูตัวหนึ่ง
เราเป็นเหาเกาะกินอยู่ ไม่ใช่กินหมด ให้หมูตาย เพราะถ้าหมูตาย เราก็ก
ตายเหมือนกัน”

ลุงจอนิ โอดเตฮา

เมื่อประมาณ 20 ปีเศษที่ผ่านมา ชาวบ้านในพื้นที่ป่าแถบหนองเต่า
ต่างแผ้วถางที่ดินของตนให้ราบเรียบ เพื่อปลูกพืชเชิงเดี่ยว ตัวเข็ญชวนที่
มีเงินก้อนใหญ่เป็นตัวอย่าง ลุงจอนิกก็เปิดป่าปลูกพืชผักเช่นกัน เพียงแต่เหลือ
ที่ไว้ 2 ไร่ไม่ยอมถาง หวัง “เก็บต้นไม้ไว้ทำฟืน เพราะลุงคิดว่า ถางป่ากัน
หมดอย่างนี้ อีกหน่อยต้องเดินไปเก็บฟืนไกลๆ แน่ๆ”

เมื่อที่ดินถูกทิ้งไว้ ต้นไม้ก็เติบโตขึ้น “สวนคนอื่นเขาไถให้โล่ง
ปลูกโน่นปลูกนี่ทั้งปีไม่หยุด สวนของลุงปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นตัว ในดินมี
ต้นไม้อีกเยอะ ต้นหายไป แต่รากยังอยู่ ไถเท่าไรก็ไม่หมด เดียวก็งอกขึ้น
ใหม่ เพิ่มขึ้นจากลมก็มี นกเอามาก็มี มากับน้ำค้าง มาได้ทุกทาง”

สวนนี้ไม่ต้องทำอะไร แค่อร เหมือน **จอเกอะโตะ จอมขี่เกี้ยว** ใน
นิทานของชาวปวาเกอะญอ ที่นอนรอให้มะม่วงตกใส่ปาก “เขาไม่ได้
ละโมภ ไปโค่นมะม่วง เราทำสวนขี่เกี้ยว ก็ทิ้งที่ดินไว้ รอหน่อยก็เป็นป่า”

¹⁶ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “สวนของคนขี่เกี้ยว”

กินมากกินไปก็ท้องแตกตาย

ผลลัพธ์จากที่ 2 ไรท์เก็บไว้ไม่ได้มีแค่ไม้พิน แต่ยังเป็นเหมือนแปลงทดลองให้เห็นทางออก เมื่อลุงจอนิเจอพิษจากพืชเชิงเดี่ยว

“เราทำงานหนัก แต่ยังเป็นหนี้เป็นสิน หลายคนเริ่มได้รับผลร้ายจากยาฆ่าแมลง ลุงสรุปบทเรียนว่า ทำพืชเศรษฐกิจแบบนี้ การทำแบบคนรวย ต้องลงทุนสูง คนจนอย่างลุงต้องไปกู้หนี้ยืมสินมา ปลูกแล้วขาดทุน ต้องไปกู้ใหม่ มาลงทุน หมุนไปเรื่อยๆไม่หยุด บางคนตายไปแล้ว คนที่ยังอยู่ต้องจ่ายหนี้ต่อ

แต่ปวากะจะฉวยเราทำแต่พิธีเลี้ยงผีไร้ผีนาเพื่อให้ข้างงาม ในนา มีนก มีหนู ช่วยกินแมลง ไม้รั้วเรื่องบู้เคมี เรื่องพ่นยา ลุงเริ่มเห็นบางอย่างว่านี่ไม่ใช่ทางของเรา”

ลุงจอนิจึงตัดสินใจเลิก ปล่อยให้ที่ดิน 8 ไร่ฟื้นตัว และคอยปลูกพืชที่ต้องกินหรือใช้เสริมเพิ่มเติม จนกระทั่งเป็นสวนที่ให้ผลผลิตตลอดปี ไม่เพียงแต่ได้สุขภาพคืนมา พันจากวงจรหนี้ ส่วนที่สำคัญคือการกลับคืนสู่วิถีธรรมชาติ ที่ไม่เบียดเบียนหรือทำลายสิ่งแวดล้อมจนเกินไป

“เป็นทางออกอีกแบบที่ไม่ต้องเป็นทาส เร็วรู้จากต้นไม้ ต้นไม้อาศัยเรา เราอาศัยเขา คนต้องคืนดีกับธรรมชาติ ดีกับแสง ดีกับฝน

แต่เพราะเราไม่เห็นความจริง จะเอาแต่ความพอใจ ไปเอาชนะ จึงมีปัญหา
ต่อไปเรื่อยๆ ในที่สุดก็กลับมาทำลายตัวเอง”

“คนเรามีทั้งวิญญาณและร่างกาย ถ้าปลอดภัย เราต้องปลอดภัย
ถึงวิญญาณ ปลอดภัยแต่ร่างกายไม่ได้ วิญญาณมี 37 ขวัญ 5 ขวัญมีใน
ตัวเรา ขวัญหน้าอก ขวัญมือ และขวัญเท้าขวาซ้าย ขวัญที่เหลืออยู่
ข้างนอก เช่น อยู่กับนก ปลา หุ่น ฯลฯ ถ้าปลาไม่มี ขวัญก็หายไปแล้ว
ธรรมชาติหมดไป ขวัญก็ตายไปที่ละตัว วิญญาณเราก็ค่อยๆ หายไป
ถ้าทุกอย่างตาย เราก็มีแต่ร่าง ไม่มีวิญญาณ การฆ่าสิ่งแวดล้อมรอบๆ
ภายนอก ก็คือทำลายตัวเอง

เราต้องเรียนรู้ที่จะปฏิเสธเงินตรา เพราะเงินตราไม่ใช่ชีวิต นี่คือ
สิ่งที่บรรพบุรุษเราสอน เงินมีเพื่อใช้ ไม่ใช่กลายเป็นจิตวิญญาณ พาให้
เห็นแก่ตัว เงินเป็นแค่เครื่องมือในการดำรงชีวิต ไม่ใช่เป้าหมายของชีวิต”

ผลตอบแทนที่มากกว่าเงิน

การผลิตเพื่อเงิน โดยมุ่งเพิ่มผลกำไร เพิ่มปริมาณผลผลิตและตอบสนองต่อตลาด จึงส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ และคุณภาพชีวิตของมนุษย์เอง เช่น “ความรุนแรง” ในวิถีเกษตรกรรมแบบก้าวหน้าที่แก้ปัญหาต่างๆ เช่น ศัตรูพืช สัตว์อื่นๆ โดยการฆ่าหรือทำลายด้วยสารเคมีพิษชนิดต่างๆ และการ “ควบคุมและบังคับธรรมชาติ” ไปในทิศทางที่มนุษย์ต้องการ เช่น การปลูกพืชเมืองหนาวในประเทศเขตร้อน บังคับให้ต้นไม้ออกผลนอกฤดูกาล บังคับสัตว์ให้โตเร็วๆ หรือให้นมมากๆ เป็นต้น

วิถีทางของ “เกษตรกระแสหลัก” และอุตสาหกรรมอาหารในปัจจุบัน จึงขาดความยั่งยืน ไร้ประสิทธิภาพ และเสี่ยงต่อการนำโลกเข้าสู่วิกฤตอาหารในอนาคต ผลจากการวิจัยจำนวนมาก ชี้ให้เห็นว่า สัดส่วนของพลังงานใช้ในการผลิตและขนส่งอาหารมาสู่จานผู้บริโภค ต่อพลังงานที่ใช้ในการผลิตและขนส่ง มีอัตราสูงถึง 10 ต่อ 1 มีหน้าเข้าเงินทุกบาทที่ใช้ซื้อข้าวปลาอาหารในประเทศพัฒนาแล้ว กลับคืนสู่เกษตรกรรายย่อยเพียง 6 สตางค์เท่านั้น ในขณะที่อุตสาหกรรมอาหารมีส่วนในการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งเป็นหนึ่งในสาเหตุหลักของปัญหาโลกร้อนกว่าร้อยละ 12.5 ของก๊าซเรือนกระจกทั้งหมดที่ปล่อยทั่วโลกในแต่ละปี¹⁷

¹⁷ สฤณี อาชวานันทกุล, Lester Brown ผู้ทรงรงค์ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” และชี้ทางออกจากวิกฤตอาหาร. แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

ในทำนองเดียวกันธุรกิจอื่นๆ ที่มุ่ง
แสวงหาผลกำไรเพียงเป้าหมายเดียว
โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อด้านสังคม
หรือสิ่งแวดล้อม บั่นทอนสิ่งที่ยกระดับ
คุณภาพชีวิต และไม่คำนึงว่า “ต้นทุน”
หรือ “ค่าใช้จ่าย” ที่ทำมาซึ่งกำไร
เหล่านั้น สูงเพียงใดและประกอบด้วย
อะไรบ้าง

ในทัศนะของลุงจอนิ

การทำมาหากินแบบทำลายตัวเอง
ยังดำรงอยู่เพราะยังไม่ถึงจุดวิกฤต
“เงื่อนไขแวดล้อมในเวลานี้ คนยัง
หลบหลีกได้” แต่ผลกระทบที่ชัดเจนขึ้น
เรื่อยๆ ทั้งต่อธรรมชาติและมนุษย์เอง
ไม่ว่าจะเป็นในฐานะผู้ผลิตหรือบริโภค

เป็นจุดเริ่มต้นของความเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นภาคเกษตรกรรม
อุตสาหกรรม บริการหรือการลงทุน ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น
“สิ่งที่ลุงทำ ลุงก็ไม่ได้คิดว่าไม่มีผลต่อคนอื่นๆ แต่ตอนนี้ก็กระจายออกไป
มีคนจากที่ต่างๆ มาเข้ามาดู ทั้งภาคใต้ ภาคอีสาน บางคนเขาก็มาแล้วว่า
เขาจะซื้อกี่ยกบ้าง ลุงว่าความคิดแบบนี้ค่อยๆ ลามไปอยู่ ถึงจะช้า...แต่ก็มี
กำลังใจ”

ธุรกิจผลิตภัณฑ์นมอินทรีย์ “แดรี่โฮม” และฟาร์มโคนมอินทรีย์¹⁸
เป็นตัวอย่างของการผลิตที่มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม
สร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับทั้งเกษตรกรเอง รวมไปถึงสัตว์ในฟาร์มและ

พญณี เกิดชูชื่น (บน)
จสสโรน อากาศฤกษ์ (ล่าง)

¹⁸ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “ฟาร์มสัตว์ ฟาร์ม (ความ) สุข”

คนงาน โดยเกษตรกรเองก็มีความเป็นอยู่ที่ดี ยืนยันให้เห็นว่า การทำกำไร ไม่จำเป็นต้องสวนทางกับประโยชน์ของผู้บริโภค สังคมโดยรวม และ สิ่งแวดล้อม ตรงกันข้ามอาหารอินทรีย์ลงทุนต่ำกว่าและมีราคาดีกว่า มีความเป็นธรรมมากขึ้น หรือกรณีนมแพะอินทรีย์ “พรุจ๋าปา” ที่มีเป้าหมาย การผลิตนมแบบธรรมชาติ และจำหน่ายภายในท้องถิ่นเท่านั้น เพื่อรักษา คุณค่าสดใหม่ของผลิตภัณฑ์ และเป็นการสวนกระแสแข่งขันและการผูกขาด แปรเป็นความร่วมมือและกระจายผลประโยชน์

อัคระ ธิติถาวร ผู้ผลิตนมแพะอินทรีย์เล่าว่า “มีคนจะมาลงทุนให้ ผมขยายการผลิต ที่มีตลาด มีความต้องการซื้ออยู่ แต่ผมมองว่า แค่นี้ผม พอในส่วนของผมแล้ว ที่เหลือควรไปสร้างประโยชน์ให้คนอื่น แทนที่ผม จะขายคนเดียวหมื่นขวด ปล่อยให้มีคนผลิตเพิ่มอีกร้อยคน คนละร้อยขวด ดีกว่า กระจายในหลายพื้นที่ สินค้าก็สดจริงๆ คนเชียงใหม่ไม่ต้องมากิน นมแพะจากภูเก็ต แม้จะส่งทางเครื่องบินก็ตาม”

ดังนั้น “การคิดแบบเกษตรกรอินทรีย์” ก็คือการคิดถึงคนอื่นให้มากขึ้น รับผิดชอบต่อสังคม ถ้าทำธุรกิจโดยไม่คิดถึงสังคม ในที่สุดต้องเกิดผลกระทบต่อตัวเราเองอย่างหนีไม่พ้น” พงศิ เกิดชูชื่น กรรมการผู้จัดการบริษัท แดรี่โฮม จำกัด สรุปให้เห็นว่าถ้าไม่มองไกลกว่าเดิม มุ่งผลกำไรสูงสุด ระยะสั้น ท้ายที่สุดผลเสียก็จะเกิดขึ้นกับธุรกิจเอง

“เมื่อก่อนเรามุ่งให้ได้นมมากที่สุด...ทั้งคัดเลือกพันธุ์ ทั้งอาหารเสริม ทั้งฮอร์โมน ใส่อาหารไปเท่าไรก็ได้นมเท่านั้น แต่ในขณะที่เดียวกันคุณภาพ นมก็ลดลง สัตว์ส่วนโปรตีนในนมเจือจางลง เพราะร่างกายวัวปลดปล่อย โปรตีนได้จำกัด สุขภาพของวัวก็แย่ เจ็บป่วยบ่อย ต้องใช้ยาปฏิชีวนะ จำนวนมาก” วรรณโณ อากาศฤกษ์ เล่าถึงการทำฟาร์มวัวนม ในยุคของ

ความมุ่งมั่นที่จะปั่นวัวที่ให้นมมากที่สุด (ตัวละ 50 ลิตรต่อวัน!) โดยไม่มีคนกินนมอยู่ในมโนภาพ

“ไม่ว่าว่าจะกินอะไร หรือเราฉีดยาอะไร ทั้งหมดจะย่อยและดูดซึมเข้ากระแสเลือด ไปสร้างนม ทุกอย่างออกมาที่นม แต่ตอนนั้นเราไม่ได้คิดตรงนี้ เราทำหน้าที่ผลิตของเราไป ใครจะกินนมของเราไม่รู้ มารู้สึกตอนที่ทำนมอินทรีย์แล้วมีคนมาเยี่ยมฟาร์ม เขาบอกว่า เขาดีใจนะ ที่มีคนทำนมดีๆ ให้เขากิน เราก็กุมใจ เมื่อก่อนไม่เคยมีความรู้สึกแบบนี้”

ปัจจุบันผู้ผลิอาหารปลอดภัยได้รวมตัวกันเป็นเครือข่ายตลาดสีเขียว ในขณะที่จำนวนผู้ผลิตสินค้าอินทรีย์ก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับขยายจากการผลิตข้าวและพืชผัก สूपศุสต์อินทรีย์ มีทั้งฟาร์มโคนม ฟาร์มแพะอินทรีย์ หมู ไก่ และไข่ปลอดภัยที่ได้จากฟาร์มที่เลี้ยงแบบปล่อยได้เดิน ได้มีอิสระจากกรงแคบๆ เพื่อให้เป็นอาหารธรรมชาติ สินค้าเหล่านี้ได้รับการตอบสนองที่ดีจากผู้บริโภค ในขณะที่ผู้ผลิตก็มีความสุขจากการขายผลผลิตที่ดีๆ เช่น อุดมชัยฟาร์ม ที่ผ่านความยากลำบากจากการบุกเบิกตลาดไข่อินทรีย์ จนเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคในฐานะผู้ผลิตไข่ไก่จากแม่ไก่อารมณ์ดี

ทั้งหมดบ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาธุรกิจที่สร้างสรรค์กว่าเดิม ซึ่งสามารถขยายพรมแดนตลาด ให้คนจำนวนมากกว่าเดิมสามารถทำได้ ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค สังคมโดยรวม และสิ่งแวดล้อม

สร้าง “คน”และ “ชุมชน” ด้วยธุรกิจ

ความสุขที่เกิดขึ้น บ่งบอกว่าเงินไม่ใช่ผลตอบแทนเดียวหรือเป้าหมายเดียว กลุ่มบริษัท “วังแดง”¹⁹ ก็เช่นกันที่ตั้งใจไม่ทำธุรกิจแบบเอากำไรเป็นตัวตั้ง แต่มุ่งหวังให้การทำงานช่วยพัฒนาคน เป็นหนทางสู่อิสรภาพที่ค้นพบได้จากการทำงาน เป็นแนวทางที่ **ประวิทย์ เยี่ยมแสนสุข** ผู้ก่อตั้ง **หจก.วังแดงเอ็กซ์เพรส**และกลุ่มบริษัทวังแดงวางไว้ โดยการสร้างสวัสดิการให้พนักงาน ด้วยหลักการแบ่งผลกำไรร่วมกัน และสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตวิญญาณ

“ผมเชื่อว่าเมื่อศักยภาพในตัวของคนเปิดเผยออก จะมีพลังมาก ทางด้านงานก็ช่วยได้ ทางด้านส่วนตัวก็ช่วย ทำอย่างไรให้เขาไปถึงศักยภาพที่เขา มี เพราะส่วนมากคนจะปิด **ไม่รู้**ว่าตัวเองมีศักยภาพอะไร” และสร้างบทเรียนสู่อิสรภาพ เช่น การให้พนักงานเซ็นเช็คเอง เพื่อสร้างความซื่อสัตย์ ให้หลุดพ้นจากกิเลส การแบ่งจ่ายเงินเดือนเป็น 2 งวด เพื่อฝึกความอดทน อดกลั้นไม่ไหวต่อความขี้ขลาด เป็นภูมิคุ้มกันจากบริโภคนิยม รวมทั้งการลดความหวงและหว้ง

“คนส่วนใหญ่หวงงาน ไม่อยากสอนคนใหม่ เสร็จแล้วก็หว้ง ห่วงว่าไม่อยู่แล้วงานจะหมกเยอะ ทำไม่ไหว ถ้าได้หยุดกันคนละ 10 วัน จะได้ตัด

¹⁹อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “งานที่นำไปสู่อิสรภาพ”

ห้วงและห้วงออก เพราะหายไปนานขนาดนั้น
คุณไม่รู้จะห้วงและห้วงไปทำไม”

ในขณะที่ กาแฟดอยช้าง²⁰ กาแฟ
แบรนด์ดังติดอันดับโลก จากดอยช้าง อำเภอ
แม่สลาย จังหวัดเชียงราย ก็มีจุดเริ่มต้นจาก
การสร้างธุรกิจ “อะไรก็ได้” ที่สามารถทำให้
คนในชุมชนดำรงอยู่ได้ โดยไม่ต้องละทิ้ง
บ้านเกิดเข้าไปหางานทำ หาคความมั่นคงทาง
เศรษฐกิจจากในเมือง ธุรกิจกาแฟทำให้เยาวชนได้กลับมาทำสวนกาแฟ
ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตากับครอบครัว ทำการผลิตบนผืนดินของตน ที่
สามารถหล่อเลี้ยงชีวิตได้เต็มภาคภูมิ

ภายในเวลา 7 ปีหลังการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ปลูกกาแฟดอยช้าง
จากผลผลิต 600 กว่าไร่ ที่ไม่ทำอะไร มีแต่จะขาดทุน ขยายกลายเป็นธุรกิจ
มูลค่าถึง 3-4 พันล้านบาท ในปี 2551 พื้นที่การปลูกกาแฟขยายออกไป
กว่า 20,000 ไร่ ประชากรชาวดอยช้าง 80 กว่าเปอร์เซ็นต์ของประชากร
จำนวนสองหมื่นกว่าชีวิต จาก 800 ครัวเรือน เป็นสมาชิกผู้ปลูกกาแฟ
ของบริษัทดอยช้าง

“...ที่เราทำกันมา 7 ปี ก็ชัดเจนขึ้นมาเรื่อยๆ ...เรามาเสริมฐาน
เรื่องของการอยู่ร่วม หาช่องทางของการอยู่รอด ...เราต่างคนต่างมีพลัง
ผมรู้ตรงนี้นิดหนึ่ง คุณรู้ตรงนี้นิดหนึ่ง ถ้าเรามารวมกันได้ มาทำร่วมกัน
จะต้องมีอะไรเกิดอะไรขึ้นมาแน่นอน” วิชา พรหมยงค์ ผู้ริเริ่มธุรกิจและ
ประธานบริษัทดอยช้าง เล่าถึงการทำธุรกิจกาแฟที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการ
สร้างงาน ทั้งการปลูก การแปรรูป การตลาด ทั้งหมดดำเนินงานครบวงจร
โดยเกษตรกร และที่สำคัญการดูแลรวมไปถึงการดูแลสุขภาพแวดล้อม

²⁰ อ่านรายละเอียดในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง ไม่ใช่แค่กาแฟ...แต่คือ “การอยู่ร่วม”

ทั้งในไร่และในกระบวนการแปรรูป

“ตอนนี้กาแฟดอยช้างก็เป็นของกลุ่มพี่น้องบนดอยช้างทั้งหมด ใน 12 กลุ่มเป็นของพี่น้องลีซอกับคนจีน 2 กลุ่ม ที่เหลืออีก 10 กลุ่มเป็นของพี่น้องอีเก้อ...ตอนนี้พวกเราประกันราคาขั้นต่ำที่ 100 บาท/กิโล ราคาจะขึ้นหรือลง คณะกรรมการในเครือข่าย 12 กลุ่ม จะเป็นผู้กำหนดเอง”
ปณชัย พิสัยเลิศ กรรมการผู้จัดการดอยช้างเฟรชโรสเต็ดคอฟฟี่ จำกัด
แกนนำคนสำคัญให้ข้อมูลที่บอกถึงอนาคตของคนบนดอย ที่ไม่เพียงแต่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ แต่ยังสร้างความภาคภูมิใจให้คนบนดอย ดังเช่นคำบอกเล่าของ วิชา พรหมยงค์ ที่ว่า

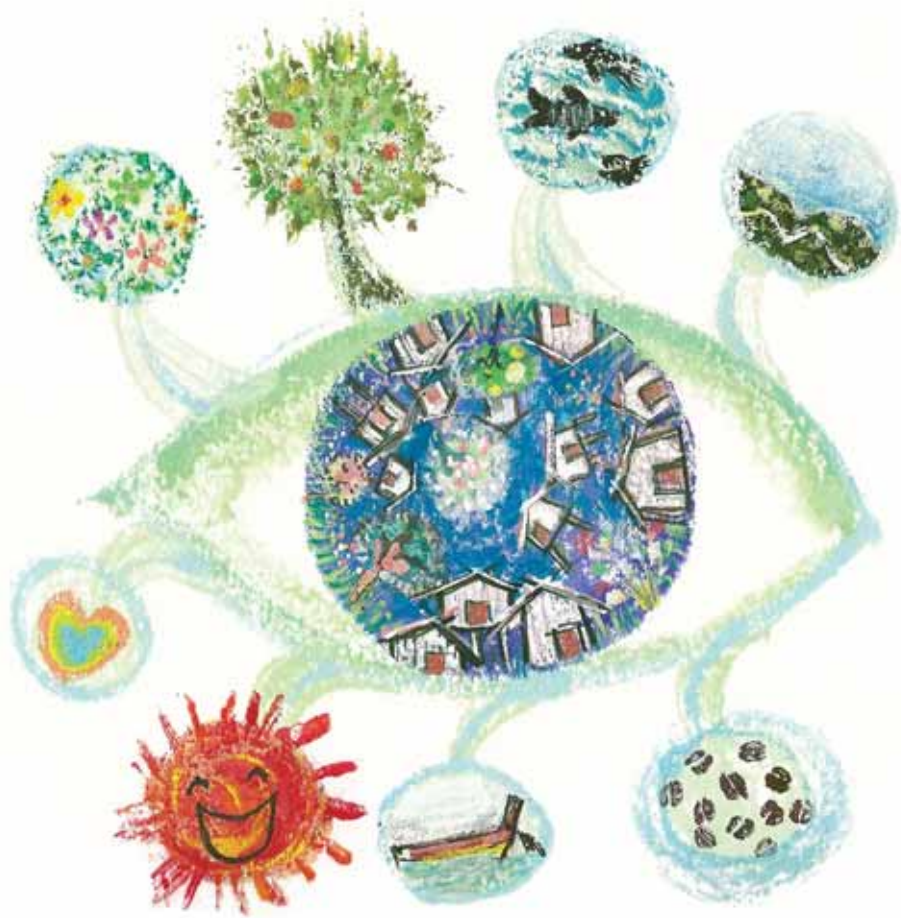
“แต่ก่อนเด็กอีเก้อไปเรียน...เข้าไปในโรงเรียนทุกคนดูถูก อีเก้อกินหมา...วันนี้ลูกหลานเราเรียนจบปริญญาตรี ปริญญาโท..ได้ๆ กลับบอกว่าหนูเป็นอีเก้อ...บ้านหนูปลูกกาแฟ หนูภูมิใจมาก เพราะว่าการกาแฟที่พ่อแม่หนูปลูก วันนี้อยู่ระดับโลกแล้ว”

เมื่อหมดปัญหาเรื่องปากท้อง พี่น้องชาวดอยช้างก็เริ่มต้นฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมชนเผ่า อนุรักษ์รักษารัษฏธรรมชาติ สนับสนุนส่งเสริมบุตรหลานให้เท่าทันโลกที่รุดหน้าไปโดยไม่ลืมรากเหง้า สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะเผชิญแปรปรวนทั้งเรื่องกาแฟ ตลอดจนการรวมกลุ่มให้กับชุมชนอื่นๆ ที่ล้วนแต่มีศักยภาพแฝงอยู่และถ้าสามารถร่วมมือกันก็มีทางเลือกที่ทำให้ชุมชนมีทางรอด

ทั้งนี้ด้วยความเชื่อมั่นว่า การดำรงอยู่ของชุมชน คือความยั่งยืนของชีวิตลูกหลาน

4

สายตาก็แจ่มชัด:
ชุมชนกับความยั่งยืน

ประกาศ **ขึ้นบัญชีพืชสมุนไพร 13 ชนิด เป็น
วัตถุอันตราย** สอนับผลประโยชน์ซ่อนไม่มิด (ไทยโพสต์,
28 กุมภาพันธ์ 2552) สยามโพลล์ระบุ แรงงานไทยอยากกลับไป
ทำงานที่บ้านหากราคาผลิตผลทางการเกษตรดีขึ้น และมี
การสร้างงานที่ต่างจังหวัด เนื่องจากต้องการอยู่กับ
ครอบครัวและเป้าหมายชีวิตคือ **ความเป็นอยู่
อย่างพอเพียง** (Asia Standard Time, 30 เมษายน 2550)

‘องคมนตรี’ กลัวเด็กไทยลืมชาติ อยากให้ระบบ
การศึกษาของไทย สอดแทรกความรู้สึกรักและหวงแหน
ชาติบ้านเมืองให้มากขึ้น เพื่อให้เด็กไทยรู้สึกภาคภูมิใจใน
ถิ่นกำเนิด (เดลินิวส์, 25 กุมภาพันธ์ 2552) **เลิกจ้าง**พุ่งต่อเนื่อง
451 แห่ง คนงาน 41,851 ชีวิต ถูกลอยแพ แนวนับเงินอีก
129 แห่ง คาดถูกปลดอีก 45,856 คน เหตุขาดสภาพ
คล่อง ดันงบพันล้านซื้อข้าวสารแจกผู้ประกันตน 9.8 ล้าน
คน (สยามรัฐ, 26 พฤศจิกายน 2551) **บริษัทยักษ์ทั่วโลก
ลอยแพคนงาน 8.5 หมื่นคน** (คมชัดลึก 28 มกราคม 2552)

สาวโรงงานออกกะดึก นั่งเล่นอยู่กับลูกชายวัยขวบครึ่ง เพสียจัด
เผลอลลับ **ลูกตกโถ่งรองน้ำฝนขนาดใหญ่ดับ**
(เดลินิวส์ 18 มิถุนายน 2550)

“**ค**วามมีติดบอดของปัญญาหน้าจะเกิดจาก
การมองไม่เห็นความสำคัญของพื้นดินที่ร่วมกับวิญญาณ
ความรัก ซึ่งธรรมชาติได้มอบมาให้ทุกคนตั้งแต่เกิด จึงไม่รู้
ว่าพื้นดินคือแม่บังเกิดเกล้า ที่เชื่อมโยงความรักระหว่างเรา
ทุกคน”²¹

ระพี สาคริก

²¹ อ้างใน ประภาภัทร นิยม. 2550.

กริยาการและวัฒนธรรม ในฐานะพื้นฐานความยั่งยืนของชุมชน

“ถ้าวัฒนธรรมมีความหมายรวมถึงระบบความเชื่อ ระบบคุณค่า และวิถีชีวิตทั้งหมด เดิมคนไทยเชื่อว่า มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จึงทำตัวให้สมดุลกับธรรมชาติ โดยเชื่อในไตรลักษณ์ธรรม คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แต่บัดนี้คนไทยรับเอาความเชื่อตะวันตกที่แยกมนุษย์ออกจาก และอยู่เหนือธรรมชาติ มนุษย์มีฤทธาานุภาพที่จะทำอะไรก็ได้ อันเป็นโมหะ หรือความหลง อันนำไปสู่โลภะ คือความโลภและเห็นแก่ตัวขนาดใหญ่ และนำไปสู่โทสะ หรือการใช้อำนาจเหนือผู้อื่นและการทำร้ายกัน นี่คือ ปฐมเหตุของการทำลายตนเอง อันเกิดจากการเปลี่ยนความเชื่อ พื้นฐาน กลุ่มชนใดกลุ่มชนหนึ่งย่อมมีรากทางวัฒนธรรมที่ยืดยาวไปไกล ดันไม้ที่จะออกดอกออกใบงามไสว ก็เพราะมีรากที่ยื่นไปไกล การพัฒนาที่ ตัดจากรากแก้วทางวัฒนธรรมของสังคมไทยจึงเกิดวิกฤตการณ์ทำลาย ตนเอง การทำลายวัฒนธรรมเป็นการทำลายตนเอง ที่ส่งผลกระทบกว้างขวาง ยาวไกลอย่างยากที่จะแก้ไข”²²

แนวคิดเรื่องการรักษารัฐธรรมนูญและวัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐาน ของชุมชน ช้างต้นที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี กล่าวไว้ เป็นมิติสำคัญของการ พัฒนาสังคมที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์ ทำนองเดียวกับที่ ครุสุรินทร์ กิจนิตส์วิ

²² ประเวศ วะสี. “คลื่นวิกฤตการณ์ลูกที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” ช้างใน เอกวิทย์ ณ ถลาง, ศ.ต. 2544:26

กรรมการสุขภาพแห่งชาติแสดงทรรศนะไว้ในเวที “เต็มหัวใจให้สังคม” ว่า “เมื่อเราพูดถึงมิติหัวใจของความเป็นมนุษย์ เราอาจจะต้องหวนกลับไปให้คุณค่ากับวัฒนธรรมดั้งเดิมของเรา โดยเฉพาะถ้าเราเริ่มต้นที่ชุมชน คงต้องพูดถึงวัฒนธรรมชุมชน...สร้างความเป็นชุมชนที่มีหัวใจความเป็นมนุษย์ แล้วค่อยๆ ขยายเครือข่ายออกไป...”²³

การยื่นหยัดของชุมชนเพื่อรักษาทรัพยากรและวัฒนธรรมในหลายๆ พื้นที่ เป็นภาพสะท้อนให้เห็นทรรศนะของชุมชนที่ไม่ได้มองทรัพยากรและวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นที่มาของรายได้หรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เช่น มองป่าแล้วเห็นแต่ไม้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ หรือมองชายหาดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ตลอดจนฟื้นฟูวัฒนธรรมเพื่อสร้างจุดขายให้คนภายนอกมาเยือน

สำหรับคนในชุมชน ทรัพยากรและวัฒนธรรมมีความหมายมากกว่านั้น คือ เป็นพื้นฐานที่ทำให้มีความหมายต่อความอยู่รอดของชุมชนในระยะยาว เป็นพื้นฐานรักษาความเป็นชุมชน นำไปสู่ความเป็นอิสระของชุมชน ด้วยเส้นทางที่หลากหลาย โดยมีจุดร่วมที่ความยั่งยืนของชุมชน

²³ อ้างใน สารจากเวทีเต็มหัวใจให้สังคมครั้งที่ 1, 2551:18-19

ในสายตากลุ่มผู้หญิงทุ้งยาว ป่าคืออาหารหล่อเลี้ยงชุมชน

แม่อุ๊ยวัย 70 จัดวางเห็ดดอกงามๆ เป็นกองๆ บนแผงเล็กๆ สำหรับวางขายข้าวของเล็กน้อยๆ รวมกันของชาวชุมชนทุ้งยาว เห็ดของแม่อุ๊ยมีหลายชนิด เพราะเก็บมาจากในป่าไม่ใช่เพาะจากถุง ในจำนวนเห็ดทั้งหมดแม่อุ๊ยบอกว่า เห็ดหล่มอร่อยที่สุด แต่หายากนะ เมื่อถามว่าอุ๊ยอายุมากแล้วทำไมหาเห็ดหล่มได้เยอะกว่าใคร คำตอบก็คือ สายตาอุ๊ยยังดีอยู่ แล้วยntaxของอุ๊ยก็ยังใส ยืนยันถึงความแจ่มชัด ไม่ต่างจากสายตาของผู้หญิงทุ้งยาวคนอื่นๆ ที่มองเห็นป่าลึกซึ่งกว่าแหล่งไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ

“ป่ามันเตียนหมด โดนตัดถางไป ก่อนนั้นมีการสัมปทานตัดป่า หลังจากสัมปทานหมด ชาวบ้านก็พากันเข้าไปโค่นไม้ที่เหลือมาเผาถ่านขายอีก จนหมด เหลือแค่ป่าน้ำจាំแค่นั้นแหละ” ระวีวรรณ กันไชยสัก ประธานกลุ่มแม่บ้านแห่งทุ้งยาว²⁴ จังหวัดลำพูน เล่าย้อนถึงความเป็นมาของการรักษาป่าของชุมชน เพื่อเก็บไว้เป็นความมั่นคงทางด้านอาหาร โดยเริ่มต้นจากประสบการณ์การรักษา “ป่าน้ำจាំ” หรือป่าต้นน้ำ

“พ่อหลวงเครื่อง ผู้ใหญ่บ้านคนแรกพบตาน้ำตรงป่าน้ำจាំนี้แล้ว สงวนพื้นที่ป่าไว้ประมาณ 60 ไร่ เพราะเขามีประสบการณ์อพยพหนีแล้ง มาจากบ้านสันตะยอม มาตอนหลังมีนักการเมืองนำคนจากพื้นที่อื่นเข้ามาจับจองพื้นที่ในป่าน้ำจាំ โดยขออนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัด อ้างว่าป่า

²⁴อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “ทุ้งยาวมาร์เก็ต ตลาดนี้ไม่ใช่เงิน”

เลื่อมโทรม ชาวบ้านเราก็คช่วยกันต่อสู้ จนชนะ
แล้วก็มาทำบุญพร้อมขยายพื้นที่ป่าออกไป
เป็น 2,500 ไร่ ไร่เป็นป่าชุมชน สร้างกฎเกณฑ์
ขึ้นมาดูแลร่วมกัน

“เพียงแต่เราช่วยกันปกป้องดูแล
ไม่ให้ใครเข้ามาทำลายเท่านั้น...ต้นไม้ใหญ่
ก็ฟื้นขึ้นมา ไม่ต้องไปปลูก พอป่าเกิดขึ้น
ฝนก็มี น้ำก็มา...”

แต่ดูเหมือนวิบากกรรมของป่า

ทุ่งยาวยังไม่จบ ในปี พ.ศ.2532 กรมป่าไม้เข้ามาประกาศให้ป่าของชุมชน
เป็นเขตวนอุทยาน โดยเสนอแลกกับงบประมาณพัฒนาหมู่บ้านปีละ
80,000 บาท ตอนนั้นกลุ่มผู้หญิงยืนยื่นขอเข้าร่วมเจรจา ป้าภาที วรณลักษ์
ประธานกลุ่มแม่บ้านทุ่งยาวในขณะนั้นเล่าถึงความทรงจำที่เป็นจดจำของ
ผู้หญิงในชุมชนว่า

“วันนั้น ป้ากับกลุ่มแม่หญิงก็ตะโกนบอกเขาไปว่า ‘เขาบ่หื้อ
เพราะว่าถ้าเขาหื้อ เขาก็บ่มีอาหารกินแล้ว’ หลังจากนั้นก็ลุกขึ้นประท้วง
กันเลย...”

“ถ้าเป็นอุทยานแล้ว หน่อไม้ เห็ด ไข่มดแดงจะเอาที่ไหนมากิน
เอาเงินแปดหมื่นบาทไปพัฒนาเขาหัวโล้นที่อื่นดีกว่า ส่วนป่าผืนนี้ ชาวบ้าน
ทุ่งยาวจะรักษาเอง...ป้าบอกเขาไปอย่างนั้น”

“อันนี้เราก็คือว่า เราประสบความสำเร็จในการต่อสู้ในเรื่องของ
อาหาร เพราะว่าถ้าเราไปพึ่งหมูกู้ผู้นำที่ผู้ชายทั้งหลาย เขาจะอนุญาต
ให้ป่าอยู่แล้ว เมื่อฝ่ายราชการขอ มีแต่แม่หญิงเราที่แหละที่ไม่ให้ เราก็คือ
เป็นแกนนำเสียเอง ไม่อย่างนั้น วันนี้ก็ไม่มีแหล่งหาอาหาร คงกลายเป็น
ป่าอุทยานไปหมดแล้ว”

ป้าภาที วรณลักษ์

ไม่เพียงคำพูด กลุ่มผู้หญิงทุ่งยาวยืนยันให้กรมป่าไม้และคนในชุมชนเอง เห็นคุณค่าป่าที่มีต่อชุมชนเหนือกว่าเงินจำนวน 80,000 บาท ด้วยการเก็บซื้อมูลอาหารจากป่า ชี้ให้เห็นคุณค่าของป่าที่สร้างความมั่นคงทางอาหารให้ชุมชน

“กลุ่มแม่บ้านแบ่งงานกันเป็น 10 กลุ่ม มีเงินอยู่ห้าพันบาท ก็เอาไปซื้อสมุด ดินสอ มาแจกกัน แล้วก็จัดวันที่กอาหารที่เก็บจากป่าทุกวัน ไปสอบถามตามบ้านว่า วันนี้ได้อะไรมาบ้าง กินอะไร เท่าไหร่ คำนวณว่ามีกี่ขีด กี่กิโล คิดราคากัน ครบปีหนึ่ง มารวมตัวเลข เราถึงรู้ว่า คิดเป็นเงิน เก้าแสนกว่าบาท” จึงไม่คุ้มค่าเลยหากชาวบ้านตัดสินใจรับงบประมาณพัฒนาหมู่บ้าน นี่ทำให้กรมป่าไม้ต้องยอมจำนนต่อข้อมูลหลักฐาน และยอมรับกับแนวคิดของกลุ่มหญิงบ้านทุ่งยาว

งานของกลุ่มแม่หญิงขยายจากรักษาอาหารในป่าไปสู่การปลูกพืชพื้นบ้านไว้กิน และการส่งทอดวัฒนธรรมชุมชนสู่คนรุ่นใหม่ “บ้านในชุมชนเราไม่มีรั้วปิดมิดชิด แต่จะมีทางเล็กๆ เปิดไว้ ตามความเชื่อว่า ถ้าปิดรั้วหมดจะ ‘ชิด’ ไว้ให้ไปมาหาสู่กัน เราอยู่กันอย่างเครือญาติ เจ็บไข้ได้ป่วยก็เรียกกันได้ ตอนหลังมีคนมาตั้งชื่อเส้นทางนี้ให้ว่า ถนนสายวัฒนธรรม

“เวลามีงานประเพณี งานศพ เราก็ตึงเต็ก คนหนุ่มสาวเข้ามาช่วย เพราะวัฒนธรรมประเพณีเป็นส่วนช่วยในการพัฒนาในหมู่บ้าน เราทำตามความเชื่อ แล้วทำให้หมู่บ้านเรามีความอุดมสมบูรณ์ ไม่มีการขัดแย้งกันในกลุ่ม **เมื่อมีกลุ่ม ทำอะไรก็ไปได้ดี**” กลุ่มได้รับการรักษาไว้ คนรุ่นใหม่กับคนรุ่นเก่าได้เรียนรู้และร่วมมือกัน ประสบการณ์ ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้หญิงที่ช่วยกันรักษาป่าได้รับการส่งทอดจากรุ่นสู่รุ่น

หนุ่มสาวทุ่งยาวซึ่งอยู่ไม่ห่างไกลจากนิคมอุตสาหกรรมลำพูน จึงโชคดีที่ยังมีทางเลือกนอกเหนือจากการหลั่งไหลเข้าโรงงาน และในวันเวลา

ที่เศรษฐกิจตกต่ำ แรงงานถูกเลิกจ้าง พวกเขายังมีที่ดิน ยังมีป่ารองรับ
“มาวันนี้ พวกคนหนุ่มคนสาวที่ยังทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เริ่มปรับ
เปลี่ยนกันแล้ว ถ้าวันไหนหยุด ก็จะกลับมาทำนา เดี่ยวนี้จะได้เห็นเด็ก ๆ ที่
ทำงานนิตมกลับมาทำนาคนละ 2 ไร่ 3 ไร่ เอาข้าวไปกิน วันหยุดก็พากัน
เข้าป่าหาเห็ด หาหน่อไม้มาทำกับข้าวห่อไปกินในโรงงาน...” ป้าภาคีเล่า
และนำไปสู่ข้อสรุปว่า “ถ้าคนเรารักษาธรรมชาติ ก็เหมือนรักษาชีวิตคนไว้ได้”

ชุมชนทุ่งยาวจึงยืนหยัดอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงด้วย
วิถีคิดง่าย ๆ แต่จริงแท้ ดังที่ผู้นำกลุ่มผู้หญิงทุ่งยาวคนใหม่ว่า

“ไม่ต้องมีเงินมีทอง เราก็มีความสุขได้ เรายู่บ้านเรา แล้วทำให้
บ้านเราดีที่สุดใน”

ที่ชายฝั่งยัมบีติก

ในฐานะเมืองท่องเที่ยวสำคัญ ชายฝั่งทะเลของเกาะภูเก็ต
เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เริ่มจากชายฝั่งด้านตะวันตกของเกาะซึ่งมี
หาดทรายขาวสวยงาม ถึงทะเลโคลนและป่าชายเลนที่รกเรือของฝั่ง
ตะวันตกก็กลายเป็นเป้าหมายใหม่ ทั้งโรงแรมหรือรีสอร์ท โรงงานขนาดใหญ่
เรือประมงขนาดยักษ์ ขยับขยายมาแปรทรพยากรชายฝั่งและในทะเล
เป็นเม็ดเงิน

ชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โรงเรียนวิรสตรีอนุสรณ์²⁵ ซึ่งตั้งอยู่ที่

²⁵ สามารถอ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “คบเด็กสร้างชายฝั่ง”

อาจารย์มานะ สามเมือง “ดำ” สุเมธ ภาระนาม

ริมหาดอ่าวป่าคลอก เป็น
หนึ่งในความพยายามที่จะรักษา
ชายฝั่งตะวันออก ชมรมนี้
ก่อตั้งขึ้นจากความมุ่งมั่นของ
“ดำ” หรือ สุเมธ ภาระนาม
นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
ที่ต้องการ “เอาคืน” ชาวบ้าน
ปากคลอก ซึ่งรวมตัวกันเป็น

“กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” ล้อมจับเรืออวนของนำชาย
ที่ดำไปหาลำไฟพิเศษด้วยการเป็นลูกเรือ

“ครูมานะ” หรือ อาจารย์มานะ สามเมือง สนับสนุนความคิด
ของดำ ด้วยเห็นว่าการเอาคืนแบบนี้ย่อมนำไปสู่ผลดีในภายหน้า
และก็เป็นจริง

ชุมนุมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของโรงเรียนวิวิธธรอนุสรณ์ออกไป
เก็บข้อมูล สำรวจพื้นที่ที่ถูกบุกรุกทำลาย จำนวนและประเภทของพันธุ์ไม้
ที่เสียหาย ร่วมกันปลูกป่าชายเลนทดแทนบริเวณที่ถูกทำลายไป

“ความรู้สึกโกรธหายไป เริ่มเห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์
ที่สำคัญที่สุดคือสนุกกับกิจกรรมที่ทำ ผมมีความสุขมาก แรกๆ ชาวบ้านก็
ยังไม่เข้าใจกับกิจกรรมที่พวกเราทำสักเท่าไร แต่ด้วยการประสานงานที่ดี
ระหว่างโรงเรียนกับชาวบ้านของครูมานะ ทุกอย่างจึงเริ่มดีขึ้น จนในที่สุด
ทั้งชาวบ้านและโรงเรียนกลายเป็นมีความรู้สึกเดียวกัน ผมเองก็เริ่มเข้าใจ
ในสิ่งที่ชาวบ้านเคยทำกับผมและนำชายในคืนนั้น...”

ปัจจุบันชื่อ “ชุมนุมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม” เปลี่ยนเป็น “กลุ่มเยาวชน
รักษ์บ้านเรา” อาจารย์มานะเล่าเหตุผลว่า “เปลี่ยนเป็น ‘รักษ์บ้านเรา’

งานกว้างขึ้น ทำได้ทุกอย่าง ที่สำคัญเด็กๆ ได้เรียนรู้ทุกแง่มุมของบ้านตัวเอง

“บ้านเรามีแนวคิดที่ผิดมาตั้งแต่ต้น คือโรงเรียนสร้างรั้วกันชุมชน ไม่ใช่รั้วอิฐหรือรั้วปูน แต่เป็นรั้วความคิด ที่พยายามจำกัดให้เด็กอยู่ในกรอบการเรียนหนังสือ แต่ถ้าเด็กไม่เรียนรู้สังคมตนเองตั้งแต่เกิด แล้วจะไปเรียนเมื่อไร หรือต้องรอหลังจากเรียนจบใช่ไหม ถึงเวลานั้น เด็กๆ ก็แทบไม่ได้ผูกพันอะไรกับหมู่บ้านมากนัก

“จึงไม่แปลกที่หลังจากเรียนจบเด็กมักจะออกจากหมู่บ้าน นั่นเป็นเพราะขาดความผูกพัน เด็กที่เรียนสูงจึงดูถูกบ้านเกิดของตัวเองว่าเขยไปไม่ถึงไหน ที่ผ่านมามีคนจึงพยายามทำกิจกรรมโดยไม่แบ่งแยกระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ถ้าชาวบ้านมีกิจกรรมเราจะเข้าไปร่วม เราต้องเป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ชุมชน

“แน่นอนว่า ทุกวันนี้สังคมเปลี่ยนไป แถบนี้มีโรงแรมเปิดใหม่มากมาย เด็กสมัยนี้ไม่ออกไปหาปูหาปลาแน่ อยากทำงานรับจ้างในโรงแรมมากกว่า กระแสโลกยุคนี้เราต้านไม่ไหว แต่ถ้าเด็กมีความผูกพันกับหมู่บ้าน ความรักบ้านเกิดย่อมต้องมี และถ้ามีใครเข้ามาทำอะไรที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีในหมู่บ้าน แน่แน่นอนว่าเขาจะต้องสะกิดบอกกันให้รู้ แต่ถ้าเด็กพวกนี้ไม่มี ความผูกพันอย่างที่ผมว่า เขาก็จะไม่ทำอะไรกัน”

นับถึงปี 2551 ครบ 15 ปี หลังการก่อตั้งชมรม “ดำ” หาเลี้ยงครอบครัวจากการทำวนปู้ และเป็นกำลังสำคัญจัดตั้ง “กลุ่มประมงพื้นบ้าน” และร่วมมือทำงานกับครูมานะ

นอกจากเขายังมีศิษย์เก่าคนอื่นๆ ที่เข้ามาเป็นเครือข่ายของกลุ่มเยาวชนรักษารักษาบ้านเกิด รวมทั้งกลุ่มชาวบ้านในชุมชน “ในตำบลปากคลองมี 9 หมู่บ้าน ลูกศิษย์ผมมีอยู่ทุกหมู่บ้าน ฉะนั้น เครือข่ายของกลุ่มเยาวชนรักษารักษาบ้านเราถือได้ว่าไม่ใช่เล็กๆ เลย”

ปี พ.ศ.2548 นักเรียนร่วมมือกับชาวบ้าน สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรทางทะเล ชายฝั่งทะเลและป่าชายเลน พร้อมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ตรวจสอบข้อมูลพืชและสัตว์ในป่าชายเลนและบริเวณแนวหญ้าทะเล เพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งได้ประจักษ์ถึงคุณค่าของผืนป่าชายเลนที่ช่วยกันรักษาและปลูกไว้เมื่อ 15 ปีก่อน รวมถึงแนวหญ้าทะเล ซึ่งได้รับการฟื้นฟูจนคืนสู่ความสมบูรณ์ กล่าวคือ บริเวณป่าชายเลนพบปลา หอย ปู กุ้ง รวมกันถึง 48 ชนิด บริเวณแนวหญ้าทะเลมีมากถึง 45 ชนิด ส่วนบริเวณแนวปะการังก็มีมากถึง 52 ชนิด

นี่เป็นดอกผลทั้งในส่วนของ “คน” และ “ทรัพยากร” อันมีที่มาจากความห่วงแหนทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น แปรเป็นความร่วมมือในการฟื้นฟู รักษาทรัพยากรของชุมชนไว้ให้ยั่งยืน

กอดผ้า ขับขอ ตีไหดำ รำโนรา กลับมาหาความภูมิใจในท้องถิ่น

ที่กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสตันทอง²⁶ บ้านนาสระ ตำบลท้ายสำเภา อำเภอยะนิง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีครูอีกคนหนึ่งที่มีมุ่งรักษาชุมชน ด้วยการสร้างสำนึกรักบ้านเกิด โดยร่วมกับชาวบ้านก่อตั้ง “โรงเรียนชีวิต” เพื่อสอนวิชาชีวิต ให้เยาวชน รู้จักหัวน...รู้เท่าทัน...จิตมุ่งมั่น...ละสิ่งชั่ว... มีวสิ่งดี...มีคุณธรรม

จากคำถามที่ว่า ทำไมการศึกษาจึงทำให้คนหันหลังทิ้ง “ถิ่น” ของตนมากขึ้นทุกขณะ อาจารย์สมพงศ์ สงวนพงศ์ ตัดสินใจเกษียณอายุราชการก่อนกำหนดกลับไปบ้านเกิด ใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือหลักในการสร้าง “กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสตันทอง” หมายให้เป็น “แหล่งมั่วสุมทางปัญญาและความคิด เพื่อพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม” สำหรับผู้คนในชุมชนหรือบุคคลอื่นที่สนใจเข้ามาร่วมเรียนรู้

เริ่มจากการแก้ปัญหาการทำมาหากิน ทำเกษตรปลอดสารเคมี ทำปุ๋ยชีวภาพ กลุ่มก็แตกแขนงไปยังเรื่องอื่นๆ ตั้งแต่การสืบค้นพิธีกรรมทางศาสนา การฟื้นฟูประเพณีและศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น มีกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกกลุ่มวัย ทุกเสาร์-อาทิตย์และการจัดกิจกรรมค่าย ทั้งหมดมีกุศโลบายชักนำผู้คนหันกลับไปสู่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ซึ่งมี

²⁶ สามารถดูรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “โรงเรียนสร้างสุขที่บ้านเกิด”

อาจารย์สมพงษ์ สอนพงษ์

ความงดงาม เรียบง่าย พ่อแม่ปู่ย่าตายายได้มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับลูกหลาน

“สมาชิกที่มาเข้าค่าย บ้านใครมีมะพร้าวเอามะพร้าว ใครมีผักหรืออะไรที่พอทำกับข้าว ขนม ก็ขอให้เอามาอย่างนั้น ไม่ต้องซื้อต้องหามา ถ้ามีเวลาก็มาทำให้ลูกๆ กินด้วย ขอแรงมาทำในช่วง 5 วัน 4 คืน ที่ทำค่าย

“กิจกรรมค่ายก็ยึดหลักให้เด็กรู้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว รู้จักโลกว่าโลกมันมาจากไหน รู้จักธรรมชาติ รู้จักชีวิต รู้จักครอบครัว วัด โรงเรียน ตลาด ไปถึงสุดท้ายคือรู้ผิดรู้ถูก วิทยากรก็เป็นคนในชุมชน ย่ายายก็มาสอนทำขนมท้องถิ่น อย่างขนมจาก ขนมโค สอนร้องเพลงกล่อมเด็ก ฯลฯ

“คนที่มาเขาได้มีส่วนร่วม เขามีความภาคภูมิใจ เขามีความสุข สิ่งที่เราทำทำให้เกิดครอบครัวอบอุ่น”

จากจุดเริ่มต้นถึงวันนี้ 4 ปีเต็มที่มีกิจกรรมค่าย ทอดยาวการอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นของคนสองรุ่น จากวง “ไหดำ” สื่อประกอบในการจัดกระบวนการค่ายของผู้เฒ่าของกลุ่มสร้างสุข ที่ได้รับความสนใจจากเด็กถึงกับขอมาเรียน

“เราไต่ยีนก็อ้อ เอ้า! กัดกลอง ได้เลย เพราะว่าหมดรุ่นผมแล้วก็ไม่มีการสานต่อ ความจริงก็พยายามถ่ายทอดรุ่นลูกแล้ว แต่ไม่เอา ก็หัดให้พออีกปีพวกรุ่นแรกก็หัดให้น้องต่อ เดียวนี้พอตอนเย็นๆ เขาจะเข้ามาเล่นไห พ่อแม่ก็หมดกังวล ไม่ต้องห่วงว่าลูกๆ จะไปเที่ยวที่ไกลๆ” ลุงแม็ก สุชาติ ยาจาดิ ต้นตำรับไหดำเล่า

ปัจจุบัน ศิลปินกลุ่มนี้มีโอกาส ได้แสดงตามงานต่างๆ บ้างแล้วในชื่อ “วงโหดำจิ๋ว” นอกจากนี้ “มโนราห์” มหรสพ พื้นบ้านอีกประเภทที่ค่อยๆ หายไปจากความสนใจของผู้คน ที่มักมองศิลปะท้องถิ่น เป็นเรื่องไม่ทันสมัย จึงปฏิเสธที่จะร้องรำ เรียนรู้ อาจารย์ภักดี แรกวาทी รองประธาน กลุ่มสร้างสุข ได้รื้อฟื้นขึ้นมาฝึกซ้อมให้เด็กๆ จนออกไปแสดงความสามารถต่อหน้าผู้ชมได้แล้ว

กลุ่มสร้างสุขเริ่มเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ชุมชนต้นแบบที่กำลังมี ักยภาพมิตรจากหลายแหล่งแห่งที่ ต้องการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มากที่สุดชุมชนหนึ่ง

เยาวชนใสต้นทุน “รู้จักวัน” คือรู้จักตะวันซึ่งหมายถึงคนรู้เรื่อง ไร่ราว คลายใจว่า สืบทอดปณิธานของกลุ่มให้ยาวยืนต่อไป “กระบวนการค่าย สามารถช่วยได้ เพราะเด็กรู้จักไม่ค่อยมีเวที ไม่ค่อยมีโอกาส เราพยายาม ปลุกฝังว่าอย่าลืมบ้านเกิด ขอให้กลับมาอยู่บ้าน พึ่งตัวเองได้ แค่นี้ก็พอแล้ว อยู่ได้อย่างมีความสุข

แม้โดยทั่วไปเรามักจะได้ยินเสมอว่าคนรุ่นใหม่ไม่สนใจของเก่า แต่ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะพวกเขาไม่มีโอกาสได้รับรู้ แต่เมื่อมีโอกาส ได้สัมผัส มีจำนวนไม่น้อยที่สนใจขนาดเข้าไปเรียนรู้ไม่ว่าจะเป็น โหดำ มโนราห์ปักษ์ใต้ หรือซบซอที่ภาคเหนือ พ่อครูอ่อนเรือน หงส์ทอง²⁷ แห่ง ดอยนาง อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ถ่ายทอดศิลปะให้กับเยาวชนหลาย ต่อหลายรุ่น ได้ออกไป “ขอ” ให้ผู้ชมทิ้งในความสามารถ และคาดไม่ถึง ว่าเด็กจะรักชอบสนใจเรื่องพญาปัญญาพื้นถิ่น ส่วนเด็กก็มีรายได้

²⁷ สามารถอ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “ครูขอสอนชีวิต”

พ่อครูอุ้นเรือน หนองคาย

ด.ญ สรินทิพย์ เพชรนิล ช่างซ่อม
ชั้นป. 5 มาเรียนจากพ่อครูด้วยความขยัน
หมั่นเพียร ย่าซึ่งเลี้ยงดูเธอมาตามลำพังก็ให้
การสนับสนุนเต็มที่ “อยากจะทำอะไรก็ทำ
เป็นช่างซ่อม หาเลี้ยงยาได้ มีอาชีพเลี้ยงตัว
เพราะเรื่องเรียนนั้น วันข้างหน้ายังไม่รู้”

“ซ่อมส่งตัวเองเรียน ก็ไม่ลำบาก
ห้าหกพันนี้ได้แล้ว ไว้เป็นค่าเทอม พอใช้ได้
เป็นปีๆ สมัยนั้น” แต่ง วิมลรัตน์ หงษ์ทอง

ลูกสาวคนโตของพ่อครูเล่าถึงสมัยเรียนอยู่ชั้นมัธยมเมื่อสิบกว่าปีที่แล้ว

ลูกชายพ่อครู ตั้ม ธรรมบุญ หงษ์ทอง ปัจจุบันเป็นอาจารย์สอน
ดนตรีอยู่ที่โรงเรียนปรินทร์รอยแยล จ.เชียงใหม่ เสาร์-อาทิตย์ จะกลับมา
ช่วยสอนซึ่งเด็กๆ ส่วนช่วงปิดเทอมก็จะไปช่วยซ่อม ธรรมบุญสารภาพว่า
ตอนเล็กๆ เบื่อที่ต้องซ่อม อยากออกไปเที่ยวเล่น ตอนเรียนอยู่ชั้นประถมก็
รู้สึกอายเป็นช่างซ่อม แต่แล้วพออยู่ชั้นมัธยมก็กลับกลายเป็นเรื่องน่าชื่นชม
ทางโรงเรียนมอบวุฒิบัตรให้ในฐานะนักเรียนผู้รักชาติวัฒนธรรมดีเด่น
ส่วนน้องแดงเป็นช่างซ่อมประจำโรงเรียน ได้ไปแสดงขอในฐานะตัวแทน
โรงเรียนอยู่เสมอ และต่อมาตัดสินใจประกอบอาชีพช่างซ่อม

นับแต่ ปี พ.ศ 2545 ช่างซ่อมอาวุโส 4-5 ท่านรวมทั้งพ่อครูอุ้นเรือน
ได้รวมตัวกันเป็น “สมาคมสืบสานตำนานปีซอ” เพื่อช่วยเหลือกันในหมู่
ช่างซอ มีช่างซอเข้าเป็นสมาชิกอยู่ 165 คน บรรดาพ่อครูแม่ครูทั้งหลาย
ซึ่งออกชอน้อยลงเมื่ออายุมากขึ้น ริเริ่มโครงการเผยแพร่ความรู้ให้กับ
เยาวชนหลายรูปแบบ โดยความร่วมมือกับสถานศึกษา หน่วยงานต่างๆ
ที่สนใจ

พร้อมๆ กับการอนุรักษ์ ก็มีการปรับการขอให้ทันยุคทันสมัย ใช้เครื่องดนตรีไฟฟ้าเข้ามาช่วย จังหวะคึกคักรวดเร็วจนคนขอต้องขอให้เร็วขึ้น อาจมีการเต้นให้เข้ากับจังหวะเพลงไปด้วย เรียกกันว่าขอประยุกต์

“แต่ของเก่านี้เฮาบ่แก่น่า ขอต้องขอแต่ๆ ขอที่อู่ถูก ไม่ใช่ขอคำร้องเพลงคำ” พ่อครูอุ้นเรือนยึดหลักการขอตามขนบในงานพิธีกรรมซึ่งมักจะอยู่ในช่วงเช้าไว้ ส่วนขอบันเทิงสมัยใหม่ขับในงานเลี้ยงยามค่ำ เป็นการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยที่ไม่มีใครห้ามได้ แต่อย่างน้อยทำให้คนรุ่นใหม่ยังฟังขอ และเป็นอีกหนึ่งอาชีพเลี้ยงตัวสำหรับลูกหลาน

“ความเปลี่ยนแปลง” อีกเช่นกัน ที่เป็นเรื่องท้าทายสำหรับความพยายามผลักดันให้ชาวลื้อขมุ แถบอำเภอสองแคว จังหวัดน่าน อนุรักษ์ผ้าทออันเป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่าไว้

ผลการทำงานอย่างต่อเนื่องนานกว่า 10 ปี ของ ครูเอก-สุพิศ สุวรรณมณี²⁸ นักพัฒนาเอกชน โดยเฉพาะการแนะนำผ้าทออันเป็นเอกลักษณ์ของชาวลื้อขมุต่อสังคมวงกว้าง ทำให้ความหวังที่ชาวบ้านจะได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ พร้อมกับสามารถอนุรักษ์วัฒนธรรมตนเอง เริ่มเข้ารูปรูปร่าง และ “ดีอัยแบ็งค์” ของเยอรมนี เข้ามาให้ทุนสนับสนุน เป็นเวลา 3 ปี สำหรับการศึกษาดูงาน ผูกอบรมการเรียนรู้เรื่องสีธรรมชาติ รวมไปถึงทุนจัดซื้ออุปกรณ์ฝ้าย เครื่องทอฝ้าย ให้ชาวบ้านรับไปทอเป็นผืนผ้ามาขาย

ผลตอบรับดี มีใบสั่งผ้าเข้ามาแทบไม่ขาดสาย ครูเอกตระเวนหาตลาดใหม่ พร้อมหาวิถีทางทำให้กลุ่มชาวบ้านเข้มแข็ง

สุพิศ สุวรรณมณี (ขวา)

²⁸ สามารถอ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “ผ้าทอ ถักชีวิต ทอชุมชน”

ยั้งยืน ฟังพาดตนเองได้จริงในระยะยาว เมื่อวันใดไม่มีครูเอกคอยช่วย ชาวบ้านจะดูแลกันเองต่อไปได้ เช่น ความพยายามส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกฝ้าย ย้อมสีธรรมชาติ ลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอก และทำให้ผ้าลือขมุปางกอมต่างจากที่อื่นด้วยลายผ้าและการย้อมสีจากธรรมชาติ

ส่วนเส้นใย ความยากลำบากของการปลูกฝ้ายแบบอินทรีย์ และขั้นตอนที่ยุงยากในการทำเส้นฝ้าย ทำให้ชาวบ้านนิยมซื้อเส้นด้ายโรงงานมากกว่า แต่ครูเอกก็ยังคงปลูกฝ้ายอินทรีย์และพยายามหาเส้นทางให้ “ผ้าทอขมุลือ” ต่อไป แม้ว่าในระยะหลังผ้าทอในตลาดมีมาจากแหล่งต่างๆ มากขึ้น และชาวบ้านหันไปปลูกข้าวโพดจนแทบไม่มีเวลาทอผ้า

จากข้อจำกัดของกลุ่มผู้หญิงทอผ้า ครูเอกจึงสร้างกลุ่มเยาวชนคนรุ่นใหม่ของชุมชนขึ้น เป็นอีกเส้นทางหนึ่ง ช่วยกันปลูกฝ้ายพื้นเมือง ทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ โดยหวังว่าหากประสบความสำเร็จ ทั้งเส้นใยธรรมชาติและสีย้อมธรรมชาติ จะเป็นวัตถุดิบให้ชาวบ้านได้เริ่มต้นใหม่กับลายผ้าที่ยังอยู่ในเลือดเนื้อ เป็นเครื่องค้ำจุนไม่ให้ชาวบ้านประกอบอาชีพอื่นจนละทิ้งผ้าทอ

“ผมอยากเห็นสิ่งดีๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของเขาคงอยู่ต่อไปนานๆ แต่ละเผ่ามีจุดแข็งทางวัฒนธรรมต่างกันไป ไม่อยากให้มรดกชุมชนสูญหาย และอย่างน้อยถ้าเขาจะออกจากกระแสปลูกพืชเศรษฐกิจ เขาจะได้มองเห็นหนทางอื่นบ้าง

“หากเขาตื่นตัวขึ้นมา เท่าทันสังคม เห็นคุณค่าตัวเอง และงานฝีมือตัวเอง พวกเขาจะอยู่กับสิ่งมีคุณค่าของเขาเองมากขึ้น” ส่วนจะเมื่อไรนั้น “เรื่องนี้เป็นเรื่องของคน ไม่อาจเอาอะไรไปบังคับได้”

หีบห่อที่ไม่ว่างเปล่า

เรื่องราวของผ้าทอ โนรา ไหลดำ คำวซอ หรือการอนุรักษ์ชายฝั่ง การรักษาป่าชุมชน ต่างเป็นความพยายามของคนรุ่นหนึ่งที่ไม่เพียงสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้ตนเอง แต่ยังมองไกลไปในอนาคต รักษาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ แม้วันนี้คนรุ่นใหม่ในชุมชนส่วนใหญ่อยู่ใต้เงาของความเปลี่ยนแปลง ถูกกำหนดควบคุมจากวิถีเงินตรา และสื่อมวลชน

เราคงไม่สามารถบังคับให้คนรุ่นใหม่อยู่ในหมู่บ้าน ทำนา ทอผ้า ตัดไหลดำ รำโนรา ขับคำวซอต่อไปเพียงเพื่อ “อนุรักษ์วัฒนธรรมและรักษาความเป็นชุมชน” โดยที่พวกเขายังมองไม่เห็นเหตุผลทางเศรษฐกิจรองรับหรือยังคงถูกแรงกดดันทางเศรษฐกิจโถมทับ ประสบการณ์จากชุมชนข้างต้นบอกเราว่า การปรับใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และส่งมอบวัฒนธรรมที่ได้รับการปรับเปลี่ยนให้สมสมัย มีฐานเศรษฐกิจรองรับ คือ วิถีทางที่เหมาะสมกว่าการรักษาทรัพยากรไว้โดยไม่ใช้ หรือบีบบังคับให้รักษาวัฒนธรรม “ของแท้” ไว้ เพราะวัฒนธรรมที่ไม่มีเปลี่ยนแปลงไม่ใช่ “ของแท้” แต่เป็นวัฒนธรรมที่ตายแล้ว

บนวิถีทางที่เหมาะสม ทูนทางทรัพยากรและวัฒนธรรม จะเป็น “ประตูสู่อิสรภาพ” ที่ยังคงได้รับการรักษาไว้ ไม่ใช่ในฐานะของผู้มาก่อนที่ต้องมอบมรดกให้คนรุ่นหลัง แต่ตระหนักว่าเป็นหน้าที่ที่เราจะต้องรักษาไม่ให้หีบห่อของลูกหลานว่างเปล่า และสิ่งนี้เป็นความรับผิดชอบทางจริยธรรม หากเรามองในมุมเดียวกับสภาวะจิตโบราณของชาวอินเดียนแดงที่ว่า “โลกไม่ใช่มรดกที่เราได้รับมาจากบรรพบุรุษ หากเป็นสิ่งที่เราหยิบยืมมาจากลูกหลาน”²⁹

²⁹ อังโณ สฤณี อาชวานันทกุล. Lester Brown ผู้ทรงรังค์ “การพัฒนาอย่างยั่งยืน” และชี้ทางออกจากวิกฤตอาหาร. แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

๖ ดับความกระหายที่ไม่สิ้นสุด

**รวบเด็กแว้น อั้งวิกฤตพฤติกรรมวัยรุ่นฮิตตั้งแก๊ง
ขโมยจักรยานยนต์ แต่งชิงโซว์สาว** (ข่าวสด, 8 พฤศจิกายน 2551)

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) 'ชี้ คนไทยดื่ม
แอลกอฮอล์ ขาดโอกาสสร้างผลผลิต
เศรษฐกิจกว่าแสนล้าน

(กรุงเทพธุรกิจออนไลน์, 22
พฤศจิกายน 2550) **สมาชิกเยาวชน 4 ภาค เปิดโปงในวงเสวนา
ระบุวัยรุ่นยุคใหม่คลังวัตุนิยม หนีกรี๊ดจ๊องครึม
ในโรงเรียน ย้ำวัฒนธรรมท้องถิ่น** (มติชน 23 กันยายน 2548)

ธมว.ศธ. สั่ง “สพจ.-สช.” แจง เหตุ **นร. 2 ร.ร.
ทะเลบอบอันทงกันจนสาหัส** ชี้ศึกษาชวะดีกัน

แก็ยาก หมักหมมนานกว่า 40 ปี (มติชน, 31 มกราคม 2552)

เด็กติดเกม...จากเมืองขยายสู่ระดับชาติ
โดยเฉพาะในช่วงปิดเทอมที่เด็กมักจะถูกทิ้งให้อยู่บ้าน ขณะที่
ผู้ปกครองออกไปทำงานตามปกติ (เดลินิวส์, 19 มีนาคม 2552)

งานวิจัยกรมสุขภาพจิตชี้ 5 ปัจจัย **ครอบครั
ต้นเหตุเด็กฆ่าตัวตาย** พ่อแม่ด่าทอ-ไม่มีเวลาให้
กอดซี้-เครียด-ไร้ค่า แนะพุดจาให้เกียรติกันและกัน งดเว้น
การดูถูกเหยียดหยาม (คมชัดลึก, 22 มีนาคม 2552)

“นี่
องเขาก็เป็นวัยรุ่นคนหนึ่ง ซึ่งการเป็น
วัยรุ่นในสังคมปัจจุบันมันไม่ง่ายเลย เขาก็มีโลกส่วนตัว
ของเขา แล้วก็บางทีอาจจะจะเป็นความคิดชั่ววูบของเด็กวัยรุ่น
ซึ่งความคิดฟลาดครั้งนี้เอาคืนมาได้ ไม่สามารถแก้ไข
อะไรได้ เพราะว่ามันคือความสุขเสีย...”

ศรียรรัด้า เจนเซน (ดารานักแสดง)

ให้สัมภาษณ์นั้สือหลังการเสียชีวิตด้วยการฆ่าตัวตายของน้องสาว³⁰

³⁰ จากรายงานข่าวทางโทรทัศน์ และ นสพ.มติชน 11 กันยายน 2551

ก้าวพลาด แต่ผ่าน

เกาะกลุ่ม ซึ่งมอเตอร์ไซค์ ย่อมผม เจาะหู เจาะลิ้น วิวาท พันกัน
แทงกัน ฯลฯ นี่คือภาพลักษณ์ของ วัยรุ่น NDR ที่ไม่ชวนให้ใครๆ เข้าใกล้
ถ้ายังไม่พร้อมจะ “มีเรื่อง” เมื่อมองพวกเขาห่างๆ จึงไม่มีโอกาสได้รับรู้ว่า
เนื้อแท้แล้ว พวกเขาคือวัยรุ่นธรรมดาๆ ไม่ต่างจากวัยรุ่นแก๊งอื่นๆ ที่ขาด
เข็มทิศ พัดจากอกรอบคริวทั้งชั่วคราวและถาวรด้วยสาเหตุอันปีการ
ไม่ว่าจากบ้านมาเรียนหนังสือ พ่อแม่ไม่มีเวลา ทะเลาะกับพ่อแม่ หนีจาก
การดูแล บ้านแตก ฯลฯ เมื่อออกจากบ้าน ถนนแห่งความเสี่ยงก็เปิดกว้าง
และเมื่อพวกเขาผิดพลาด สังคมที่แบ่งแยกดีเลวแบบหยาบๆ ก็พร้อมจะ
ชี้กราดว่านี่คือตัวอย่างของเยาวชนที่ไร้คุณค่า³¹

หลังลาออกจากอาชีพครูมาใช้เวลาขับรถสกระบายตามหลาน
ชายวัยรุ่นที่ไปเข้าแก๊งอยู่นานวัน ค่อยปรากฏตัวช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา
“ยายแฉิว” ลัดดาวัลย์ ชัยนิลพันธ์ุ ของ ดิว ธีัญญเขตต์ ศิริศักดิ์ ก็กลาย
เป็น “ยาย” ของสมาชิกแก๊งทุกคน ด้วยพอนานวันไป ความผูกพันและ
จิตใจที่เมตตาไม่แบ่งแยกของยาย ทำให้ไม่อาจทอดทิ้งเด็กคนไหน

*“เป็นห่วงหลาน อยู่ไม่ได้ต้องออกไป เขาไปไหนเราต้องไปด้วย
เป็นห่วง แต่ใกล้หนักก็ไม่ได้ ขับรถตามไปห่างๆ เขาก็รู้บ้างไม่รู้บ้าง เวลา*

³¹ อ่านรายละเอียดได้ใน หนังสือชุดเดียวกันชื่อ “คุณยาย&เดอะแก๊ง”

ปัญหาเราก็ออกช่วย ตำรวจมีที่เราเคยสอน
เด็กเขาเห็นคุณยายมีประโยชน์ ทุกคนรู้ว่า
ยายอยู่ แต่ไม่รู้ว่ายู่ตรงไหน ถูกจับยายก็มา
เด็กส่วนใหญ่จะมาจากบ้านนอก พ่อแม่
ฝากมาเรียนในเมืองกับเจ้าของหอพักบ้าง
เพื่อนบ้าง เขาเหงา หรือไม่พ่อแม่ก็ทำงาน
จนไม่มีเวลา **ไม่รู้ว่าคุณตัวเองอยู่ที่ไหน”**

ลัดดาวัลย์ ชัยนิลพันธ์

ยายใกล้ชิดกับเด็กๆ มากพอที่จะ
บอกได้ว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นไม่ใช่ปัญหา
ร้ายแรงแก้ไขไม่ได้ เป็นเพียงเรื่องของวัยที่
สามารถเยียวยา วันหนึ่งก็จะผ่านไป ในระหว่างความร้อนแรง ยายไม่แทรกแซง
ด่า หรือห้าม แต่คอยบอกกล่าวชี้แนะเมื่อมีโอกาส เพื่อให้พวกเขาเกิด
หรือก่ออันตรายน้อยที่สุด

ตลอดเวลาการปฏิบัติให้เห็นถึงความห่วงใย คอยช่วยเหลือตกลง
กับตำรวจ ป่วยหรือบาดเจ็บมา โดยที่พ่อแม่ไม่ทราบหรือไม่สนใจ ยาย
เป็นธุระพาไปโรงพยาบาล นั่งเฝ้าไข้หรือรออยู่หน้าห้องฉุกเฉิน ซื้อข้าว
ซื้อน้ำมาให้ ฯลฯ รับผิดชอบ ไม่ตำหนิ รอให้เด็กเป็นฝ่ายเอ่ยปากพูดก่อน
ทำให้เด็กๆ บอกเป็นเสียงเดียวกันถึง **ความจริงใจและการรักษาความลับ**
ของยาย ที่จะบอกเสมอว่า ลูกพูดความจริงกับยายได้ เรื่องนี้จะเป็นความลับ
ระหว่างเราสองคน

**“ส่วนใหญ่เวลาเกิดเรื่องเด็กจะมาหา สารภาพเอง เราก็อุ้มด้วย
เหตุผล ถามเขาว่า ‘เรื่องเมื่อคืนลูกทำจริงหรือ ลูกมีเหตุผลอะไรบอกยาย
ได้ไหม’ จากนั้นก็ช่วยกันหาหนทางแก้ไขที่ดีที่สุด ทั้งนี้จะไม่แทรกแซง
การตัดสินใจของเด็ก**

“เราทำตัวให้เท่าๆ กับเขา เด็กต้องการคนเข้าใจ เราต้องเข้าใจเขาก่อน ว่าเขาต้องการอะไร ผู้ใหญ่ชอบจับผิดเด็ก เขาก็ไม่ชอบ บางคนด่าไว้ก่อน ‘ไปทำอะไรมา คุกกี้แล้ว ออกจากบ้านทุกวัน สักวันต้องมากลับมาฟัง’ เราต้องช่วยก่อน ไม่ซ้ำเติม ค่อยมาคุย มาช่วยกันทีหลัง กอดเขา บอกยายมาแล้ว อะหยิ่งก็ซิ่ง เราไปพูดกันทีหลัง

“เราหวังให้เด็กพวกนี้ยังอยู่ดี ประดับประคองให้เขาพ้นจากวัยเสี่ยง วัยอันตราย เขาต้องการผู้ใหญ่มาช่วยประดับประคอง เอาใจใส่ดูแล ให้คำปรึกษา ให้เขาผ่านพ้นช่วงวัยนี้ไปอย่างราบรื่น

“พ่อแม่วางคน กลับบ้านลูกอยู่ไหนยังไม่รู้ ลูกกลับบ้านมา ก็ถามแค่ว่ากินข้าวแล้วยัง อาจจะเหนื่อยไม่อยากพูดอะไร ลูกไปมีปัญหาไม่รู้”

“เราพยายามไม่ให้เขาประสบปัญหา เพราะเกิดอะไรขึ้นแล้วเป็นเรื่องยากสำหรับเด็ก ชีวิตพลิกผันไป ชั่ววินาทีที่คิดว่าไม่ควรทำ แต่มีดปล่องไปแล้ว อาจจะเมา แต่ชั่ววินาทีนั้นเปลี่ยนชีวิตเขาไปแล้ว” ยายยอมรับว่ามีเด็กบางคน “สอนไม่ได้ ไม่ฟัง เขาไปทางของเขา อาจฉกชิงวิ่งราว” ชีวิตก็พลิกผันไปอีกทางหนึ่ง

นับถึงวันนี้มากกว่าสิบปี แก๊ง NDR เปลี่ยนเป็นเครือข่ายเยาวชน NDR จำนวนสมาชิกเพิ่มจาก 200 เป็นเกือบ 4,000 คน ส่วนยายซึ่งอายุ 63 ปีแล้วยังไม่มีช่องว่างใดๆ กับวัยรุ่น ดิว หลานชาย บอกว่า ถึงยายแก่แล้วแต่ยังมีอยู่ ใจอย่างกับวัยรุ่น ขนาดเสียงเรียกเข้าโทรศัพท์มือถือของยายยังเป็นเพลงร็อกสมัยใหม่

ยายรั้งตำแหน่งที่ปรึกษากลุ่ม NDR ผู้ประสานงานโครงการสร้างความสัมพันธ์เพื่อลดความรุนแรง/เหล่า/บุหรี่ วัยรุ่นชุมชนเมืองเชียงใหม่ โดยเยาวชนเครือข่าย NDR และอนุกรรมการฝ่ายรับแจ้งเหตุและตรวจสอบร่วมกับคณะกรรมการคุ้มครองเด็กและเยาวชนเชียงใหม่

“ยายนี่ขึ้นชื่อเรื่องเจรจาไกล่เกลี่ย พูดได้ว่าเก่งทั้งหมดในเชียงใหม่ ยายสามารถควบคุมได้หมด ถ้าเขายังไม่ตีกัน จะเข้ามาหายายก่อน ให้ยายเจรจา โดยหัวหน้ากลุ่มต้องพามา เราต้องมานั่งคุยกันก่อนตอนแรก ถ้าผู้กันบู้เรื่อง ก็ให้ไปตีกันข้างหลังนู่น ตีกันจนหน้าใจ (ใส่ نرم) แล้วหยุด ต่อมาก็เป็นเพื่อนกัน”

ยายตั้งสำนักงานเป็นกิจจะลักษณะ สิ่งที่ประสบพบเจอและผลจากความรุนแรงที่เกิดจากพฤติกรรมเสียงของเด็กๆ และวิกฤตจากภายนอกที่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ยายคิดว่า ลำพังใช้การเจรจาไกล่เกลี่ยอาจจะไม่พอ จึงเป็นที่มาของโครงการลดความรุนแรงในกลุ่ม NDR มีหน่วยงานพันธมิตรที่เข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง สำหรับตัว ปัจจุบันเป็นวิทยากรให้ความรู้เรื่องต่างๆ เกี่ยวกับเยาวชนทั้งในสถานศึกษาและในเวทีแลกเปลี่ยน

กลุ่ม NDR มีกิจกรรมหลากหลาย ทั้งกิจกรรมประจำและกิจกรรมที่สมาชิกช่วยกันคิดเป็นนาระ อาทิ การประชุมแกนนำทุกเดือน การจัดค่ายตามวัตถุประสงค์ต่างๆ อย่างน้อยปีละ 3 ครั้ง เช่น ค่ายสร้างความตระหนักในตนเอง ค่ายฝึกอบรมเกี่ยวกับทักษะชีวิต การแก้ปัญหาชีวิต รวมทั้งทักษะการพูดเจรจาไกล่เกลี่ย ทางเลือกสำหรับช่วยลดการใช้ความรุนแรงสำหรับเด็ก

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ การฝึกอบรมต่างๆ รวมทั้งการฝึกเป็น D.J. หรือพิธีกรรายการวิทยุ ซึ่งยายแฉ้ววางโครงการไว้ว่าน่าจะมีรายการวิทยุของ NDR เอง เพื่อเป็นสื่อสร้างความเข้าใจแก่สังคม ผู้ปกครอง และเยาวชนคนอื่นๆ

NDR เปลี่ยนจากแก๊งกวนเมืองเป็นกลุ่มเยาวชนที่ต้องการเป็นคนดี และทำประโยชน์เพื่อสังคม สวมเสื้อยืดสีดำคอโบล สกรีนชื่อย่อ NDR ทำกิจกรรมเพื่อสังคม สร้างภาพลักษณ์ใหม่

“ให้เขาใช้พลังในทางที่ถูก เช่นบริจาคเลือด เด็กเขาก็พูดกันว่า ‘เลือดมันขุ่นนัก เขาออกเสียพ่อง(บ้าง)’ บางทีก็ไปปล่อยปลา”

สิ่งที่เกิดขึ้น บอกว่าถ้าเลือดมันพล่านก็ไม่ต้องปล่อยให้มันไหลลงถนน ถ้าพลังมีเหลือก็เอาไปช่วยคนอื่นๆ บางทีพวกเขาแค่หลงทางขาดเข็มทิศ ไม่รู้ว่าจะเดินไปทางไหน ไม่รู้ว่าจะควบคุมพลังของตนเองอย่างไรดี หรือไม่มีพื้นที่ให้ใช้พลังทางสร้างสรรค์

ความช่วยเหลือ การให้โอกาส และระดับประคอง เป็นสิ่งจำเป็นที่จะช่วยนำพาชีวิตพวกเขาพ้นจากวัยอันตราย เพราะเหนือจากแรงผลักดันภายใน พวกเขายังอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีแต่ผู้ใหญ่เห็นแก่ตัว คอยสร้างความร่ำรวยจากการทำมาหากินกับเด็ก การเป็นวัยรุ่นหรือพ่อแม่ในสังคมปัจจุบันจึงไม่ใช่เรื่องง่าย แต่ยากสาหัสกับการฝึนกระแสสังคม

เมื่อเริ่มต้นก็ค้นพบศักยภาพ

วัยรุ่นที่นามะเฟื่องตำบลหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู ก็ไม่ต่างจากที่เชียงใหม่หรือที่ไหนๆ ที่ไม่มีที่ทางให้ใช้พลังสร้างตัวตนที่เหมาะสม จำนวนหนึ่งพลัดหลงไปกับสิ่งเสพติด กินเหล้าเมายา ตามมาด้วยการทะเลาะวิวาท ให้ได้เลือดตกยางออกไม่เว้นแต่ละวัน โชคดีที่ผู้ใหญ่กลุ่มหนึ่งในนามะเฟื่องมีประสบการณ์จากการแก้ปัญหาอื่นๆ ของชุมชนและได้พบกับศักยภาพที่จะแก้ปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง³²

เริ่มต้นจากปัญหาใช้เลือดออกกระบาด ทำให้เจ้าหน้าที่อนามัยที่มีจำนวนเพียงน้อยนิด ต้องอาศัยความร่วมมือจากอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งมีจำนวนมากกว่าและอยู่ใกล้ชิดชาวบ้านมากกว่า ญาติผู้ชรา คงผดุง หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หมอแป้น” อดีตหัวหน้าอนามัยตำบลนามะเฟื่องเล่าว่า

“เริ่มจากพัฒนาองค์กรของเราก่อน เพื่อให้ชาวบ้านศรัทธาและให้ความร่วมมือกับเรามากขึ้น เริ่มตั้งแต่พัฒนาการบริการ ประกอบกับให้อสม.ไปอบรมพัฒนาความเป็นผู้นำและการทำงานร่วมกันเป็นทีมที่ระยอง ปรากฏว่าได้ผลเกินคาด พ่อแม่ อสม.เกิดความรักความสามัคคีกัน และกระตือรือร้นที่จะทำงาน...”

³²อ่านรายละเอียดได้จากหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “นามะเฟื่อง เมืองนิรมิต”

ณัฐพัชร คงดุษฎี
(หมอเป็น)

พ่อบุญสด สุวรรณศรี

เหล่า อสม.ร่วมประชุมทำงานอย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่อนามัย รับผิดชอบปราบลูกน้ำยุงลาย จนประสบความสำเร็จ ทำให้ภายในสองปีก็ไม่พบผู้ติดเชื้อไข้เลือดออกในตำบลนี้แม้แต่คนเดียว ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือ ประสบการณ์นี้สร้างความ

เข้มแข็งให้ กลุ่ม อสม.นามะเฟือง ได้พบกับศักยภาพของตนเองที่จะนำพาชาวบ้านแก้ปัญหาในชุมชน ก่อเป็นความภาคภูมิใจ “เมื่อก่อนนี้งานของอสม. ไม่มีงานที่ประสบความสำเร็จที่ทำให้เราภูมิใจ ปีหนึ่งๆ ประชุมกันไม่กี่ครั้ง เจ้าหน้าที่อนามัยสั่งให้ทำงานอะไรก็ทำตามนั้นแล้วก็จบ...”

พ่อบุญสด สุวรรณศรี ประธาน อสม.ตำบลนามะเฟือง เล่า

หลังจากนั้นภายในไม่กี่ปี เจ้าหน้าที่อนามัยไม่จำเป็นต้องเข้าไปร่วมประชุมวางแผนการทำงานกับ อสม. บทบาทการนำได้ย้ายจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไปอยู่ที่ชุมชน ที่ได้รับการส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจและมีผลงานที่พิสูจน์ให้เห็นว่า พวกเขาทำงานที่เจ้าหน้าที่อยู่ในระบบราชการซึ่งมีข้อจำกัดหลายด้านทำได้ยาก หรือแทบจะทำให้สำเร็จไม่ได้เลย ให้กลายเป็นเรื่องที่ทำได้

เหล่า อสม.ก้าวต่อไปเพื่อสร้างสุขให้ชุมชน โดยมีเทศบาลตำบลนามะเฟือง ภายใต้การนำของพ่อคำทอง อามาตย์มนตรี สนับสนุนทั้งทางด้านบุคลากร ความคิด และงบประมาณ จบจากปัญหาหลายอย่าง ก็มาจัดเวทีให้ชื่อนามะเฟืองระดมทุกข์สำคัญและทุกคนเห็นพ้องกันว่าเป็นเรื่องปัญหาวิัยรุ่นทะเลาะไล่ตีกัน จึงร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ปัญหา เริ่มจากมาตรการ

การแจ้งจับและลงโทษผู้ก่อการวิวาท
ตลอดจนสอดส่องดูแล แต่ไม่ได้ผล

“หมอบแป้น” จึงเสนอให้ชุมชน
ทำวิจัย โดยขอการสนับสนุนจากสำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในหัวข้อ
“การจัดการปัญหาการก่อการทะเลาะวิวาท
ของวัยรุ่นตำบลนามะเฟือง” เพื่อค้นหา

คำตอบโดยชุมชน และคาดหวังว่าจะนำไปสู่ความร่วมมือในการช่วยกันแก้ไข

“...สองสามเดือนผ่านไป เอ๊ะ ยังดีใจทำไมแตก ก็เลยดึงพวกเด็กๆ
เข้ามาเป็นนักวิจัยรอง พยายามดึงคำตอบมา โดยการทำค่ายเยาวชนและ
ให้ชวนพ่อแม่ไปด้วย เปิดโอกาสให้เด็กได้พูดถึงปัญหาให้ผู้ปกครอง”

งานวิจัยเรื่องนี้ ทำให้ชาวบ้านทั้งชุมชนได้เห็นสาเหตุของปัญหา
ที่มาจากความห่างเหินภายในครอบครัว เช่น พ่อแม่ไปทำงานในเมือง
หรือต่างประเทศ เด็กต้องอยู่กับปู่ตายาย ผู้ปกครองกับเด็กไม่ได้สื่อสาร
กันให้เข้าใจ ไม่มีเวลาพูดคุยกันอย่างจริงจัง ไม่มีโอกาสเปิดใจให้กันและกัน
ไม่มีโอกาสที่จะได้แสดงความรักต่อกัน ทำให้เด็กวัยรุ่นหันไปพึ่งกลุ่มเพื่อน
และพากันไปในทางที่เสียหาย

เมื่อสิ้นสุดโครงการ ถึงแม้จะไม่ได้ส่งผลให้เห็นทันตา แต่ท่าที
ต่อปัญหา ก็เปลี่ยนไป แทนที่จะเอาแต่โทษเด็ก ก็หันมาสู่การให้เวลากับเด็ก
มากขึ้น เด็กเองก็ได้รับรู้ถึงทุกข์ของผู้ใหญ่ และผลพวงของงานวิจัยนี้ยัง
ก่อให้เกิด “สภาเด็ก” ขึ้นเป็นปากเป็นเสียงให้เยาวชนอย่างต่อเนื่อง
เสริมความสัมพันธ์ให้คนแต่ละรุ่นเชื่อมต่อกันได้มากขึ้น

วรจักร สมภารสิงห์ ประธานสภาเด็กและเยาวชนเล่าถึงกิจกรรม
ของสภาเด็กว่า “กิจกรรมแรกที่ทำไม่ใช่งบประมาณคือ กิจกรรมพี่สอนน้อง

ให้พี่ๆ ไปรวมกันสอนการบ้านให้น้องๆ ต่อมาถึงได้งบประมาณจากทาง อบต.บึงเทศบาลบึง เอาไปจัดทำค่าย **อັกบ้านเกิด...**

ค่ายอັกแพงบ้านเกิด สอนให้เด็กรู้จักตัวเอง รู้จักท้องถิ่นของตัวเองมากขึ้น เช่น จัดทำผังเครือญาติ เขียนชื่อพ่อแม่ญาติพี่น้องที่รู้จัก แล้วช่วยกันเชื่อมโยงเครือข่ายเครือญาติ ปรากฏว่าเด็กส่วนใหญ่เป็นเครือญาติกัน ทำให้ความเป็นพี่เป็นน้องในชุมชนได้กระชับแน่นมากขึ้น ช่วยลดการวิวาทที่มาจากการเขม่นกันโดยไม่มีเหตุผลให้น้อยลงได้

ปัจจุบันชาวนาเฟืองยังร่วมมือกันสร้างสุขในชุมชนโดยต่อเนื่อง อาทิ ตั้งชมรมแก้ปัญหาสังคมเหล่า โดยมีกติกา กวดเหล่าในงานบุญ งานประเพณี และระรณรงค์ให้สมาชิก ลด ละ เลิกเหล่าเท่าที่ทำได้ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่เด็ก

การดูแลผู้สูงอายุผ่านกิจกรรม ชมรมผู้สูงอายุ รวมทั้งการจัดการตลาดสดเทศบาลตำบลนามะเฟือง โดยเปลี่ยนจากเทศบาลจัดประมูล เป็นการเปิดให้พ่อค้าแม่ค้าเข้ามาจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาบริหารเอง ร่วมกันร่างระเบียบปฏิบัติกฎเกณฑ์ต่างๆ และบริหารจัดการตลาด โดยแบ่งค่าเช่าแผงจากที่รวบรวมส่งให้เทศบาล มาดูแลพัฒนาตลาดให้เป็นตลาดสะอาด ราคายุติธรรมของชาวนามะเฟือง จนได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกวดตลาดระดับจังหวัด ปี 2550

ประสบการณ์ที่เพิ่มพูนต่อเนื่อง ยิงนานวันชาวนามะเฟือง ก็ยิ่งสะสมความมั่นใจในการหาทางแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยเริ่มต้นจากชุมชนเอง

ให้โอกาสคน จึงสร้างสังคมได้

เหล่าและยาเสพติดที่ตามมา กับ “การเติบโต” ทางเศรษฐกิจ ชูตั้งให้ชุมชนเล็กๆ อย่างหมู่บ้านคำกลาง ตำบลโนนหนามแท่ง อำเภอเมืองจังหวัดอำนาจเจริญ ต่ำต้งสูงสุดต่ำสุด³³

“หมู่บ้านของเราติดต่อกันเยอะ คำมากที่ตั้งวง สักพักก็ขับรถแปร็นนนน เสียงนี้ดังแสบแก้วหูมาก เด็กวัยรุ่นขับรถซิ่ง แต่ไม่มีใครห้ามปรามอะไรได้ เพราะไม่มีใครคิดจะแก้ไขอะไรจริงจัง เห็นว่าเป็นตามวัยก็ปล่อยมันไป” ผู้ใหญ่สมศักดิ์ มีทองเสน เล่าย้อน

ยิ่งปล่อยก็ดูเหมือนว่ามีเรื่องร้ายแรงมากขึ้นทุกวัน กระทั่งเรื่องที่ย่ำแย่ที่สุดสำหรับชาวบ้านคำกลางเกิดขึ้นในปี 2544 เมื่อเด็กน้อยสองคนวัยประมาณสิบขวบและเก้าขวบ เดินเข้าไปในป่าหาอาหารมาเลี้ยงปากท้อง คนหนึ่งถูกฆ่า อีกคนถูกข่มขืน

“เรื่องนี้สะเทือนขวัญทุกคน ใจหนุ่มคนนั้นก็ถูกจับได้ในเวลาต่อมา ปรากฏว่ามันฆ่าเหล่าและติดยา แต่หลังจากนั้นหมู่บ้านนี้ก็ยังมีข่าวข่มขืนเกิดขึ้นอีกหลายครั้ง ครั้งหนึ่งเป็นพ่อข่มขืนลูก คนในหมู่บ้านนี้แหละ พ่อข่มขืนลูกสาวคนโต และลูกคนที่สอง จนกระทั่งจะทำลูกคนที่สามอีก ความถึงแตก หมู่บ้านของเราแย่มากลงไปทุกวัน”

³³อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “เลิกดื่มเถิดที่รัก”

กัมปันหะฐิรตตะนา สารคุณ

จุดเปลี่ยนเริ่มต้นขึ้น เมื่อผู้ที่เคยตก
เป็นเหยื่อ ลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อตัวเองและคนอื่น ๆ

หลังจากที่กัมปันหะฐิรตตะนา สารคุณ
เข้ามารับหน้าที่ใน ตำบลโนนหนามแท่ง ได้
ไม่นาน “กลุ่มเพื่อนหญิง” ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนา
เอกชน ก็ชักชวนให้มาร่วมวงเสวนาด้วยกัน
หาแนวทางช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ โดยเฉพาะ
ผู้หญิงและเด็กที่ถูกกดขี่ข่มเหง ปัญหาหนึ่งที่
แม่กัมปันให้ความสนใจเป็นอย่างมากคือปัญหา

เกี่ยวกับผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงจากสามี

เมื่อได้เห็นรายงานการวิจัยสาเหตุแห่งการใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิง
ว่าส่วนใหญ่ล้วนมาจากเหล่า กัมปันหะฐิรตตะนาจึงเริ่มจัดตั้ง โครงการ “ลดเหล้า
ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” ส่วนหนึ่งมาจากแม่กัมปันเองก็เป็น
นักดื่มมาก่อน สามีก็ดื่มมาตั้งแต่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สร้างปัญหาให้ลูก ๆ
เมื่อพ่อแม่ต่างคนต่างเมา ทะเลาะเบาะแว้ง ไม่ได้ดูแลครอบครัว เหตุของ
การดื่มก็เพื่อเข้าสังคมและให้สังคมยอมรับ จนกระทั่งสามีของแม่กัมปัน
เริ่มป่วย “ตอนนั้นในทุกข์ทรมานแสนสาหัส คิดว่าเราจะเลิกงานทั้งหมด
จะมาดูแลครอบครัวแล้ว สังคมมันไม่ให้อะไรกับเราเลย แต่ก่อนคิดว่าดื่ม
เพื่อเข้าสังคม แล้วสังคมตอบแทนอะไรเรา”

แต่เมื่อแม่กัมปันเริ่มหายโกรธ เธอก็ได้คิดว่าการทำงานกับความเม
นั้นเป็นคนละส่วนกัน ทำไมเราไม่สร้างสังคมที่ให้อะไรดีๆ กับผู้คน ทำไม
ต้องยอมจำนนต่อสิ่งที่เป็นอย่างนี้ ยอมทำอะไรไม่ดีแลกกับการยอมรับ คิดแล้ว
ก็เลิกเหล้าเด็ดขาด ส่วนอดีตแก้ไขไม่ได้ “แต่อย่างน้อยเวลาเราณรงค์
เลิกเหล้า อาจจะช่วยครอบครัวคนอื่นได้ จากประสบการณ์ตรงของเรา”

กำหนดรัตนชาติที่มดำเนินโครงการกระตุ้นให้ลูกบ้านทั้ง 14 หมู่บ้าน เลิกเหล้าให้ได้ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ หรือเอกชน ลงถึงตัวลูกบ้านในพื้นที่ ชักจูงให้เห็นพิษภัยของเหล้า จนเป็นที่รู้จักต่อสาธารณะ เมื่อสื่อมวลชนนำเสนอภาพของตำบลที่ลูกบ้าน 14 หมู่บ้าน พากันเลิกเหล้า แม่กำนันได้รับเชิญให้ไปบรรยายเกี่ยวกับกระบวนการ ทำงานและวิธีการจูงใจลูกบ้าน โดยมีหมู่บ้านค้ำกลางเป็นหมู่บ้านนำร่อง

โครงการ “ลดเหล้า: ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก” เริ่มต้น จากขอความร่วมมือจาก โรงเรียน วัด สาธารณสุข ช่วยกันรณรงค์ให้เห็น โทษของเหล้า และสร้างแรงกระตุ้นให้คนกินเหล้าได้รู้สึกลัวหากเขาเลิก เหล้า สังคมมีแต่จะยกย่อง สร้างกิจกรรมต่อเนื่องให้เกิดแรงจูงใจในการ เลิกเหล้ากับคนทุกกลุ่ม เช่น กลุ่มคนแก่มีสวดสรภัญญะ กลุ่มเมียผู้ชาย เลิกเหล้าทำกลุ่มออมทรัพย์ ทำสินค้าโอท็อป ส่วนพวกผู้ชายเลิกเหล้า ทำการเกษตรอินทรีย์ ทำปุ๋ยชีวภาพ

“เราต้องมีอาชีพหรือกิจกรรมรองรับ เพราะถ้าไม่มีกิจกรรมต่อเนื่อง สักพักเขาห่างเหินจากเรา เขาก็จะกลับไปกินเหล้าใหม่” พรณรงค์ บันทอง หรือ ดาว ชายหนุ่มวัย 44 ปี เจ้าหน้าที่โครงการเล่า เขาเองก็เคยติดเหล้า มาก่อน แต่เป็นความคิดของแม่กำนันที่เปิดโอกาสคนเคยดื่มสุราและทุบตี ภรรยามาเป็นเจ้าหน้าที่ทำงาน เพราะเธอเชื่อว่าการให้โอกาสคนเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะทำให้สังคมฟื้นฟูไปสู่ความผาสุกได้

“บางครั้ง คนอยากทำดีเขาก็ต้องการโอกาสที่จะกลับตัว ซึ่งเรา ต้องคอยสร้างโอกาสนั้นให้เขา ถ้าโอกาสของเขาไม่มี เขาก็จะยืนอยู่ที่เดิม จุดเดิม เพราะคนเรามีขีดจำกัดที่จะจัดการชีวิตตนเอง คนเราดูแลตัวเอง ไม่ได้ทุกคน ไม่ได้ทุกสถานการณ์ คนเราความสามารถไม่เท่ากัน เราต้อง เข้าใจ...เพื่อเราจะไปช่วยสร้างโอกาสให้เขา ช่วยให้ได้มีความภาคภูมิใจในตัวเอง”

ดาวเริ่มจากช่วยงาน “อาสาพลังแผ่นดิน” ในการปราบปราม ยาเสพติด จนสถานการณ์ในหมู่บ้านดีขึ้นมาก “เพราะเรารู้ดี เราถึงอยาก ช่วยเหลือคนอื่น ของแบบนี้มันต้องคนเคยนะ ถึงจะรู้ว่าบางอย่างไม่ต้อง รอให้เขาคิดได้เองหรอก มันจะสายเกินไป ต้องตัดไฟแต่ต้นลม จัดการ พวกที่ขายได้สำเร็จ อะไรๆ ก็ง่ายขึ้น”

เขาได้มาทำงานร่วมกับกำนันหญิงแห่งตำบลโนนหนามแห้ง อย่างจริงจังในปี 2547 พร้อมกันนั้นเขาเปิดเผยต่อสาธารณชนว่าเคยติดเหล้า เคยทูปติภรรยา แต่ว่าอดีตที่เลวร้ายไม่อาจหลอกหลอนคนเราไปจนชั่วชีวิต เขาสัญญาต่อตนเองและต่อคนทุกคนว่า เขาจะไม่มีวันกลับไปแตะต้องมัน อีก ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ไม่ว่าจะต้องรักษาน้ำใจใคร เขาก็จะไม่มีวันทำ ตรงข้าม คนอื่นต่างหากที่นับแต่บัดนี้ต้องเกรงใจเขาด้วยการไม่กินเหล้าให้เขาเห็น

พรชัยไม่ได้เป็นผู้ให้อย่างเดียว แต่เขาเป็นผู้รับด้วย ผลจากงาน “ทำให้เรามีกำลังใจ ว่ามีคนสนใจอยากทำแบบที่เราทำ เรามีความภูมิใจ ว่าเรื่องราวของเราเป็นวิทยาทานให้คนอื่น”

สังคมก็มืออยู่ร่วมกับด้วยความเข้าใจ

เรื่องราวของแก๊ง NDR การวิวาทของวัยรุ่นที่นำมาะเฟื่อง หรือ ความรุนแรงอันมีที่มาจากเหล่าและยาเสพติดที่โนนหนามแท่ง แม่โดย รายละเอียดของปัญหาจะแตกต่างกัน แต่มีเนื้อห้อย่างหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน ที่ว่า บุคคลที่สังคมเรียกว่าผู้ก่อเหตุความรุนแรงเหล่านี้ ในด้านหนึ่งพวกเขา คือเหยื่อของสังคม ที่มุ่งค้ำกำไร ผ่านสื่อและโฆษณา ไม่ว่าจะเป็นรถ มอเตอร์ไซด์ เหล้า เบียร์ ฯลฯ ภาพยนตร์ที่ขายเซ็กซ์และความรุนแรง สังคมที่ขาดสนามกีฬา ขาดพื้นที่ในการเรียนรู้ พื้นที่ที่เปิดโอกาสให้วัยรุ่น และคนหนุ่มสาวได้ใช้พลังในทางสร้างสรรค์ ฯลฯ

ในขณะที่แรงบีบคั้นทางเศรษฐกิจที่ทำให้คนขาดอิสระและผลักดัน สมาชิกในครอบครัวออกห่างกัน ทำให้เด็กที่อยู่ในวัยเยาว์เผชิญกับปัญหา มากมาย พร้อมกับแบกรับความคาดหวังโดยไม่มีตัวอย่างที่ดี และไม่มี ผู้ช่วยชี้แนะ ประคับประคอง

ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงการสร้างสังคมที่มีหัวใจของ ความเป็นมนุษย์ (Humanized Society) ว่า ต้องการการเปลี่ยนแปลงชั้น พื้นฐาน คือ ระดับตัวตนของเรา (Personal Transformation) เราสามารถ เปลี่ยนแปลงไปเป็นคนที่มีอิสรภาพ อีกระดับคือ ระดับสังคม (Social Transformation) คนอยู่กันด้วยความรัก ด้วยการเรียนรู้

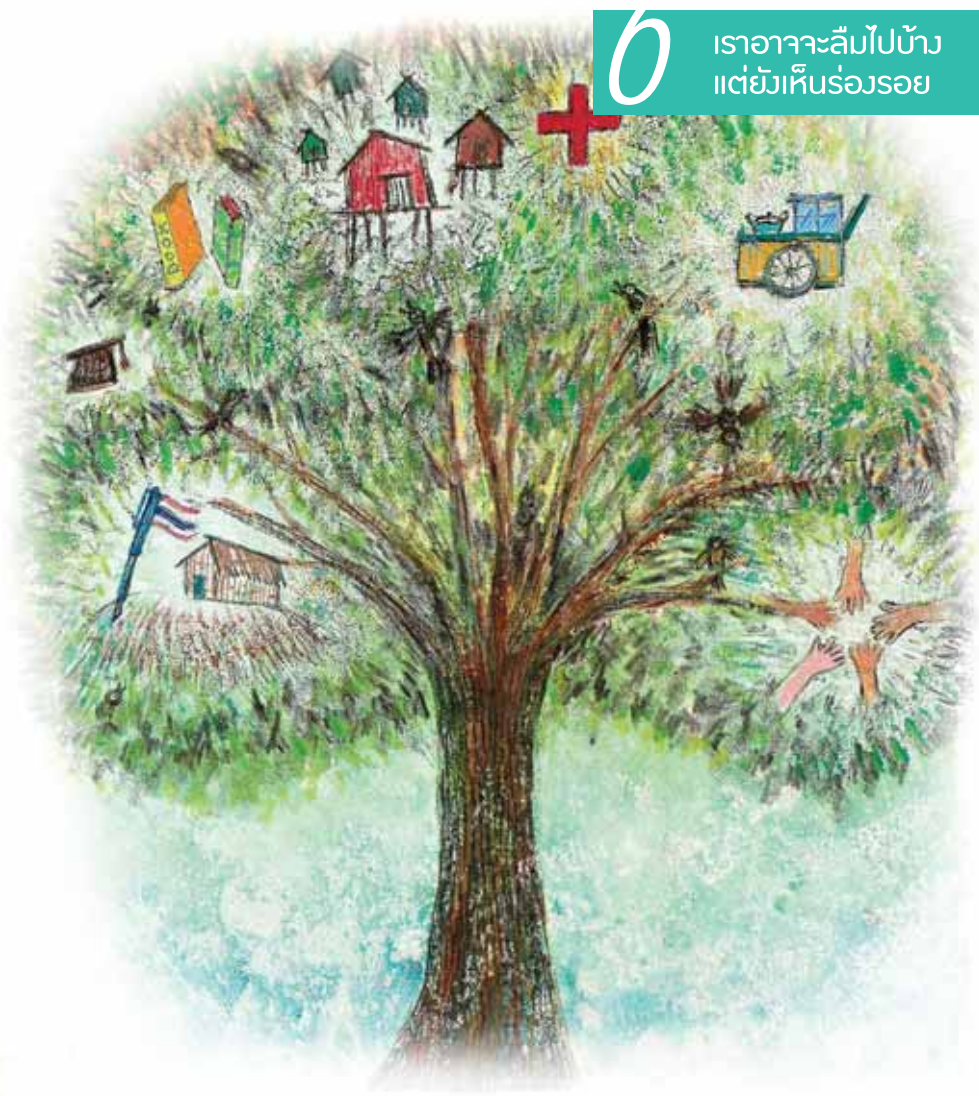

เรื่องราวที่คลี่คลายไปในแต่ละพื้นที่บอกกับเราว่า พลังด้านลบ
สามารถเปลี่ยนแปลงเป็นด้านบวกได้จากความรัก ความเข้าใจ ให้กำลังใจ
และการให้โอกาสของคนรอบข้าง

๖

เราอาจจะลืมไปบ้าง
แต่ยังเห็นร่องรอย

เด็กไทยไม่ยากไปร.ร.-ไม่สนหนังสือจำนวน
พุ่ง ชี เน็ต-เกม-ทีวี-บันเทิงนอกรั้ว ดึงดูด (ผู้จัดการออนไลน์)
ศธ.ส่งทูตเจรจาบอร์ดกยศ.ช่วยเหลือนักศึกษา1.1 หมื่น
คนที่ตกค้างกู้ ชีหากไม่ยื่นมือเข้าช่วย เด็กมีสิทธิออก
กลางคัน เพราะไม่มีเงินเรียน (คมชัดลึก, 22 เมษายน 2552)
2 นักเรียนสาวจากอำนาจเจริญ สอบติดคณะแพทยศาสตร์
แต่ฐานะยากจน ไม่มีเงินเรียน วอนผู้ใจบุญ
ช่วยเหลือ (คมชัดลึก 8 มีนาคม 2552) คนงานนอกระบบ ขอรัฐ
หนุนเงินตั้งต้นคนละ 2,000 ส่งสมทบประกันสังคม
พร้อมขยายสิทธิประกันสังคมเพิ่ม ด้าน สปส.โยนวิกฤติ
เศรษฐกิจ ทำคนงานนอกระบบพุ่ง 24.1 ล้านคน
เฉย กำลังแก้ไขกม.คุ้มครองเพิ่ม (คมชัดลึก 24 มีนาคม 2552) **แผ่น
หนี-บ้านผีสิง! อบต.จัดสร้างทับป่าช้า ให้คนยากจน
เข้าอาศัย** (ไทยรัฐ 9 สิงหาคม 2551) เทศบาลตำบลประโคนชัย
ของบ 250 ล้านบาท เตรียมผูกโรงกำจัดขยะถาวร
เพื่อแก้ปัญหาขยะล้นเมือง เกือบ 40 ตันต่อวัน
(คมชัดลึก 2 มีนาคม 2552)บศว.ตั้งมูลนิธิพัฒนาแพทย์ฯขึ้นดี
มีคุณธรรมจริยธรรม รู้ทันโรค รับใช้สังคม (คม ชัดลึก)

การที่คนมีจิตใจกุศล
จิตใจที่จะแสวงหาความดี
ทำบุญทำทานนั้น
เป็นขั้นที่สำคัญมากในการหาความสุข

พระราชดำรัส³⁴

³⁴ ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. 2550:138

ในสังคมที่การแข่งขันทางวัตถุดิบทุกหัวใจผู้คน กระแสสำนึก การแสวงหาความสุขจากการครอบครองได้นำพาชีวิตคนในสังคมสู่การ แก่งแย่งและฟุ้งพาเงิน ในหน้าหนังสือพิมพ์ ก็มีแต่ข่าวร้ายๆ ที่แสดงความ เสื่อมโทรมทั้งของธรรมชาติและปัญหาจริยธรรมของคนในสังคม เรียกได้ว่า หากเราถือเอาข่าวเหล่านั้นเป็นภาพแสดงแทนของสังคม ก็เป็นเรื่อง น่าหวาดหวั่นไม่น้อยว่า เรากำลังก้าวเข้าสู่วิกฤตในอนาคตอันใกล้

โชคดีที่ข่าวไม่ใช่ความจริงทั้งหมดของสังคม ยังมีเรื่องราวดี ๆ อีกมากที่ไม่ปรากฏบนหน้าหนังสือพิมพ์หรือในจอโทรทัศน์ เรื่องราวเล็กๆ ที่ไม่ใช่หายนะ หรือเรื่องสะเทือนขวัญ รวมทั้งไม่ร้ายอารมณ์ แต่เป็นเรื่อง เล็กๆ ที่เกิดขึ้นเจี๊ยบๆ อยู่ในหลายภาคส่วนของสังคม ที่แสดงถึงความ กล้าหาญของคนธรรมดาสามัญ ที่เลือกดำเนินชีวิตด้วยการสร้างความมั่นคง ให้กับสังคม ยิ่งกว่าการสร้างความมั่งคั่งให้ตนเอง ด้วยการเป็นผู้ให้และ สร้างความสุขโดยไม่ต้องพึ่งพาเงิน เป็นความสุขของการเลือกที่จะใช้ ความรู้ความสามารถของตนเพื่อผู้อื่น แสดงให้เห็นเมล็ดพันธุ์ดีในตัวของมนุษย์ ที่ใส่หัวใจให้กับการทำงานที่เราอาจพบได้ในแวดวงต่างๆ

บางที เหตุที่จนถึงวันนี้สังคมไทยยังเป็นปกติสุขอยู่ได้ตามสมควร ไม่ใช่ด้วยโชคช่วย แต่อาจมาจากกำลังของพวกเขาเหล่านี้ ที่ช่วยพยุงสังคม ของเราไว้และเป็นแรงบันดาลใจให้คนอื่น ๆ กล้าเลือกทำตามมโนธรรมในใจ ของตน

สร้างอาชีพเลี้ยงตัวไปบตาย

ด้วยความเชื่อที่ว่า การให้วิชาความรู้คือการช่วยเหลือคนที่ดีที่สุด และยิ่งยี่นที่สุด คือทำให้เขาสามารถเลี้ยงตัวเองได้จนวันตาย “ลุงขาว”³⁵ ซึ่งมีชื่อนามสกุลจริงที่แทบจะไม่มีใครรู้ว่าคือ วราพงษ์ พงษ์บริบูรณ์ เขาได้บุกเบิกการถ่ายทอดวิชาชีฟให้เป็นวิทยาทาน จนเป็นที่รู้จักในชื่อ ลุงขาว ไซอาชีฟ โดยใช้ความรู้ความสามารถของตัว บวกกับความตั้งใจดี อยากเห็นชีวิตคนอื่นดีขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานหลายสิบปี โดยตัวลุงขาวเอง ทำตัวเองให้เป็นเหมือนแหล่งความรู้เคลื่อนที่ นำอาชีพและความรู้จากท้องถิ่นหนึ่งไปแนะนำอีกท้องถิ่นหนึ่ง ด้วยวิธีการพูดคุยง่ายๆ เป็นกันเอง

“วิชาความรู้แบบง่ายๆที่ข้าพเจ้ามีอยู่ใช้ได้ผล เพราะเขาเหล่านั้นมีเวลาว่างหลังฤดูเก็บเกี่ยวหรือรอข้าวในนาในเจริญเติบโต...สมัยนั้นมีรายได้เพิ่มอีกวันละ 5 บาทหรือ 10 บาท เขาก็พอใจเป็นอย่างมากแล้ว”

ลุงขาวเริ่มต้นการสอนอาชีพ จากการที่มีโอกาสเดินทางไปในพื้นที่ชนบททั่วประเทศเพื่อขายยา และคิดตอบแทนผู้อื่นด้วยการให้ความรู้ ทั้งนี้ลุงขาวไซอาชีฟควบคู่กับการขายยาแก่ชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ตามชนบทนานนับสิบปี จากนั้นจึงมีโอกาสใช้สื่อวิทยุและโทรทัศน์เป็นสื่อกลางให้ความรู้ด้านอาชีพได้กว้างขวางขึ้นและเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

³⁵ สามารถอ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “ลุงขาวไซอาชีฟ หนึ่งคนคิด หลายชีวิตเติบโต”

วราพงษ์ พงษ์บริบูรณ์ (ลุงชา)

ควบคู่กับการก่อตั้งชมรมลุงชาไขอาซีฟในปี พ.ศ. 2512 พร้อมกับอาสาสมัคร 25 คนที่ระบุว่าอาสาสมัครจะไม่รับค่าตอบแทนใดๆ ตามเจตนารมณ์การก่อตั้งที่ว่า สอนอาซีฟเพื่อเป็นวิทยาทานแก่ผู้สนใจและผู้ยากไร้ (ภายหลังชมรมได้จดทะเบียนเป็นมูลนิธิลุงชาไขอาซีฟ ในปีพ.ศ. 2524) แม้เมื่อไม่มีสื่อให้จัดรายการแล้ว และลุงชาจะสิ้นชีวิตไปเมื่อปี 2551 แต่กิจกรรมอันเป็นการให้วิชาอาซีฟเลี้ยงตัวนี้

ยังคงดำเนินต่อไปในนาม มูลนิธิลุงชาไขอาซีฟ และการลงแรงของอาสาสมัคร

ในการถ่ายทอดวิชาซีฟ นอกจากลุงชาที่ยึดมั่นในหลักการให้โดยไม่หวังผลตอบแทนแล้ว อาสาสมัครที่มาสาธิตและฝึกอบรมอาซีฟต่างก็ช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเช่นกัน ทั้งนี้ ลุงชาให้ข้อคิดกับผู้สมัครเป็นวิทยากรโดยเฉพาะในรุ่นแรกๆ ว่า จะต้องเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ กำลังความรู้ความสามารถ ตลอดจนกำลังทรัพย์ เพราะไม่ได้รับสิ่งตอบแทนใด นอกจากความดีที่ได้กระทำไว้และน้ำใจที่จะเอื้อเพื่อแผ่ความรู้ความสามารถให้กับเพื่อนร่วมสังคมที่มีรายได้น้อย และต้องการจะศึกษาวิชาความรู้เพิ่มเติม เพื่อจะได้มีชีวิตที่ดีขึ้น

งานไขอาซีฟของลุงชานับถึงปัจจุบันยาวนานมากกว่า 40 ปี แม้ทุกวันนี้ ลุงชาเสียชีวิตไปแล้ว แต่จิตใจที่เมตตา ช่วยเหลือแผ่เมตตาที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ยังสืบต่อไปได้ ด้วยจิตใจแบบ “ลุงชา” นั้นยังคงมีชีวิตอยู่ในคนอื่นๆ ที่เคยได้รับโอกาสจาก “การให้” และเคยสัมผัสกับจิตใจเช่นนั้นมาก่อน

|| ปรจงานนอกระบบ

การช่วยเหลือแรงงานนอกระบบอยู่ในภาวะที่เสียเปรียบเนื่องจากขาดอำนาจต่อรองกับผู้ว่าจ้าง และขาดโอกาสจากการเข้าถึงสวัสดิการของสังคม ในอีกด้านหนึ่งก็คือโอกาสที่ “บ้านวล” นवलจันท์ โททา³⁶ “นักเรียนนอก” รุ่นแรกๆ ได้ตอบแทนคุณแผ่นดิน

แม้ว่าบ้านวลจะรับราชการ อันเป็นเสมือนการชดใช้ทุนจนเกษียณ แต่ความต้องการใช้ความรู้สร้างประโยชน์ให้สังคมยังต่อเนื่องมาจนถึงวันนี้ ในวัย 72 ปี ที่ยังเต็มใจและสมัครใจทำงานด้านแรงงานนอกระบบเพื่อสร้างระบบการดูแลผู้คนจำนวนมากที่อยู่ข้างหลังความสำเร็จของธุรกิจ อุตสาหกรรมและเศรษฐกิจไทย

นอกจากผลที่คาดหมายไว้ บ้านวลยังได้พบผู้คนที่มีความคิดที่ทำงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมและผู้อื่นมากกว่าการคำนึงถึงแก่ประโยชน์ของตัวเอง ไม่ต่างจากบ้านวลที่ยึดถือพระราชดำรัสของกรมหลวงสมเด็จพะมเหสิตลาธิเบศร อุดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก ที่ว่า “ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง ลาภ ทรัพย์ และเกียรติยศจะตกแก่ท่านเอง ถ้าท่านทรงธรรมะแห่งอาชีพไว้ให้บริสุทธิ์” และได้ก่อร่างเป็นกลุ่ม และเครือข่ายสายสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความคิดและเจตนาที่สอดคล้องกัน คือการงานที่เป็นประโยชน์กับมนุษยคนอื่น

³⁶ สามารถอ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “พลังเปลี่ยนชีวิตนอกระบบ”

นวลจันทร์ โปม

เครือข่ายที่เกิดขึ้น ประกอบด้วย
ผู้คนหลากหลายส่วนที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน
นอกระบบ มีทั้งชาวบ้านธรรมดาที่หวังให้
แรงงานนอกระบบในท้องถิ่นต่างๆได้รับการ
ดูแลตามสมควร ผู้ประกอบการที่ดูแลจ้าง
ด้วยจิตใจอารี อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.)
ที่ดูแลสุขภาพให้แรงงานนอกระบบในชุมชน
นักวิชาการที่ร่วมแก้ไขปัญหาชาวบ้านอย่าง
จริงจัง ที่ร่วมกันผลักดันเพื่อให้วันข้างหน้า
ชีวิตของแรงงานนอกระบบ มีอนาคตที่สดใส

ไม่แพ้ตัวเลขการเติบโตของอุตสาหกรรมส่งออก

ออกแบบบ้าน ออกแบบชีวิต

สถาปนิกจัดเป็นหนึ่งในอาชีพ “จำเป็นที่สุด” สำหรับสังคมปัจจุบัน
เพราะหนึ่งในปัญหาเร่งด่วนที่สุดของโลกคือปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยแออัด
และไม่พอเพียง โดยเฉพาะในประเทศยากจน สถิติของสหประชาชาติระบุ
ว่า ปัจจุบันประชากรโลกจำนวนหนึ่งในเจ็ด ใช้ชีวิตในสลัมหรือศูนย์อพยพ
การออกแบบบ้าน หมู่บ้านหรือชุมชน และ “พื้นที่สาธารณะ” ในเมืองจะมี
อิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคน แต่เมืองหรือชุมชน
ที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสถาปัตยกรรมที่สุด ก็ไม่มีเงินจ้างนักออกแบบ
ที่มีทักษะในด้านนั้น³⁷

³⁷ สฤณี อาชวานันทกุล, Cameron Sinclair สถาปนิกผู้รณรงค์ “การออกแบบเพื่อมนุษยชาติ”.
แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

คาเมรอน ซินแคลร์ (Cameron Sinclair) สถาปนิกหนุ่มชาวอังกฤษ คือคนที่ทำให้สถาปนิกที่มีจิตสาธารณะได้มีเวทีแสดงออก ในฐานะสมาชิก ขององค์กรการกุศลชื่อ Architecture for Humanity หรือย่อว่า AFH ใช้ความรู้และทักษะที่ร่ำเรียนมาในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส³⁸

ทั้งนี้เริ่มต้นจากสถาปนิกเล็กคิดแต่เรื่อง “ค่าจ้าง” อย่างเดียว เห็น “คุณค่า” ความรู้ที่ตนมี พบว่าการทำงานที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น คือ การประกอบสัมมาอาชีพ บทบาทของสถาปนิกก็จะเปลี่ยนจากที่คนทั่วไป ในสังคมไทยรับรู้ คือ ผู้ออกแบบบ้านของผู้มีฐานะดี

ปรูมา หมุ่มรักวิทย์ และสถาปนิกกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งทำงาน ร่วมกันในชื่อสถาปนิกชุมชน-Community Architects for Shelter and Environment (Case)³⁹ ใช้ความรู้ ความสามารถของ “สถาปนิก” เพื่อ สร้างสรรค์คุณภาพชีวิตผู้คนและชุมชนผู้มีรายได้น้อย ด้วยการปรับปรุง สภาพความเป็นอยู่ของผู้คน ทั้งตัวบ้าน ชุมชน และสภาพแวดล้อม

ที่สำคัญพวกเขาไม่ได้ทำงานในฐานะของสถาปนิก ที่เป็น “ผู้รู้ดี” เรื่องการออกแบบ แต่ทำงานบนพื้นฐานความร่วมมือ ระหว่าง “คนออกแบบ” กับ “ผู้อยู่อาศัย” แน่แน่นอนว่าพวกเขาต้องปรับมุมมองใหม่ รับฟังความคิดเห็น ของชาวบ้าน ตลอดจนสื่อสารกันถึงความจำเป็นของการปรับปรุง ที่อยู่อาศัยของพวกเขา

เริ่มต้นจากงานแรกคือการปรับปรุงชุมชนบ่อหว้า จังหวัดสงขลา ที่ประสบความสำเร็จอย่างดี เป็นกำลังใจให้ทีมงานอื่นๆ ต่อเนื่องมา อาทิ บ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้ประสบภัยสึนามิ ที่จังหวัดพังงา จนมาถึงโครงการ สนามเด็กเล่นที่ตลาดเก่า มีนบุรี และชุมชนแออัดในกรุงเทพฯ

³⁸สฤณี อาชวานันทกุล. Cameron Sinclair สถาปนิกผู้รณรงค์ “การออกแบบเพื่อมนุษยชาติ”. แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

³⁹อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง สถาปนิกผู้ออกแบบ “ความภาคภูมิใจให้ชุมชน

ทุกงานไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ ผลที่เกิดขึ้นคือ การเรียนรู้สิ่งใหม่ของสถาปนิก และความภาคภูมิใจของคนเล็กๆ ในสังคม ที่ได้เห็นศักยภาพของตัวเองในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยตนเองท่ามกลางความจำกัดของพื้นที่และทรัพยากร จนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในถิ่นฐานและชุมชนตนเอง

สิ่งที่กลุ่มสถาปนิกชุมชนทำอย่างต่อเนื่องมานับสิบปีนี้ได้บุกเบิกให้เกิดความคิดใหม่และนิยามใหม่ของคำว่า **ที่อยู่อาศัย ที่ไม่ใช่แค่ที่ซุกหัวนอน พอกุ้มแดดคุ้มฝน** แต่เป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่กำหนดคุณภาพชีวิตและกำหนดวิถีชีวิตของผู้อาศัย ในขณะที่เดียวกันก็เกิดนิยามใหม่ของคำว่า สถาปนิก บอกให้สังคมตระหนักถึงความหมายที่แท้จริงของสถาปนิกที่มีขอบเขตบทบาทกว้างขวางกว่าการทำงานรับจ้างผู้มีฐานะ หรือสนองตอบต่อความปรารถนาส่วนตัว และอีโก้ของสถาปนิกเท่านั้น แต่สามารถร่วม **“ออกแบบ” สังคม นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง “สร้างสรรค์” สิ่งใหม่ที่ดีกว่าเดิมได้อย่างแท้จริง**

รักษาชีวิตด้วยชีวิต

ในยุคสมัยที่การทำงานเพื่อส่วนรวม หรือ “การอุทิศตนเพื่อส่วนรวม” กลายเป็นอุดมการณ์ที่กินไม่ได้ หรือกินได้แต่ก็ไม่อิม ระหว่าง “อุดมการณ์” กับ “ความมั่งมี” แล้วแต่ว่าใครจะเลือกยึดมั่นในอุดมการณ์ที่ต้องสัมผัสด้วยหัวใจ หรือจะเลือกถ้อยมั่นในความมั่งมีที่สามารถสัมผัสจับต้องได้ทั้งรูป รส กลิ่น เสียง ยิงวิชาชีพ “หมอ” ที่สังคมไทยนับหน้าถือตาด้วยแล้ว ความมั่งมีอยู่ไกลแค่เอื้อมมือ

สำหรับ นายแพทย์กันตพงษ์ เล่าลือพงศ์ศิริ หรือ “หมอมัง”⁴⁰ หมอชาวไทยภูเขาคนแรกและคนเดียวในประเทศไทย ณ ขณะนี้ ทางเลือกชัดเจนอยู่ว่าเขาต้องกลับไปดูแลชีวิตอื่นๆ ร่วมกับชีวิตตนเอง หมอมังทำหน้าที่แพทย์ประจำอยู่ที่ โรงพยาบาลศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดเชียงใหม่ งานหลักคือการตรวจวินิจฉัยอาการเจ็บป่วยของคนไข้ ไม่ต่างจากหน้าที่หมอโดยทั่วไป แต่ที่แตกต่างออกไปคือความใส่ใจในกระบวนการตรวจรักษาที่ลึกซึ้งด้วยความเข้าใจในชีวิตของผู้เข้ารับการรักษา ทั้งชาวบ้านทั่วไป และชาวไทยภูเขาที่เป็นชนกลุ่มน้อย เพราะตระหนักว่า การดูแลรักษาชีวิตหนึ่งมีความหมายต่ออีกหลายสิบชีวิตที่ผูกพันชีวิตของกันและกัน

⁴⁰ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “หมอมัง นักสู้สองวัฒนธรรม”

นายแพทย์กัมตพงษ์ เล่าลือพงศ์ศิริ
(หมอม้ง)

“ถ้าเราไปคุยกับคนที่เขาสูญเสีย เราจะรู้ค่าของการมีอยู่ การสูญเสียกระทบในวงกว้าง การเสียลูกจากยาเสพติด จากการเมาเหล้าแล้วขับรถชน จากยาเสพติดจากเอชไอวี จากอะไรก็ช่าง ถ้าเราช่วยให้เขาอยู่ได้ เราคิดย้อนกลับดูสิว่า แม่คนนี้มีลูกกับไม่มีลูก เขาจะมีชีวิตที่ต่างกันแค่ไหน ลูกคนที่ไม่มีแม่ กับลูกคนที่ไม่มีแม่ ชีวิตจะดำเนินไปต่างกันแค่ไหน การช่วยให้คน

หนึ่งคนอยู่ได้ กลับมามีชีวิต มีความคิดใหม่ หรือคนมีความคิดแตกออกไปเพื่อไปช่วยคนอื่น ๆ ได้ มันมีค่า เพราะคนหนึ่งคนมีค่า เราช่วยให้คนหนึ่งคนกลับมาอยู่กับแม่เขาได้” และทุกชีวิตที่หมอม้งรักษา ก็กลับมาเป็นพลังหล่อเลี้ยงให้แก่จิตใจของนายแพทย์ผู้นี้ด้วยเช่นกัน

นอกจากดูแลคนไข้ที่โรงพยาบาลในเวลาราชการแล้ว หมอม้งยังใช้เวลานอกเวลาราชการ เกือบตลอดเวลาคล้ายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันเสียแล้ว ในการให้คำปรึกษากับผู้คนที่ส่งเสียงผ่านมาจากโทรศัพท์ มีทั้งเสียงคนรู้จัก เสียงไม่คุ้นเคย บ้างพูดภาษาแม่ บ้างพูดภาษาไทยสำเนียงแปร่งหู แต่ผู้คนเหล่านั้นล้วนเป็นเพื่อนร่วมชาติพันธุ์ หรือกว้างกว่านั้นคือเพื่อนร่วมชนชาติไทย หรือกระทั่งเสียงที่ส่งมาไกลสุดจากอีกฟากของโลก ที่ล้วนมีเป้าหมายอันเดียวกันคือต้องการพูดคุยกับใครสักคน ที่รับฟังและช่วยให้พวกเขาพ้นจากทุกข์

ในสังคมที่เห็นว่าคนไข้เป็น “ลูกค้า” สัญญาภาคในการสื่อสารระหว่างหมอและคนไข้จึงเป็นเรื่องปกติที่มีให้เห็นทั่วไป ยิ่งคนไข้ต่างเชื้อชาติต่างภาษาด้วยแล้ว ยิ่งมีอุปสรรคกีดขวางการสื่อสารเป็นทวีคูณ ทำให้การ

เชี่ยวชาญรักษาไม่ค่อยสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร

“ชาวบ้านที่คิดว่าตัวเองต่ำกว่า เขาล้าปากใจ ไม่กล้าถามส่วนหนึ่งถามไม่รู้เรื่องส่วนหนึ่ง ถามแล้วโดนตำหนิอีกส่วนหนึ่ง...ไม่ต้องถามดีกว่า หรือถ้าเปรียบเทียบกับหมอที่พูดภาษาไทย แต่พูดภาษาฝรั่งไม่เป็น ขณะที่พยาบาลพูดภาษาฝรั่งได้ คนไข้ฝรั่งจะเชื่อพยาบาลที่พูดภาษาฝรั่งมากกว่า... ยิ่งถ้าบุคลิกของหมอไม่เป็นมิตร ไม่เห็นอกเห็นใจเมื่อไหร่ ชาวบ้านก็ปิดตัวเองไม่เข้าไปหา ต่อให้เรียนดีออกเตอร์มา ชาวบ้านก็ฟังไม่ได้หรอก”

“...บางที่เราต้องอธิบายให้คนไข้ฟัง ต้องตอบทุกคำถาม เพราะทุกคนหวังว่าตัวเองจะปลอดภัยไหม จะรอดไหม อย่างเราพูดภาษาไทยกัน บางที่เรายังไม่กล้าถามหมอเลย หมอจะมีเวลาให้เราถามไหม เดี่ยวหมอด่า หมออธิบายไม่รู้เรื่อง แล้วยิ่งชาวเขาละ แยกแยกอยู่แล้ว ความกลัวที่มีอคติอยู่แล้ว เราเป็นคำตอบของช่องว่างนั้น”

“หมอฝรั่ง” หมอจากชนกลุ่มน้อยคนแรกและคนเดียวในประเทศไทย ได้ตอบแทนสังคมที่ให้ออกาสเขาได้เล่าเรียนจนได้เป็นแพทย์สมความปรารถนา ด้วยการเติมเต็มช่องว่างที่มีอยู่ ดูแลทุกชีวิตด้วยหัวใจ

สานศิษย์ด้วยปัญญา

คนธรรมดาสามัญคนหนึ่งที่เคยเป็นเด็กยากจนขามหาสารคาม ไร้โอกาสทางการศึกษา ผ่านการสู้ชีวิตด้วยตนเองจนเติบโตขึ้นมา พอจะดูแลชีวิตและครอบครัวตัวเองตามอัตภาพ ตระหนักด้วยตนเองถึงความสำคัญ ของโอกาสในชีวิต และพยายามมอบสิ่งนั้นให้เด็กยากจนคนอื่นๆ ตามกำลัง ของตน ปีละ 3 - 5 คน

ครูสุทธิพันธ์ ชูคันทอม หรือพ่อครูหนูจิ้น⁴¹ ถิ่นปณิธานนั้น อุปการะ และเลี้ยงดูเด็กกำพร้า เด็กยากจน อุ่มชู อบรมสั่งสอน และให้โอกาสทาง การศึกษา ท่ามกลางความจำกัดของเงินเดือนครู และความน้อยใจของ ลูกเมีย ครูก็ใช้การปฏิบัติให้เห็นจนเกิดความเข้าใจ และแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ไปตามสถานการณ์ อาศัยธรรมชาติเข้าช่วย โดยลงมือสร้างปลุกสวนไผ่ และไร่สวนผสม เก็บหน่อไม้ พืชผัก เป็นแหล่งอาหารและรายได้อีกทางหนึ่ง รวมทั้งใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ ปมเพาะความคิดและจิตใจแก่เด็ก ๆ

นับตั้งแต่เป็นครูหนุ่ม ๆ จนถึงปัจจุบัน มีเด็ก ๆ หมุนเวียนเข้ามา อยู่ภายใต้การดูแลของครูสุทธิพันธ์หลายรุ่น รวมตัวเลขนับร้อยคน เด็ก ส่วนหนึ่งอาศัยกินนอนบ้านครู ส่วนหนึ่งมีบ้านอยู่ใกล้ๆ และที่เป็นเด็กผู้หญิง ครูให้มาเช่าเย็นกลับ ทำการบ้านด้วยกัน โดยเด็กแต่ละคนครูช่วยส่งเสียให้ เล่าเรียน แต่จะเรียนถึงในระดับไหน ขึ้นกับสติปัญญาความสามารถของ

⁴¹ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง "บันแปลงแต่งชีวิตสานศิษย์ด้วยปัญญา"

เด็กแต่ละคน แต่อย่างน้อยงานการอาชีพ
ด้านเกษตรที่ได้เรียนรู้ไปในตัวจากการช่วย
ครูทำวนเกษตรผสมผสานก็สามารถนำไปใช้
ดูแลชีวิตตนเองได้

เด็กด้อยโอกาสที่ได้รับการอุปการะ
จะได้รับการสั่งสอนอบรมจริยธรรม คุณธรรม
ให้เป็นคนดีของสังคม บางคนเติบโตประกอบ
อาชีพเป็นตำรวจ ครู ทหาร ตำรวจ ไปรษณีย์
รับเหมาก่อสร้าง ตลอดจนเป็นเกษตรกร ฯลฯ
และมีเด็กจำนวนหนึ่งที่กลับมาช่วยเหลือ
เด็กรุ่นน้องๆ บ้างเป็นครั้งคราว ส่วนที่ไปไม่ไกลก็มีบ้าง แม้ทำให้ครูเสียใจ
แต่ครูก็เข้าใจให้ยอมรับว่าครูทำดีที่สุดแล้ว ส่วนที่เหลือก็ขึ้นอยู่กับเด็ก
แต่ละคน

ครูสุภณิพันธ์ ชูกันหอม

ครูชอบเขียนบันทึก และข้อเขียนนั้นชี้ให้เห็น อุดมการณ์ที่เป็น
เป้าหมายในการดำเนินชีวิตของครู ที่เป็น “ครู” ผู้สร้างชีวิตอย่างแท้จริง
ดังส่วนหนึ่งที่ว่า *ไม่ว่าจะเป็นการกระทำตามหน้าที่หรือทำงานนอกเวลา
ทุกครั้งจะมีผลมาตอบแทนเสมอ ถ้าได้ผลดี ก็ย่อมเกิดมาจากเหตุที่ดี
เกิดจากความเพียรพยายามต่อสู้ดิ้นรนของมนุษย์ในอันที่จะประกอบ
คุณงามความดี และผลดีนั้นจะนำความสุข ความสงบร่มเย็น หยิบยื่นมาให้*

สร้างนักอ่าน ด้วยโรงเรียนนักเขียน

ความตระหนักในความสำคัญของการสร้างคน ทำให้คนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งในวงการเพลงและวรรณกรรมรวมตัวกัน เพื่อใช้ความสามารถที่มี สร้างค่ายการเรียนรู้ให้แก่เยาวชน ในชื่อ ค่ายวรรณกรรมเยาวชน⁴² เปิดรับผู้ที่สนใจการเขียนการอ่าน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นนักเขียนหรือต้องเคยเขียนหนังสือ ขอเพียงอย่างน้อยให้รักการอ่านโดยผู้จัดหวังว่าจะช่วยพัฒนาความคิดและชีวิตให้บรรดาเยาวชนได้เรียนรู้และค้นหาตัวเองผ่านกิจกรรมของค่าย

ค่ายวรรณกรรมมีจุดเริ่มต้นจาก ครูสลา คุณวุฒิ นักแต่งเพลงชื่อดังที่แบ่งเปอร์เซ็นต์รายได้จากการแต่งเพลงมาก่อตั้งกองทุนศิลปินครูบ้านป่าสลา คุณวุฒิ เพื่อใช้ในกิจกรรมทางสังคม รวมถึงการจัดค่ายวรรณกรรมเยาวชนเพื่อส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน การเขียน โดยมีเพื่อนๆ ในวงการนักเขียนของครูสลา ช่วยกันทั้งในส่วนของความคิด การจัดการ และช่วยลงแรงในการจัดกิจกรรมทุกๆ ปี

ครูสลาตั้งต้นมาจากเด็กยากจนที่ต้องแสวงหาโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างลองผิดลองถูก ไม่ต่างจากครูสุทธิพันธ์ ชูคันหอม ที่เห็นความสำคัญของโอกาส และเห็นว่า การอ่านเป็นการพัฒนาคนในระยะยาว สำหรับครูสลาตั้งแต่เด็ก **แม้ไม่ใช่ครอบครัวที่ร่ำรวย แต่ไม่ว่า**

⁴² อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง "อ่านเขียนเปลี่ยนชีวิต"

พ่อแม่ ครู ต่างสอนให้รู้จักช่วยเหลือคนอื่น มีกินก็แบ่งคนอื่น และเมื่อโตก็ทำงานที่ช่วยคนอื่นมาตลอด

เพื่อนๆ และเหล่าลูกศิษย์ที่มาช่วยทำค่ายก็มีประสบการณ์ชีวิตหรือความคิดที่ไม่ต่างกัน ทำให้เงินกองทุนได้รับการสมทบมากขึ้น นอกเหนือจากส่วนหลักๆ ที่มาจากการแต่งเพลงของครูสลา อาทิ การประมูลภาพเพื่อขยายได้ให้กองทุน การจัดคอนเสิร์ตโดยลูกศิษย์ ที่ร้องเพลงของครูสลา ที่นำรายได้เข้าสมทบทุน

สิ่งที่สำคัญนอกเหนือจากปัจจัยตัวเงิน คือการร่วมกันลงแรงด้วยความเชื่อว่า การทำให้คนรู้จักคิดและค้นหาตัวเองมีคุณค่าและประโยชน์อย่างมหาศาลมากกว่าการแบ่งปันในรูปวัตถุ ข้าวของเงินทอง อย่างที่ครูสลาพูดไว้ว่า “ถ้าเราให้ความคิดเขา เขาอาจได้ความคิดหรือแรงใจที่จะสร้างชีวิตตนเอง”

ครูสลา คุณวุฒิ

ดนตรีรีโซเคิล เพื่อรอยยิ้ม

ดนตรียิ้มละไม⁴³ เกิดจากเครื่องดนตรีที่ผู้เล่นประดิษฐ์เองจากขยะ เช่น กระป๋อง ขวดน้ำต่างๆ นำมาระบายสี ใส่แม่ลัดพีช ทRAY หรือกรวด ก้อนเล็กๆ ใส่ลงไป แล้วปิดให้เรียบร้อย ก็ได้เครื่องดนตรีที่มีชิ้นเดียวในโลก พร้อมจะร่วมวงกับเพื่อนๆ และครอบครัวอื่นๆ ที่เข้าร่วมกิจกรรม ร่วมกัน บรรเลงเป็น “วงดนตรีรีโซเคิล”

นี่เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ใช้ดึงดูดความสนใจให้เกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม จากความคิดของ “จอม” อัจฉริยา สิทธิกิตติศรี ผู้จัดการดนตรียิ้มละไม และ “โสว์” จิตรา หิรัญพฤษ์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงาน

“เราสนใจดนตรีกันอยู่แล้ว ก็เลยรู้สึกว่าจะเป็นการง่ายขึ้น ถ้าเราเอาเรื่องของจังหวะมาดึงความสนใจให้เด็กได้เรียนรู้ อีกอย่างดนตรีมักเป็นเรื่องที่ใกล้ตัวเด็ก เพราะเครื่องดนตรีส่วนใหญ่ราคาแพง ทั้งที่เด็กส่วนใหญ่ชอบเสียงดนตรี อยากเล่นดนตรี ตรงนี้เองที่ทำให้เราคิดว่า ทำยังไงให้เรื่องเหล่านี้ใกล้ตัวเด็ก เด็กในชนบทก็สามารถทำเครื่องดนตรีจากธรรมชาติรอบตัว เด็กในเมืองก็มีวัสดุเหลือใช้ กระป๋อง ขวดน้ำ ก็นำมาดัดแปลงให้เป็นเครื่องดนตรีได้ เป็นของใกล้ตัว เวลาที่เราสอนดนตรีให้กับเด็กๆ เราก็

⁴³ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “ยิ้มละไม ดนตรีรีโซเคิล”

ไม่ได้เห็นว่าต้องร้องให้ถูกหรือให้เก่ง แต่เราเน้นให้เด็กทุกคนได้แสดงออก และให้เขารู้สึกว่าทุกคนเล่นดนตรีได้”

เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมสามารถ เรียนรู้จังหวะดนตรี และเข้าใจ ธรรมชาติ ไปพร้อมกับการใส่ใจต่อ สิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงผลกระทบ

จากการบริโภค เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนำไปสู่การใช้ทรัพยากรอย่างมี คุณค่า เกิดความตระหนักและรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ดนตรียัมละไมเป็นส่วนหนึ่งของโครงการยัมละไมที่มีเครื่องมือ ในการทำงานหลายรูปแบบ ทั้งกิจกรรมค่าย การฝึกอบรม ดนตรี ละคร งานรณรงค์ พร้อมกับการพัฒนาอาสาสมัคร ซึ่งเป็นการร่วมกันทำงาน ด้วยจิตอาสาของคนหนุ่มสาวในนามกลุ่มโลกทัศน์ส์โมสร

“กลุ่มโลกทัศน์ส์โมสรมีที่มาจากแนวคิดของพวกเราว่า คนทุกคน มีไฟและพลังสร้างสรรค์ในตัวเองและล้วนแต่อยากทำสิ่งดีงาม การที่เปิด โอกาสให้มีการเรียนรู้และแสวงหาจึงจำเป็น แต่ทำอย่างไรที่จะกระตุ้นให้ คนที่มีพลังเหล่านั้นมีโอกาส และใช้โอกาสในการแสดงความคิดเห็น ความสามารถ ทำสิ่งที่สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อสังคม ที่สำคัญก็คือ เราเชื่อว่า คนเพียงคนเดียวไม่สามารถช่วยแก้ปัญหาทุกอย่างบนโลกได้ ต้องอาศัยมือเล็กๆ ของหลายๆ คนมารวมกัน”

จอมกล่าวถึงแนวคิดและสิ่งที่เธอยึดถือในการทำงาน พร้อมทั้ง เล่าเรื่องการทำงานของกลุ่มโลกทัศน์ส์โมสร ที่เริ่มต้นรวมกลุ่มจัดกิจกรรม มาตั้งแต่ปี 2536 เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างกระบวนการการเรียนรู้ สร้างความตระหนักและมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ให้กับ เด็ก เยาวชน ครู ชุมชน รวมไปถึงคนทั่วไป โดยผ่านรูปแบบกิจกรรมต่างๆ อาทิ ดนตรี ละคร ค่ายเยาวชน รวมไปถึงสื่อที่หลากหลาย เพื่อผลักดันให้พวกเขาสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมได้เองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

โครงการยิ้มละไม จึงเป็นการทำงานต่อเนื่อง เมื่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนการทำกิจกรรมในปี 2547 โครงการนี้ผลักดันประเด็นสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมหลากหลายตามกลุ่มเป้าหมาย ในชื่อ “ยิ้มละไม” เช่น โครงการขบวนการยิ้มละไม คุณครูยิ้มละไม อาสาสมัครยิ้มละไม หลักสูตรยิ้มละไม ผลิตภัณฑ์ยิ้มละไม ฯลฯ

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ เปิดรับอาสาสมัคร ชักชวนให้คนที่อยากทำกิจกรรมดีๆ เพื่อสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม “อาสาสมัครล้วนแต่อาสาเข้ามาเพราะอยากเรียนรู้ อยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน” แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าอาสาสมัครไม่ได้อะไรเลย ตรงกันข้ามต่างมีความเห็นร่วมกันว่า “เราไม่ได้รู้สึกว่าจะเราไปช่วยเด็ก แต่เหมือนเราเข้าไปเรียน ไปเรียนรู้ชีวิต เรียนรู้ตนเองไปพร้อมๆ กับเด็กๆ”

สังคมที่มั่นคง คือสังคมที่ก้าวไปด้วยกัน

ในสังคมที่หลงทางและมุ่งหน้าสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและเงินเป็นสิ่งสำคัญ และอุดมการณ์สูงสุดร่วมกันของสังคมถูกขยายความ ตอกย้ำ และกระพือโหม ผ่านสถาบันการศึกษาและสื่อมวลชน จนเราอาจหลงลืมหลายสิ่งไป และบางทีสิ่งสำคัญที่สูญเสีย แคระแกร็นไปก็คือ หัวใจและธรรมชาติของมนุษย์ ที่ถูกลิดรอนไปในชีวิตประจำวันที่บีบรัด และแข่งขันแย่งชิงอย่างผิดธรรมชาติ เป็นชีวิตที่ดำเนินไปด้วยความกลัว จึงพยายามสร้างความมั่นคงให้ตนเอง โดยเราต่างลืมไปว่า ความมั่นคงของบุคคลจะมีขึ้นได้ก็ในสังคมที่มีความมั่นคง เช่นเดียวกัน ชีวิตที่เป็นสุข ก็เป็นจริงได้แต่ในสังคมที่ร่มเย็น

เรื่องราวของผู้คนที่ใช้ความรู้ความสามารถหรือศักยภาพของตนในการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ คือเรื่องของผู้ที่เชื่อว่า สังคมที่ดี คือสังคมที่ทุกคนก้าวไปด้วยกัน ไม่มีการแข่งขัน เหยียบหัวแล้วทิ้งคนแพ้ไว้เบื้องหลัง สิ่งสำคัญก็คือ สิ่งที่เราอาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม กล่าวไว้ว่า “ความเชื่อที่ว่ามีความดีอยู่นี้สำคัญ และก็มีคนทำกันอยู่เยอะ...”⁴⁴ และแมซีตันสนีย์ เสถียรสุด ก็มีคามเชื่อมั่นในตนเองเดียวกันว่า “...ความเป็นมนุษย์ที่ถูกบุมาตีมากในสังคมไทย ไม่ต้องสร้างใหม่ แต่ทำอย่างไรให้สิ่งนี้กลับมา...จะเป็นไปในทุกภาคส่วนได้ ต่อเมื่อเรามีมาตรฐานการวัดความสุขของสังคม

⁴⁴ อ้างใน สารจากเวทีเติมหัวใจให้สังคมครั้งที่ 1. 2551:25

ไม่ใช่ที่คนเก่ง แต่ต้องเป็นสังคมที่ช่วยกันสร้างอริยะ คือวัดความสำเร็จ
ของสังคมที่มีจิตใจของมนุษย์ที่ประเสริฐ การวัดคุณค่าของสังคม ต้องวัดที่
ว่าสังคมนั้นมีความเป็นมนุษย์มากน้อยแค่ไหน”⁴⁵

เพราะหัวใจมนุษย์จะงอกงามได้ดี ในสังคมที่มีความเมตตา
เอื้ออาทร การยึดถือประโยชน์ และจิตใจของผู้อื่น เป็นเนื้อดิน เรื่องราว
ของผู้คนที่พบว่า นอกจากความสุขทางวัตถุที่ยึดถือกันนั้น โลกนี้ยังมี
ความสุขชนิดอื่นที่มนุษย์มีศักยภาพที่จะนำพาชีวิตตนเองและผู้อื่นไปถึงได้
จึงมีความสำคัญ เพราะท้ายที่สุด สำหรับมนุษย์ที่เกิดมาแล้วต้องตายทุกคน
ไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไร การกระทำใดจะมีคุณค่ากว่าการใช้ความรู้
ความสามารถ หรือศักยภาพที่มีอยู่ ในการช่วยเหลือเพื่อนร่วมสังคม

⁴⁵ อ้างใน สารจากเวทีเดิมหัวใจสังคมนครังที่ 1,2551:31

7

ทางเลือกยังมีอีกมาก

สอบตก! ม.4 น้อยใจแม่ดู **เครียดแหววนคอดับ**

(เดลินิวส์, 26 ธันวาคม 2551) สพท.สำรวจเด็กขาดโอกาสเรียน
เพียบ พบ “ป.3” อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ แสคน

(มติชน, 19 ธันวาคม 2549) **คนบดtkนระวักย์ จุฬาฯ เผย เด็ก**

โดดตึกเคยมีปัญหากทางจิต การเรียนแย่งลง ซึ่ก่อนโดด
ตึกเด็กทักทาย เพื่อน แม่บ้าน ไม่มีอะไรผิดปกติ แง่งที่ผ่าน
มาเด็กมีผลการเรียนดี เคยได้รับเหรียญทองแดงโอลิมปิก
วิชาการ ได้รับโล่นักเรียนเรียนดี ของคณะฯ (คม ชัด ลึก

9 มิถุนายน พ.ศ. 2551) **วัยรุ่นฮิต!! “กัลยกรรมวัยทีน”**

ทรนด์สวย ก่อนสาว (นิตยสาร Health & Cuisine ปีที่ 7 ฉบับที่ 79

สิงหาคม 2550) **สาวเอแเบค อดีตดาวจุฬา ดิ่ง10ชั้น!**

เช่นพิชรัก (ข่าวสด, 22 มีนาคม 2551) พบโฆษณาทีวีชู

คำนิยม ‘**ขาว ฝอม หอม ตึง**’ (www.mediamonitor.in.th

30 มกราคม 2552) **จตุคาม**กุมภาพันธ์ห็นริเบตจวบ! **ซี**

กระแสดุดแรงแรง ดุดธุรกิจพระเครื่องร่วงด้วย

80-90% วงในพันรแรงแรงแแก่สิ้นปีนี้ (ฐานเศรษฐกิจ, 6 พฤษภาคม.

2550) **นศ.สาวไม่หวั่น** เสือรัดตัวทำสมองซ่า

(คมชัดลึก, 1 สิงหาคม 2549)

“ชีวิตที่เข้าถึงความสุขจากภายใน และการได้ทำ
ความดี จะช่วยให้ผู้คนตระหนักว่า จุดหมายของชีวิตที่ดั่งงาม
นั้นคือ ‘สงบเย็นและเป็นประโยชน์’ หาใช่การสั่งสมวัตถุและ
สิ่งเสพไม่”⁴⁶

เราจะเป็นอิสระจากบริโภคนิยมได้ ก็เพราะมีปัญญา
แลเห็นทางเลือกที่ดีกว่า กล่าวคือ เห็นว่าความสุขที่แท้จริงนั้น
อยู่ที่ใจเป็นสำคัญ วัตถุเป็นเพียงส่วนประกอบ”⁴⁷

พระไพศาล วิสาโล

⁴⁶พระไพศาล วิสาโล, 2550: 45

⁴⁷เรื่องเดียวกัน : 53

ทางเลือกอันหลากหลาย

ในฐานะผู้บริโภคของสังคมยุคใหม่ ดูเหมือนว่าชีวิตของเรามีทางเลือกหลากหลาย มีสินค้าหลากหลายชนิดหลายยี่ห้อ ตอบสนองทุกความอยากได้และอยากมี トラバไตที่เรายังมีเงินเพียงพอที่จะจับจ่าย

ไม่ว่าจะเป็นแผงหนังสือที่มีนิตยสารเป็นร้อยหัววางละลานตา ทั้ง “หัวใน” และ “หัวนอก” รอให้เลือก มีทั้งนิตยสารสำหรับผู้หญิง ผู้ชาย แม่-เด็ก เยาวชน ไปจนถึงนิตยสารสำหรับคนเลี้ยงปลา

ถึงเวลาจะส่งลูกไปโรงเรียนก็มีให้เลือกมากมายทั้ง โรงเรียนนานาชาติ โรงเรียนสองภาษา โปรแกรมภาษาอังกฤษ โรงเรียนฝรั่ง โรงเรียนไทย หรือจะเป็นโรงเรียนฟรีของรัฐ เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมา หรือต้องการตรวจสุขภาพประจำปี ก็มีให้เปรียบเทียบ ตั้งแต่ราคาไปจนถึงคุณภาพ ด้วยโรงพยาบาลรัฐและเอกชน หลากหลายระดับมาตรฐานราคา

แม้กระทั่งเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ก็มีให้เลือกมากมายจนไม่รู้ว่าจะซื้ออะไรดี ตั้งแต่ยาสระผม สบู่ ยาสีฟัน ฯลฯ

แต่ความหลากหลายของสินค้าในตลาด สะท้อนถึงเสรีภาพและอิสรภาพของคนสังคมจริงหรือ

สำหรับคนบางกลุ่ม สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงเสรีภาพที่จะเลือกที่จะ

บริโภคยี่ห้อไหนเท่านั้น แต่เนื้อหานั้นไม่ได้มีข้อแตกต่าง นิตยสารจะหัวไหนก็ล้วนแล้วแต่ทำหน้าที่กระตุ้นให้คนอ่านรู้สึกตัวว่ายังไม่สวยพอ ไม่เก่งพอ ไม่ทันสมัยพอ จนกว่าจะออกไปซื้อสินค้าต่างๆ มาบริโภคอีก ไม่ต่างกับสื่ออื่นๆ ในสังคม ที่คอยตอกย้ำบริโภคนิยมให้ผู้อ่าน ผู้ฟัง และผู้ชม

โรงเรียนทุกแห่งก็ทำหน้าที่ส่งเด็กนักเรียนลงสู่การแข่งขันเดียวกัน คือการสอบเข้ามหาวิทยาลัย ในขณะที่โรงพยาบาลก็มีแต่การรักษาร่างกายแบบแยกส่วนจากจิตใจและสังคมวัฒนธรรม

เอาเข้าจริงแล้ว เราจึงไม่ได้มีทางเลือกมากเท่าที่เราคิดหรือเราเชื่อ นี่เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เกิดความพยายามที่จะสร้างทางเลือกที่แท้จริงขึ้นในสังคมของเรา ทางเลือกที่จะนำไปสู่เสรีภาพ แม้กระทั่งการตายอย่างเป็นอิสระ

सानแสงอรุณ: นิตยสารเพื่อผู้อ่าน

“सानแสงอรุณ”⁴⁸ เป็นนิตยสารทางเลือกราย 2 เดือน เนื้อหา นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับแนวความคิดและรูปธรรมของวิถีชีวิตทางการศึกษา เกษตรกรรมทางเลือก โดยมีเป้าหมาย “*ดูสภาพในความจริงของชีวิต*” นิตยสารฉบับนี้เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีจุดมุ่งหมายทางการค้าและผลกำไร แต่ตอบสนองต่อความต้องการเผยแพร่ความคิด เพื่อสร้างทางเลือกใหม่ๆ ให้สังคม อาศัยเงินทุนจากมูลนิธิसानแสงอรุณ แทนการขายพื้นที่โฆษณาเหมือนนิตยสารทั่วไป เพื่อให้สามารถรักษาเป้าหมายที่ต้องการจะสื่อสาร โดยไม่ต้องพะวงหรือขึ้นต่อเจ้าของสินค้าผู้ให้การสนับสนุน

⁴⁸ อ่านรายละเอียดในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “सानแสงอรุณ”

ครองศักดิ์ จุฬามรกต ซึ่งเป็นหนึ่งในกลุ่มผู้ร่วมก่อตั้งบริษัทแปลน เล่าถึงที่มาของมูลนิธิसानแสงอรุณและนิตยสารชื่อเดียวกันว่า ผู้ร่วมก่อตั้ง มี “ข้อตกลงร่วมกันในทางธุรกิจว่า จะแบ่ง 60 เปอร์เซ็นต์ของผลกำไร มาทำประโยชน์เพื่อสังคม ผมเสนอว่าควรตั้งมูลนิธิ เพื่อกันเงินออกมา เป็นเรื่องเป็นราว การเป็นมูลนิธิเรื่องหลักชัดเจนคือ การเผยแพร่ความคิด ทางเลือก แต่ไม่ยุ่งกับการเมือง เรื่องนิตยสารจึงต้องทำ...เพราะต้องการ เผยแพร่ สร้างกระแสให้สังคมรับรู้ความคิดใหม่ๆ...”

เริ่มต้นจากรูปแบบจุลสารแจกฟรี “อยากให้คนหันกลับมามอง ด้านในของตัวเอง มองสิ่งดีๆในชีวิต และทำให้ชีวิตเกิดความสมดุล คนเรามีเมล็ดพันธุ์ดีๆ อยู่ในตัวเองแล้ว เพียงแต่บางคนอาจไม่มีโอกาส ทำให้มันงอกงามขึ้น หรือไม่มีแรงบันดาลใจมากพอ หรือไม่มีทางเลือก พอที่จะทำ หรือบางคนอาจรู้สึกว่ามีพลังทำสิ่งต่างๆ ให้สังคม แต่ไม่มีเวที ไม่มีเพื่อน ไม่มีการรวมกลุ่มกันให้เกิดพลัง ก็คิดว่าอยากให้เกิดกิจกรรมของ มูลนิธิมีส่วนสร้างแรงบันดาลใจให้คนเห็นแง่มุมดีๆ ในชีวิต ทำชีวิตตัวเอง ให้ดี ให้เกิดความสมดุล ให้เกิดความสวยงาม และเมื่อแผ่พลังใจอันนี้ไปสู่ สังคมวงกว้าง” เรื่องพิลาศ ธรรมวิเศษ บรรณาธิการจุลสารसानแสงอรุณ พูดถึงจุดมุ่งหมายของการทำจุลสาร

ผ่านไป 2-3 ฉบับ เริ่มมีคนตอบรับทั้งในด้าน ความคิดเห็น และจ่ายเงิน สมัครสมาชิก “เป็นสังคมที่ น่าทึ่ง บางคนไม่เคยรู้จักกัน เลย แต่เขาเขียนจดหมาย มาเล่าเรื่องต่างๆ ให้ฟัง

เหมือนกับว่าเขาได้ไปเห็นเรื่องสนุกและ
อยากบอกเล่าสู่กันฟัง” จากนั้นจุฬสาร
ก็ได้รับการปรับเปลี่ยนเป็นนิตยสาร

ยุทธชัย เกลิมชัย บรรณาธิการ
คนแรกเล่าว่า จุดยืนหลักของนิตยสาร
ที่ต่อเนื่องจากจุฬสารว่า ต้องการนำเสนอ
สาระของชีวิตทางเลือก จากประสบการณ์

จริงของชีวิตที่กล้าคิด กล้าทำทลาย ในทัศนคติเชิงบวก เน้นเนื้อหาใน
เมืองไทยว่ามีอะไรทำอะไร ใหม่ๆ อยู่ที่ไหน ให้ผู้อ่านได้เกิดความหวัง กำลังใจ
เห็นโลก เห็นมุมมองที่ต่างไปบ้าง กับการเป็นเวที เปิดไว้สำหรับความ
หลากหลายทางความคิดและจินตนาการของผู้อ่าน เพื่อการสร้างสรรค์
และเป็นเจ้าของร่วมกัน เพื่อให้सानแสงอรุณมีลักษณะเป็นชุมชนที่มี
ความสัมพันธ์กันผ่านหนังสือ

เนื้อหาในนิตยสารไม่ได้หวงห้ามการนำไปเผยแพร่ต่อ “เราถือว่า
เนื้อหาของเราต้องการการเผยแพร่อยู่แล้ว เราจะสงวนลิขสิทธิ์ทำไม ฉะนั้น
จึงบอกไว้แต่ต้นว่ายินดีให้นำไปเผยแพร่ เพียงให้ช่วยอ้างอิงตามมารยาท
ไม่ต้องขออนุญาตก็ได้เพราะยินดีให้เผยแพร่อยู่แล้ว”

सानแสงอรุณคงเป้าหมายการเป็นสื่อทางเลือกอย่างต่อเนื่อง
แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนจุดเน้นของเนื้อหา ตามความเปลี่ยนแปลงของ
สังคมและแนวคิดในการทำงานที่แตกต่างกันของบรรณาธิการแต่ละคน
เมื่อก้าวเข้าสู่ปีที่ 10 สานแสงอรุณก็ปรับเปลี่ยนรูปแบบอีกครั้งโดยลดขนาด
ลงเป็นขนาดพ็อคเก็ตบุ๊ก ทวีศักดิ์ แก้วเข้ม บรรณาธิการ เล่าเหตุผลว่า
सानแสงอรุณ ไม่ใช่ นิตยสารเพื่อ “ดู” ภาพสวยๆ แต่เน้นการ “อ่าน”
“ขนาดเล่มเท่าหนังสือเล่ม น่าจะชวนอ่านมากขึ้น ไม่ถึงกับเป็นหนังสือ

รวมข้อเขียน ยังมีความเป็นนิตยสารผสมกับหนังสือเล่ม...คือมีความต่อเนื่องของแต่ละฉบับ” ในส่วนของเนื้อหา ทวีศักดิ์สรุปจากภาพรวมร่วมทศวรรษของนิตยสารฉบับนี้ว่า เน้นทางเลือกที่มาจากกาปฏิบัติจริง

“สังคมกระแสหลักอาจนำชีวิตคนไปทางใดทางหนึ่ง สานแสงอรุณเหมือนเป็นทางเลือกที่ทำให้คนรู้สึกว่ามีทางอื่นอีก...ทางเล็กๆ ตรงนี้ส่วนใหญ่เน้นการปฏิบัติ คือการเอามาทดลองใช้ในชีวิตจริง การศึกษาทางเลือกก็ต้องปฏิบัติ เกษตรธรรมชาติ อาหารสุขภาพ ก็ต้องทดลองดู หรือการปฏิบัติธรรมก็เน้นไปที่การปฏิบัติ”

สอดคล้องกับที่ ชีรพล นิยม ผู้ร่วมก่อตั้งบริษัทแปลน พุดถึงหลักที่ สานแสงอรุณ ให้ความสำคัญมาตั้งแต่ต้น คือ “การลงมือทำ”

“ความคิดก็สำคัญ แต่ความคิดมันจะมีประโยชน์ก็ต้องผ่านการลงมือทำ ถ้าความคิดล้วนๆ ก็มีโอกาสสวนเวียนอยู่ในวัฏจักรแห่งความคิด และนี่เป็นจุดอ่อนของความคิดที่ไม่ผ่านการลงมือทำ จึงต้องมีทั้งปรัยัติปฏิบัติ ปฏิเวธ”

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งแม้จะเป็นนิตยสารทางเลือก แต่ต้องไม่หลุดลอยออกจากความเป็นจริงของสังคม ครอบักดิ์ จุฬามรกต หนึ่งในผู้ริเริ่มสร้างนิตยสารเล่มนี้ พุดถึงความเติบโตของนิตยสารเล่มนี้ที่เขาอยากเห็นว่า “ต้องตามสมัยให้ทัน เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของคนศึกษาความเป็นไปของสังคมอย่างปล่อยวาง เราเชื่อว่าคนมีโอกาสที่จะเปลี่ยนความคิดได้ แต่ต้องอาศัยเวลา เราต้องสร้างเครือข่ายให้มากขึ้น”

ละครฆาตกรรม : ละครสะท้อนสังคม

ท่ามกลางละครโทรทัศน์และละครเวทีที่ส่วนใหญ่ล้วนแล้วแต่มุ่งขายความบันเทิง พาดนหลักหนีจากความตึงเครียดในชีวิตประจำวัน “กลุ่มละครฆาตกรรม”⁴⁹ เลือกว่าจะสะท้อน “ความจริง” ของสังคม โดยอาศัยความเป็นมหรสพของละคร ให้ผู้ชมได้สนุกสนานไปพร้อมกับการ “ย้อนดูตัว” ด้วยความมุ่งหวังจะให้สื่อนี้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทั้งในส่วนของคนและชุมชน

นับถึงวันนี้กลุ่มละครฆาตกรรมทำงานสื่อเพื่อการพัฒนาต่อเนื่องยาวนานกว่า 25 ปี และยังคงมุ่งหน้าผลิตละครทางเลือกทั้งสำหรับคนเมืองและชนบท พร้อมๆ กับช่วยเหลือ ฝึกอบรมสนับสนุนให้ชุมชนสร้างสรรค์สื่อของตนเองขึ้นมาเพื่อสื่อสารกับสังคมภายนอก ทั้งยังสามารถใช้ละครเป็นสื่อเชื่อมโยงชุมชนเข้าเป็นเครือข่าย รวมทั้งใช้สื่อละครเป็นเครื่องมือสร้างความภูมิใจในรากเหง้าและวัฒนธรรมท้องถิ่นแก่กลุ่มเยาวชนในชุมชน

กลุ่มละครฆาตกรรมก่อกำเนิดขึ้นในปลายปี 2523 จากกลุ่มคนหนุ่มคนสาวที่เชื่อว่า ศิลปะการละครจะสามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ โดยระยะแรกทำงานละครเผยแพร่แนวคิดให้ กลุ่มประสานงาน

⁴⁹ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “ดูละครแล้วย้อนดูชุมชน”

ศาสนาเพื่อสังคม [กตส. ต่อมาปรับเปลี่ยนเป็นฝ่ายการแสดงของโครงการสื่อชาวบ้านเพื่อผลิตสื่อเพื่อการศึกษาและเพื่อการพัฒนา (กตส.) ก่อนที่จะแยกตัวออกมาทำงานกันเองภายใต้ชื่อโครงการสื่อชาวบ้านในปี 2524]

งานในช่วงต้นๆ เป็น “ละครเร่” ถ่ายทอดข่าวสารจากชนบทสู่เมือง และจากเมืองสู่ชนบท ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดี และเกินความคาดหมาย โดยเฉพาะเรื่อง “จันทโครพ” กลุ่มมะขามป้อมตระเวนแสดงให้คนดูถึง 94 รอบ ใน 17 จังหวัด มีคนดูกว่า 45,000 คน ละครเร่ช่วยเปิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ให้ชาวบ้าน ผ่านประเด็นต่างๆที่พวกเขาเลือกมารณรงค์ เช่น เรื่องเพศ โสเภณี โรคเอดส์ ปัญหาชาวนา ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันชาวมะขามป้อมก็ได้เก็บเกี่ยวประสบการณ์จากท้องถิ่นไว้เป็นองค์ความรู้ในการผลิตงาน ภายใต้แนวคิดการสื่อสารเพื่อทางเลือกในการพัฒนา รวมทั้งการนำเอาสื่อพื้นบ้าน และสื่อวัฒนธรรมมาผสมผสานเป็นรูปแบบหลักของการทำละคร

นอกจากทำละคร กลุ่มมะขามป้อมเปิดอบรมการแสดงรับคนหนุ่มสาวเข้ามาเป็นอาสาสมัครเล่นละคร เพื่อดึงคนรุ่นใหม่เข้ามาร่วมสานต่อแนวความคิด ต่อมาได้ปรับปรุงเป็นหลักสูตรละครเพื่อการพัฒนาสำหรับอาสาสมัคร (ส่วนกลาง) และกลุ่มเยาวชนในภูมิภาคต่างๆ ควบคู่ไปกับการฝึกอบรมครูผู้สอนและนักเรียนโดยใช้สื่อละครเพื่อการศึกษา

ต่อมาก้าวไปสู่แนวคิด “ละครชุมชน” ใช้การแสดงเป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อชุมชน มุ่งพัฒนาศักยภาพให้เยาวชนในชุมชนสามารถรวมตัวกันทำงานละครเพื่อสื่อสารเรื่องราวอันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาภายในชุมชนได้ด้วยตนเอง

ทางด้านการศึกษาของกลุ่มมะขามป้อมนับตั้งแต่ปี 2543 ได้ปรับเปลี่ยนโดยลดรูปแบบละครตะวันตก มาให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้สื่อพื้นบ้านและศิลปะแบบประเพณีนิยม เช่น นำลิเกมาปรับใช้ในรูป “ลิเก

ร่วมสมัย” ประยุกต์การแสดงพื้นบ้านอย่างลำตัด เพลงอีแซว ฯลฯ เข้ากับเนื้อหาที่สะท้อนปัญหาสังคมไทย

สื่อทางเลือกอย่างกลุ่มละครมะขามป้อม จึงไม่ได้มีรายได้จากตัวชมการแสดงหรือโฆษณา แต่มาจากการสนับสนุนของแหล่งเงินทุน **ประดิษฐ์ ปราสาททอง (ตัว)** เลขาธิการมูลนิธิสื่อชาวบ้าน ซึ่งได้รับเลือกเป็น ศิลปินศิลปาธร สาขาการแสดง ปี 2548 เล่าถึงความอยู่รอดของกลุ่มว่า

“ช่วงแรกๆ เราไม่ได้มองถึงความยั่งยืนอะไรเลย เราเป็นพวกบ้างาน 10 ปีแรกเราพูดได้เลยว่าเราทุกข์ทรมานกับการกระเสือกกระสน ไม่มีแนวความคิดจะหาเงิน คิดอย่างเดียวว่าจะทำยังไงให้งานดำเนินต่อ ผมจะเป็นคนหาเงินคนเดียว ตอนนั้นก็คิดอย่างเดียวว่าจะขอทุนจากแหล่งไหน”⁵⁰

ปัจจุบันถ้าต้องการชมละครทางเลือก มีโรงละครของกลุ่มมะขามป้อมอยู่ 2 แห่งคือ บริเวณใกล้ๆ สีแยกสะพานควาย กรุงเทพมหานคร และที่ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ สำหรับค่าเข้าชม ก็ตามแต่ศรัทธา นอกจากในโรงละคร บางครั้งก็จะมีชาวคราวการแสดงของพวกเขาก็จะไปตามจุดต่างๆ ในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ล่าสุดคือการแสดงหุ่นเงาเล่าเรื่องราวของชาวดาระอั้ง (ปะหล่อง) เพื่อหาเงินบริจาคสนับสนุนซื้อที่ดินราว 30 ไร่ ให้ชาวดาระอั้ง ปางแดง 400 คน ที่ถูกรัฐริ้อไล่และลิดรอนสิทธิมนุษยชนมาต่อเนื่องยาวนาน ได้มีที่อยู่อาศัยถาวร

ประดิษฐ์ ปราสาททอง กล่าวถึงความสำคัญของโรงละครที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของทางเลือกไว้ว่า “เด็กๆ และชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ นำสงสาร แทบไม่มีพื้นที่ทางศิลปะดีๆ ให้เข้าไปเสพเลย มีแต่พื้นที่อะไร

⁵⁰กรุงเทพฯธุรกิจ, 24 สิงหาคม 2550.

ก็ไม่รู้... นึกออกไหม... เลิกงานก็ไปผับ กินเหล้า เลิกเรียนก็ไปเดินห้าง
เข้าร้านเกม ดูหนังที่ค่าเช่าดูแพงๆ คนเหล่านี้บางที่โตขึ้นพวกเขาจะมี
บทบาทเป็นผู้นำ...เราทิ้งพวกเขาไม่ได้ ต้องทำความเข้าใจเขา...และให้เขา
เข้าใจปัญหาในสังคมเราด้วย”

ส่วนที่โรงละครเชียงใหม่การแสดงต่อเนื่อง เดือนละครึ่ง “สำหรับ
เด็กๆ ในเชียงใหม่ เราชักชวนเด็กๆ มาเล่น มาแสดง มาดูการแสดง
มาอ่านหนังสือกันที่โรงละครมะขามป้อม บางทีก็ออกไปจัดตามโรงเรียน
ศูนย์เด็กเล็ก เราให้เด็กๆ จากชุมชนต่างๆ ของเชียงใหม่ ไม่ว่าจะ
เด็กๆ ชนเผ่าจากบนภูเขา เด็กๆ คนเมือง คนท้องถิ่น มาร่วมกันอ่าน
หนังสือ เล่น ร้อง เต้นระบำกันสนุกสนานร่วมกัน...”

ละครมะขามป้อมขอให้ทุกคนได้มาร่วมสนุก และกลับไปพร้อมกับ
ความคิดใหม่ๆ ซึ่งพวกเขาเชื่อว่าจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในของผู้ชม
และสังคมโดยรวม ที่จะได้ถูกคิดถึงทางเลือกใหม่ๆ ในการพัฒนาออกเหนือ
ไปจากการเดินตามกระแสเงินตราของเศรษฐกิจโลก

บ้านเรียน: เสรีภาพที่จะเรียนรู้

“พ่อแม่ที่มีความสนใจเป็นพิเศษเรื่องการสร้างรูปแบบใหม่ของการศึกษาเรียนรู้ให้กับลูกหลานเข้ามาร่วมกัน มีกิจกรรมการพูดคุยว่า โรงเรียนครอบครัวจะเป็นไปได้แค่ไหน ใครสนใจบ้าง ซึ่งตอนนั้นมีคนมาร่วมเป็นร้อยครอบครัว มาพูดคุยหาวิถีทางร่วมกันอยู่ระยะหนึ่ง สุดท้ายก็มาพูดกันว่าถ้าจะทำโรงเรียนครอบครัวขึ้นมาจริงๆ ก็ต้องเอาลูกออกจากโรงเรียน”

“ในเดือนกรกฎาคม 2542 ก่อนจะมีการประกาศ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ 1 เดือน เราก็ได้ข้อสรุปกันว่า จะจัดตั้งกลุ่ม ‘บ้านเรียนปัญญากร’ ขึ้น เพื่อให้เป็นก้าวแรกของการประกาศอิสรภาพของครอบครัวในการจัดการศึกษาให้แก่ลูกหลาน กล่าวได้ว่าเป็นการจัดการศึกษากลุ่มแรกในสังคมไทยที่มีการรวมตัวเป็นชุมชนครอบครัวเรียนรู้ร่วมกัน” ยุทธชัย เกลิมชัย ซึ่งเป็นผู้รวมกลุ่มพ่อแม่ที่สนใจในระบบการศึกษาในนามของ “ชมรมพ่อแม่” เล่าถึงชมรมและจุดเริ่มต้นของ “บ้านเรียน”⁵¹

ยุทธชัยถือได้ว่าเป็นผู้มีบทบาทอย่างสูงเรื่องการศึกษาแบบบ้านเรียน (home school) โดยเฉพาะการก่อเกิดของ “สถาบันบ้านเรียนไทย” ซึ่งปัจจุบันจดทะเบียนเป็น “สมาคมบ้านเรียนไทย” อีกทั้งยังเป็นผู้ทำการ

⁵¹ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “เครือข่ายบ้านเรียน ทางเลือกและอิสรภาพในการจัดการศึกษา”

ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาบ้านเรียนในสังคมไทยออกมาหลายเล่ม นอกเหนือจากการเขียนบทความเกี่ยวกับด้านการศึกษา และการจัดการศึกษาแบบบ้านเรียน ลงในคอลัมน์ประจำในนิตยสารสถานแสงอรุณ นานกว่า 10 ปี

การเกิดขึ้นของกลุ่มบ้านเรียน เป็นปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามของกลุ่มพ่อแม่ส่วนหนึ่งที่มองเห็นข้อจำกัดของการศึกษาในระบบโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็ระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นการแข่งขันและการสอบ มากยิ่งกว่าการสร้างให้เด็กเป็นผู้ใฝ่รู้และคิดเป็น เด็กไม่มีความสุขในการเรียน ตลอดจนรูปแบบการเรียนการสอนที่อาจจะไม่สอดคล้องกับพื้นฐานและพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งเนื้อหาความรู้ที่ส่วนใหญ่กลายเป็นเรื่องไกลตัวและแปลกแยก ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง เมื่อเด็กไม่สามารถสอบเข้าเรียนต่อได้ เวลานั้นสิบปีที่เข้าไปในโรงเรียนก็สูญเปล่า

นอกจากนี้ยังมีเรื่องของสภาพแวดล้อมทางสังคม ยาเสพติด ความรุนแรงในโรงเรียน การแก่งแย่งแข่งขัน ทั้งหมดกลายเป็นความกังวลของพ่อแม่ โดยเฉพาะการดูแลลูกในสังคมที่ยากจะแยกแยะถูกผิด มีปัญหาในการปลูกฝังจริยธรรม ว่าลูกๆ จะเติบโตเป็นคนแบบไหน สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข และมีคุณค่าได้อย่างไร หากระบบที่หล่อหลอมเขา มาไม่เอื้อที่จะสร้างสรรค้ให้เขามีสิ่งเหล่านั้นเลย

การจัดการศึกษาโดยพ่อแม่ผู้ปกครอง จึงเป็นความพยายามที่จะพึ่งตนเอง และแสวงหาอิสรภาพในการตั้งเป้าหมายของการศึกษาของแต่ละครอบครัว

“บ้านเรียนปัญญากร มีรากฐานการกำเนิดขึ้นจากจิตสำนึกการพึ่งตนเอง ด้วยความเชื่อมั่นว่าสายใยความรักความผูกพันระหว่างพ่อแม่ลูก

เป็นปฐมเหตุที่สุดในการพัฒนาการของเด็ก และครอบครัวสามารถจัดการศึกษาให้กับลูกหลานได้ มีผลไม่ต่างหรือดีกว่าการศึกษาที่ทำอยู่ในโรงเรียน” ยุทธชัยให้ความเห็นจากประสบการณ์การชวนลูก “หนีโรงเรียน” โดยรวมกลุ่มกับพ่อแม่อีก 7 ครอบครัว

“การรวมกลุ่มนอกเหนือจากเพื่อแบ่งปันเกื้อกูลกันและกันแล้ว ยังต้องการส่งเสริมให้การศึกษโดยครอบครัวหรือบ้านเรียนได้เป็นกระบวนการทางสังคม ไม่ใช่เป็นเพียงการแก้ปัญหาทางการศึกษาเฉพาะกับบุตรหลานของตนเองเท่านั้น”

กลุ่มบ้านเรียนปัญญากรจึงเป็นแกนกลางสำคัญในการสร้างเครือข่ายผู้ที่สนใจจัดการศึกษาโดยครอบครัว ซึ่งปัจจุบันรวมกลุ่มกันในนาม สมาคมบ้านเรียนไทย มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้เกิดความเข้าใจและยอมรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นทางเลือกหนึ่งของสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นการทำความเข้าใจกับสังคมหรือการผลักดันให้เกิดกฎหมาย ตลอดจนแนวทางที่เหมาะสมของภาครัฐ จนกระทั่ง ในปี 2547 ก็มีกฎหมายระบุว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

“สมาคมบ้านเรียนไทย เกิดจากการรวมกลุ่มของพ่อแม่ที่สนใจเรื่องการจัดการศึกษาโดยครอบครัวหรือที่เรียกกันว่า บ้านเรียน และเป็นพ่อแม่ที่ผ่านการจัดการศึกษาให้กับลูกมาแล้ว ทำมาแล้ว และเห็นปัญหาต่างๆ มาก่อน เรารวมกันเป็นองค์กรแบบอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือพ่อแม่ที่สนใจ สมาคมก็เหมือนแหล่งเรียนรู้สำหรับพ่อแม่ สำหรับครอบครัว”

ปัจจุบันมีครอบครัวที่เป็นสมาชิกของ “สมาคมบ้านเรียนไทย” อยู่ราวร้อยละสิบเศษ มีสมาคมเป็นนิติบุคคลที่เป็นตัวแทนในทางสิทธิประโยชน์ให้กับกลุ่มครอบครัวบ้านเรียนที่เป็นสมาชิก มีการพัฒนาองค์กรให้เข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ สามารถบรรลุภารกิจในการทำให้ “บ้านเรียน” ได้รับการยอมรับเชื่อถือในฐานะนวัตกรรมและทางเลือก ภายใต้งุดมุ่งหมายการศึกษาเพื่อความ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

อภัยภูเบศร: ๑๑ หัวกวล้อบอุตสาหกรรมยา

ธุรกิจยาเป็นหนึ่งในธุรกิจที่ทำกำไรดีเป็นอันดับต้นๆ ของโลก ดูได้จากข้อเท็จจริงที่ว่า กำไรสุทธิประจำปี ค.ศ.2004 ของบริษัทยาักษ์ใหญ่ 5 แห่ง ซึ่งส่วนมากถือสัญชาติอเมริกัน มีมูลค่ารวมกว่า 31.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 15.4 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (GDP) ของประเทศไทยทั้งประเทศในปีเดียวกัน สาเหตุสำคัญที่ทำให้กำไรมหาศาลคือสิทธิบัตรที่อนุญาตให้บริษัทตั้งราคาและจำหน่ายยาได้ตามอำเภอใจ จนกว่าหมดอายุของสิทธิบัตร (ประมาณ 12 ปี) เป็นแรงจูงใจให้บริษัทยาทำการวิจัยค้นคว้ายาใหม่ ๆ ปัญหาก็คือ ระบบนี้ทำให้ยามีราคาแพงจนผู้ป่วยยากจนเข้าไม่ถึง ยิ่งไปกว่านั้นบริษัทยาจะไม่สนใจที่จะคิดค้นยารักษาโรคที่ผู้ป่วยแทบทั้งหมดไม่มีกำลังซื้อ เช่น โรคในประเทศด้อยพัฒนา อย่าง มาเลเรีย ท้องร่วง⁵²

ประเทศไทยก็ไม่ต่างจากประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ ที่ต้องพึ่งพา

⁵² สฤณี อาชวานันทกุล. *Victoria Hale เกษตรผู้ปฏิวัติวงการยาเพื่อผู้ป่วยใช้*. แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

ยาราคาแพงจากต่างประเทศ ในด้านหนึ่งเรากำลังพยายามต่อสู้ผ่านการประกาศ ใช้สิทธิเหนือสิทธิบัตรยาของกระทรวงสาธารณสุข สำหรับยาบางชนิด เพื่อให้คนจนสามารถเข้าถึงยา แต่อีกด้านหนึ่งก็คือความพยายามที่จะมองหาทางเลือกใหม่ ๆ

ในขณะที่ **วิคตอเรีย เฮล (Victoria Hale)** เกสซ์ครผู้ก่อตั้ง Institute for One World Health บริษัทฯที่ไม่แสวงหากำไรแห่งแรกของโลก หาทางออกในการพัฒนายาราคาย่อมเยา สำหรับโรคร้ายที่ผู้ป่วยส่วนใหญ่เป็นคนยากจนที่สุดในโลก ด้วยการมองหาหลายสิบชนิดที่ยังอยู่ระหว่างขั้นทดลอง ที่มีแนวโน้มว่าจะใช้รักษาโรคได้ดี แต่แล้วบริษัทฯก็ตัดสินใจไม่ผลิตยาเหล่านั้นออกมาด้วยเหตุผลสั้นๆ ว่ามัน “ไม่คุ้ม” ในแง่ธุรกิจ มาพัฒนาต่อ และให้บริษัทผู้ผลิตในประเทศกำลังพัฒนาอย่างอินเดีย ซึ่งมีต้นทุน (เช่น ค่าแรง) ต่ำกว่าบริษัทในประเทศพัฒนาแล้ว ผลิตยาและจัดจำหน่ายในราคาย่อมเยา ผลงานของ Institute for One World Health แสดงให้เห็นว่าการผลิตยาเพื่อคนจนนั้นเป็นไปได้

การแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ ในสังคมไทยก็น่าสนใจไม่น้อยไปกว่ากัน ในขณะที่วิคตอเรีย เฮล เข้าไปคัดเลือกงานวิจัยที่ถูกขึ้นหิ้งเพราะไม่คุ้มทุน นำมาใช้ประโยชน์ ภาณุ.ดร.สุภาภรณ์ ปิติพร แกนกลางของมูลนิธิกัญญเบศร ผู้ผลิตสมุนไพรกัญญเบศร⁵³ ก็ออกรวบรวมความรู้จากหมอยาสมุนไพรทั้งในเมืองไทยและไกลออกไป เช่น เชียงหลวง ดินแดนของไทยใหญ่ โดยทำงานแข่งกับเวลา เพราะผู้รู้ อันได้แก่พ่อหมอ แม่หมอทั้งหลายล้วนแก่ชรามาก และขาดผู้สานต่อ หากคนเหล่านี้สิ้นชีวิตไป ความรู้ทั้งหลายก็จะจบไปพร้อมกับชีวิตของพวกเขาด้วย

นับแต่การพัฒนาประเทศตามแบบตะวันตก การแพทย์แบบตะวันตกก็เข้ามาแทนที่ และเบียดบังการแพทย์แผนไทยออกไปจาก

⁵³อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “ตามรอยสมุนไพร สร้างหัวใจที่เป็นไท”

ญ.สุภาภรณ์ ปิchwitz

การสนับสนุนของภาครัฐ เหลืออยู่แต่ในส่วนของภาคประชาชนตามชายขอบของสังคม จนกระทั่งปี 2526 มีนโยบายจากกระทรวงสาธารณสุข ให้มีงานสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งเป็นนโยบายที่ได้รับการผลักดันและสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลก ที่มุ่งหวังให้เกิดสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543 (ค.ศ.2000) ซึ่งกลยุทธ์ที่ใช้ในสอตคล้องกับการแพทย์พื้นบ้านและการใช้สมุนไพรของชาวบ้าน”

ญ.สุภาภรณ์ เล่าถึงจุดเริ่มต้นของสมุนไพรอภัยภูเบศร ที่เกิดจากองค์การอนามัยโลกเริ่มเล็งเห็นความสำคัญของการพึ่งตนเองในประเทศยากจน ที่มีคนจำนวนมากไม่สามารถเข้าถึงยาราคาแพงจากตะวันตก โดยหันมาให้ความสำคัญกับการใช้สมุนไพร

ในยุคนั้นมีการอบรมอาสาสมัครประจำหมู่บ้าน (อสม.) และผู้สื่อข่าวสาธารณสุข (ผสส.) โรงพยาบาลอภัยภูเบศรก็เช่นกัน ทว่าเมื่อไปฝึกอบรมความรู้เรื่องสมุนไพรให้กับชาวบ้าน กลับพบว่า ชาวบ้านมีความรู้เรื่องสมุนไพรมากกว่าเภสัชกรเสียอีก นำไปสู่ความพยายามที่จะเก็บรวบรวมองค์ความรู้จากแพทย์พื้นบ้าน และการนำมาปรับใช้ในเวลาต่อมา

“...ถ้าเก็บภูมิปัญญาอย่างเดียว ไม่เอาออกมาให้เห็นว่าดีจริง ก็เป็นแค่ซาก สังคมก็ไม่มีโอกาสได้เห็น จึงเกิดสมุนไพรอภัยภูเบศรขึ้น ภายใต้มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ซึ่งก็เป็นความโชคดีสำหรับเรา ที่ทำไรส่วนหนึ่งสามารถนำไปเก็บภูมิปัญญาได้อย่างต่อเนื่อง”

สมุนไพรอภัยภูเบศร ผลิตโดยฝ่ายเภสัชกรรม โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร โดยยึดหลักตอบสนองความต้องการและความเป็นในการดูแลสุขภาพแก่ประชาชน มีการผสมผสานความรู้ของเดิมและ

เทคโนโลยีที่ทันสมัย ยานที่ได้มาใช้ในระดับการให้บริการของโรงพยาบาล

ส่วนการผลิตสินค้าสมุนไพรเพื่อจำหน่าย เริ่มต้นในปี 2540 ที่ประเทศไทยเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ นพ.เปรม ชินวัตนานนท์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลอภัยภูเบศรในขณะนั้น ได้ปรึกษากับฝ่ายเภสัชกรรม ให้หาทางพัฒนาสร้างมูลค่าให้สมุนไพรในรูปแบบที่หลากหลาย อย่างน้อยเพื่อเป็นการสาธิตให้ประชาชนได้ทราบ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการแปรรูปองค์ความรู้ด้านสมุนไพรที่เก็บรวบรวมไว้ สู่ผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัยด้วยการผลิตที่ได้มาตรฐาน ซึ่งนอกจากยาแล้ว ยังพัฒนาและแปรรูปมาเป็นอาหารเสริม เครื่องสำอาง และเครื่องดื่ม อีกด้วย

ประกอบกับกระแสจากโลกตะวันตกหันมาให้ความสนใจเรื่อง การแพทย์ทางเลือก สังคมไทยซึ่งเดินตามอย่างตะวันตก ก็หันกลับมาสนใจ สมบัติล้ำค่าที่ถูกทอดทิ้งมานาน ทำให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรอภัยภูเบศร ได้รับความสนใจจากผู้บริโภคเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ผลิตภัณฑ์ที่วางจำหน่ายในท้องตลาดในปี 2550 ประกอบด้วยยาจากสมุนไพร 35 ชนิด เครื่องดื่ม 9 ชนิด เครื่องสำอาง 44 ชนิด มียอดขาย (เฉพาะปี 2550) ทั้งสิ้น 120,348,062.35 บาท

รายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ร้อยละ 70 มอบเป็นค่าใช้จ่าย ให้โรงพยาบาล อีกร้อยละ 30 นำมาพัฒนาสมุนไพรและทำประโยชน์ให้สังคม ซึ่งส่วนหนึ่งคือ การนำไปเป็นทุนรวบรวมองค์ความรู้ที่กำลังจะสูญหาย ซึ่งในทัศนะของ ภญ.สุภาภรณ์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เพราะ *“การเก็บภูมิปัญญาของแผ่นดินแล้วนำมาเผยแพร่ให้คนได้พึ่งตนเอง เราจะพึ่งตนเองไม่ได้เลย ถ้าเราไม่มีความรู้”*

ป่วยเลือกไม่ได้ แต่มีหลายวิถีในการดูแล

“อโรคยศาล”⁵⁴ เป็นสถานที่เยียวยาผู้ป่วยโรคมะเร็งแบบทางเลือก ก่อตั้งโดยพระภิกษุ พนพิชร์ จิรัธมโม ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่เรียกกันว่า “หลวงตา” ในปี 2549 หลวงตาเป็นเจ้าของอวาสวัดคำประมง อำเภอพรหมนาหมุณ จังหวัดสกลนคร ท่านได้นำประสบการณ์ในการดูแลตนเองเมื่อป่วยเป็น มะเร็งโพรงจมูก มาช่วยเหลือผู้ป่วยโรคเดียวกันคนอื่นๆ ด้วยประจักษ์กับ ทุกๆ ภาวะที่เกิดขึ้นกับตนเองในขณะที่รับการรักษาตามแนวทางการแพทย์ กระแสหลัก

“เราเคยใช้ระบบเคมี บำบัด ฉายแสง ทำจนกระทั่งถึงคอร์ส สุดท้ายไม่ไหวแล้วตายดีกว่า คือสละตายไปเลย ดับตัวเองไม่ให้ความ เจ็บปวด เวทนาต่างๆ ที่มีอยู่ในจิตใจ กายวางหมด นั่นคือแรงบันดาลใจ ที่ต้องช่วยเหลือผู้ป่วยโรคมะเร็ง เพราะมันสูญเสียมากมายแล้วไม่มีทางออก ให้เขาเลย”

หลวงตานำเอาประสบการณ์การใช้สมาธิบำบัดและสูตรยาสมุนไพรรักษาอาการมะเร็งมาใช้รักษาผู้ป่วยมะเร็งทุกประเภทโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย “อโรคยศาล” จึงเป็นแหล่งพักพิงของผู้ป่วยมะเร็งด้วยการรักษาตามแนวทางสมาธิบำบัดผสมผสานกับแนวทางธรรมชาติบำบัด ซึ่งหมายถึง การปรับ

⁵⁴ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “บำบัดทุกข์ บำรุงจิต ที่อโรคยศาล”

เปลี่ยนวิถีชีวิต การคิด การกิน การอยู่ ให้ถูกต้องบนพื้นฐานของการใช้ธรรมะ ตามหลักพระพุทธศาสนา

“สมาธิมีความสำคัญ คือให้เห็นว่าทุกสิ่งเกิดได้ก็ดับได้ มะเร็งเกิดได้ก็ดับได้ ไม่มีอะไรที่เกิดแล้วดับไม่ได้ ความสุขเกิดได้ก็ดับได้ เราก็ดสอนให้คนใช้ปฏิบัติให้ถึงสภาวะธรรมตรงนี้โรคภัยไม่มีความหมาย ใจเขาเบิกบานมาก เขาไม่เห็นต้องกลัวว่าจะตาย ถึงไม่เป็นมะเร็งก็ต้องตายอยู่ดี”

ความสับสนของผู้ป่วยและญาติในการตัดสินใจเลือกหนทางในการรับการรักษาพยาบาล โรคมะเร็งยังเป็นปัญหาใหญ่ในระบบบริการสาธารณสุขที่ให้ความสำคัญกับการแพทย์แผนปัจจุบันเพียงอย่างเดียว ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ป่วยมีสิทธิเลือกการรักษาทางเลือกในสถานพยาบาล ผู้ป่วยที่ต้องการมองหาแนวทางอื่นๆ ในการรักษาตัว อาจถูกมองว่าคือแพทย์ไม่ทำตามคำแนะนำของแพทย์ ผู้ป่วยส่วนหนึ่งจึงตัดสินใจรักษาแบบผสมผสานไปตามความสามารถของแต่ละคน

นพ.ศิริโรจน์ กิตติสารพงษ์ แพทย์ประจำโรงพยาบาลสกลรักษ์ จังหวัดสกลนคร หนึ่งในอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยดูแลผู้ป่วยมะเร็งที่อโรคนศาล ได้แสดงทัศนะถึงข้อจำกัดของการแพทย์แผนปัจจุบันว่า “ทางเลือกในการรักษามีน้อยเกินไป แพทย์ปัจจุบันมีทางเลือกแค่ผ่าตัด ฉายแสง ให้คีโม...ยังไม่มีที่ไหนรักษาคนไข้แบบองค์รวม ไม่มีใครเชื่อมโยงการรักษาทางกายกับจิตวิญญาณของผู้ป่วย ทั้งที่ผู้ป่วยโดยเฉพาะผู้ป่วยหนักมักจะมีปัญหาด้านจิตใจด้วย

“แนวทางการรักษาของโรคยศาสตร์ เป็นเรื่องธรรมชาติบำบัด ทั้งนี้โดยทฤษฎีไม่มีใครรู้ว่าเซลล์มะเร็งเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ทุกอย่างต้องมีเหตุปัจจัยแน่นอน เพียงแต่ว่าการเกิดเซลล์มะเร็งในแต่ละคนไม่เหมือนกัน คนที่จะหายป่วยคือคนที่สามารถดูแลตัวเองได้ ไม่ใช่ใช้ยาจนหาย เพราะมะเร็งเกิดขึ้นจากพฤติกรรมส่วนตัวของผู้ป่วย ผู้ป่วยเป็นผู้กระทำ เพราะฉะนั้นถ้าอยากหายก็ต้องหาวิธีการดูแลตัวเอง ในขณะที่ป่วยเป็นช่วงที่แต่ละคนต้องมาศึกษาวิธีการที่จะทำให้หายป่วย หลายคนหายป่วยด้วยวิธีที่แตกต่างกัน”

ทัศนะข้างต้นสอดคล้องกับที่ นพ.เจค็อบ วาทักกันเชรี ผู้เชี่ยวชาญธรรมชาติบำบัดชาวอินเดีย ได้สรุปไว้ว่า ธรรมชาติบำบัดสามารถรักษาได้ทุกโรค แต่ไม่ใช่กับทุกคน เพราะการทดลองรักษาที่คุณหมอดำเนินการมากกว่า 10 ปีชี้ให้เห็นว่า กระบวนการเยียวยาทั้งหมดแบบธรรมชาติบำบัดนั้นขึ้นอยู่กับสภาวะทางจิตใจและสภาพแวดล้อมทางสังคมของคนไข้ ยิ่งกว่าสภาวะทางกาย⁵⁵

ในฐานะแพทย์ หมอศิริโรจน์ สนใจในการดูแลคนไข้ระยะสุดท้าย เห็นว่า หลวงตาไม่ได้ทำเพื่อการค้าหรือหาประโยชน์ จึงตัดสินใจเข้ามาเป็นอาสาสมัคร ใช้ความสามารถทางการแพทย์แผนปัจจุบัน ตรวาจิณฉัยอาการของผู้ป่วยร่วมกับหลวงตา พร้อมกับได้เรียนรู้แนวทางการรักษาตามศาสตร์ของธรรมชาติบำบัดและการใช้สมุนไพร ซึ่งต่างไปจากการรักษาตามศาสตร์ของการแพทย์แผนตะวันตก

“การรักษาที่ไม่ใช่การฆ่ามะเร็ง แต่เปลี่ยนจากเซลล์ร้ายให้กลายเป็นดี ด้วยตัวของผู้ป่วยเอง เซลล์ที่เราเห็นเป็นก้อนใหญ่ๆ นั้น เป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นมาจากพฤติกรรมที่ผิด ก็ต้องไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่”

⁵⁵ อังเงิน สุชาติตา กุ๋ทองคำ. 2551: 41

หมอศิโรจน์พยายามเปิดพื้นที่ให้เกิดการเชื่อมโยงองค์ความรู้การแพทย์แผนตะวันตกและตะวันออกเข้าหากัน ประยุกต์ใช้จุดเด่นของแต่ละวิธีในการดูแลรักษาคนไข้ ถึงแม้จะมีความแตกต่างอยู่บ้าง แต่คนไข้จะได้รับการข้อมูลและคำอธิบายจากทั้งสองด้านประกอบการตัดสินใจ

ในส่วนของผู้ป่วย อโรคยศาลไม่เพียงช่วยเยียวยาร่างกาย แต่การดูแลยังรวมถึงการฟื้นฟูจิตใจ ให้วางใจอย่างเหมาะสม เช่น กรณีของผู้ป่วยมะเร็งสมอง ซึ่งตระเวนรักษาตัวไปทั่ว มาถึงที่นี้อาการทางกายดีขึ้นพอสมควรภรรยาของเขาเล่าว่า แม้จะยังพูดไม่ถนัด แต่สังเกตได้จากการรับรู้ สีหน้าและแววตาที่แจ่มใสของสามี แต่ในขณะที่เดียวกันเธอก็เข้าใจและทำใจเตรียมรับมือกับสิ่งที่เกิดขึ้น “ทุกวันนี้เข้ามาที่อโรคยศาลนี้ ปลดปล่อยทุกอย่าง อะไรที่มันจะเกิด ดีกว่าที่จะให้คนป่วยตายไปด้วยความเจ็บปวด ไม่ได้คุยอะไรเลย แต่ที่นี้ถ้าเขาตายก็ตายด้วยสติสัมปชัญญะ และมีธรรมะในจิตใจ เป็นสิ่งที่ดีงาม ไม่ใช่ว่าเขาจะไปโดยที่ไม่รับรู้อะไรสักอย่าง”

ผู้ป่วยที่มาแสวงหาทางเลือกในการรักษาโรค ส่วนใหญ่มาถึงที่นี้เหมือนนกที่ปีกหักและไร้ทางเลือก แต่หลายคนก็ตั้งมั่นชีวิตได้ใหม่ ผู้ที่เสียชีวิตก็มีโอกาสจากไปอย่างสงบอย่างชาวพุทธ นอกจากคนป่วย ยังมีบุคคลจากหลากหลายสาขาอาชีพพลัดเปลี่ยนกันมาเป็นพลังจิตอาสา ช่วยเหลือผู้อื่นที่อโรคยศาล ที่นี้จึงเป็นเสมือนสถานที่ซัดเกล้าจิตใจของผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับให้คลายทุกข์จากความเจ็บไข้ ตลอดจนถึงกอบกู้ศรัทธาและวางใจในความเป็นไปของชีวิต

พุทฺธิกา: ตายแบบกำหนดได้

โครงการการเผชิญความตายอย่างสงบ ของเครือข่ายพุทฺธิกา⁵⁶ ให้มุมมองใหม่เกี่ยวกับความตาย กล่าวคือ ความตายไม่ใช่เรื่องที่น่ากลัว อาจเป็นวิกฤตทางร่างกาย แต่คือโอกาสทางจิตใจ ที่เราสามารถเข้าถึงความสงบได้ในวาระสุดท้ายของชีวิต

ประการสำคัญ “ความตาย” ไม่ใช่เรื่องน่าเศร้า ที่ต้องหลีกเลี่ยง ไม่คิดหรือพูดถึงด้วยถือว่าไม่เป็นมงคล แต่การตระหนักถึงความเป็นอนิจจังของชีวิต เป็นเรื่องจำเป็นที่ทำให้เราสามารถมีชีวิตอยู่อย่างเหมาะสม ดังที่พระไพศาล วิสาโล กล่าวไว้ว่า

“สังคมและการดำเนินชีวิตจะเปลี่ยนไป ถ้าผู้คนตระหนักในเรื่องความตาย”

เมื่อครั้งพุทฺธกาล พระพุทฺธเจ้ากามพระอานนท์ว่า อานนท์ เธอนึกถึงความตายวันละกี่ครั้ง พระอานนท์ตอบว่าพันครั้งพระเจ้าข้า พระพุทฺธเจ้าเตือนพระอานนท์ว่า เธอยังได้ชื่อว่าประมาทอยู่ เธอต้องนึกถึงความตายทุกขณะจิต ..จะได้ไม่ประมาท⁵⁷ โครงการ “อาสาข้างเตียง” ก็เป็นส่วนหนึ่งของหลักคิดการเผชิญความตายอย่างสงบ ตอบสนองต่อเป้าหมายของเครือข่ายพุทฺธิกา ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนด้านพุทฺธศาสนา

⁵⁶สามารถอ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “พุทฺธิกา อาสาข้างเตียง”

⁵⁷อ้างจากบทสนทนาของแม่ชีคันสนีย์ เสถียรสุด ในบทความเรื่อง หลับให้สบาย โดย รัก เรือนหลวง, นิตยสาร สาวีรา ฉบับพิเศษ น.268

ที่มีเป้าหมายเพื่อการปกป้องและฟื้นฟูพระพุทธศาสนา และการประยุกต์
ธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างสมสมัย

สุชาดา โตสิตระกูล หนึ่งในอาสาสมัคร เล่าถึงสิ่งที่ได้รับจากการ
เข้าร่วมโครงการอาสาข้างเตียงว่า เธอเคยเข้าอบรมเผชิญความตายอย่าง
สงบ เมื่อปี 2547 ทำให้เห็นประโยชน์ว่า การหันมาสนใจและยอมรับ
ความตายทำให้การดำรงชีวิตปัจจุบันมีทิศทาง

ทำนองเดียวกับการทำงานอาสาข้างเตียงช่วยเหลือทางด้านจิตใจ
แก่ผู้ป่วยเรื้อรัง ด้วยการไปเยี่ยมและพูดคุยให้กำลังใจ ทำให้สุชาดาเปลี่ยน
ความคิดจากที่เคยเห็นความเจ็บความตายเป็นเรื่องที่ต้องหลีกเลี่ยง เห็นว่า
การดูแลคนป่วยคือความทุกข์ หลังเข้าร่วมอบรมเธอได้เห็นความมีอยู่จริง
ของความเจ็บ ความตาย จึงให้ความสนใจมากขึ้น และได้เห็นอะไรมากขึ้น
“การเข้าใจความตายทำให้เราตระหนักถึงสิ่งที่ทำอยู่ในปัจจุบัน”

พระไพศาล วิสาโล ประธานเครือข่ายพุทธิกา ขยายความ ความ
สำคัญของการตระหนักเรื่องความตายว่า
“การนึกถึงความตายจะทำให้เราขวนขวาย
ในสิ่งที่เราผิดก่อน และปลดเปลื้องในสิ่ง
ที่เราชอบยึดติด”

“หลายคนชอบผิดก่อนในเรื่องที่ดี
การไปวัด ปฏิบัติธรรม ไปเยี่ยมเยียน
พ่อแม่ บางคนชอบผิดก่อนไว้ก่อน แต่
พอรู้ว่ามิเทคกาลลดราคาที่ห้างสรรพสินค้า
ก็ไปกันใหญ่ เรื่องที่ไม่จำเป็นนี่รีบเร่ง
แต่เรื่องที่สำคัญผิดก่อน หากตระหนักว่า
เราอาจตายเมื่อไรก็ได้ อะไรที่สำคัญ

พระไพศาล วิสาโล

จึงควรทำเสีย

“คนที่เข้าใจเรื่องความตายถูกต้อง จะดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่บริโภค เสพสุขอย่างเอารัดเอาเปรียบกัน สังคมทุกวันนี้เป็นสังคมบริโภคนิยม ที่มองความตายแบบปกปิด ไม่รับรู้หลังลิ้ม เหมือนคิดว่าเราจะเป็นอมตะ เลยพยายามสร้างและสะสมอะไรมากมายราวจะอยู่ค้ำฟ้า สะสมทรัพย์สินราวกับว่าจะได้ใช้ชั่วฟ้าดินสลาย เราจึงไม่เคยพอ”

“แต่ถ้าเราคิดได้ว่าอายุคนเราอาจแค่ร้อยปี ก็ตระหนักว่าการมุ่งหาเงินทองมาเป็นพันล้านหมื่นล้านก็เป็นความโง่อย่างหนึ่ง โดยเฉพาะหากคิดว่าจะเอาเงินเหล่านั้นมาเพื่อเสพสุข เพราะไม่มีทางจะใช้ได้หมด สุดท้ายก็เป็นของคนอื่น”

“ถ้าเราเข้าใจดีว่าความตายจะเกิดกับเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ก็ไม่รู้ เราจะระมัดระวังในการดำเนินชีวิตมากขึ้น”

อาสาข้างเตียงจึงไม่เพียงช่วยเหลือผู้ป่วย แต่อาสาสมัครเองก็ได้เรียนรู้เช่นกันที่จะเลือกใช้ชีวิต เพื่อสุดท้ายแล้วสามารถเผชิญความตายอย่างสงบและปล่อยวาง

เลือกที่จะมีเสรีภาพ

แม้จะมีจุดตั้งต้นที่แตกต่าง บ้างตั้งต้นจากการสื่อสารความคิดสู่สังคม บ้างพยายามสร้างวิธีการเรียนรู้ใหม่ๆ บ้างพยายามช่วยเหลือคนกระแสรอง การพึ่งพิง และยังมีอีกหลากหลายที่พยายามหาความหมายที่แท้จริงของชีวิต แต่ต่างก็พยายามช่วยเหลือกันอยู่ในกระแสเดียวกัน เพื่อต้านแรงอุตสาหกรรมนิยม บริโภคนิยม และทุนนิยม ที่ผลิดัวตฤ สิ้นค้า และบริการขึ้นมากมายมหาศาล แต่ยังไม่สามารถทำให้ผู้บริโภคพ้นทุกข์ได้ ด้วยมีสิ่งใหม่ที่เหนือกว่า ใหม่กว่า มากระตุ้นให้อยากได้อยากมี ตลอดเวลา ถูกบีบคั้นให้เร่งหาเงินมากๆ มาบริโภค ถ้าไม่มีเงินก็ถูกกีดกันออกไป (แม้สิ่งนั้นจะจำเป็นต่อชีวิต เช่น ยาและการรักษาพยาบาล) นั่นเพราะโดยพื้นฐานแล้วสิ้นค้า ตลอดจนบริการทั้งหลายล้วนแล้วแต่ผลิตขึ้นมาจากพื้นฐานคิดเรื่องกำไรสูงสุดและการแข่งขัน

ผู้ที่ช่วยเหลือกันต่างพยายามแสวงหาทางเลือกที่ไม่ต้องใช้เวลาเป็นตัวตั้ง ช่วยนำชีวิตออกจากทุกข์ ได้พบกับจุดหมายที่แท้จริงของชีวิต

8

ความมั่นคงของเครือข่าย

ไอทีระดับเทคโนโลยีเข้าถึงคนพิการ (บ้านเมือง, 17 เมษายน 2552) คนพิการไทยแจ้ง ชิว 1 เงิน 2 ทองแดง แข่งฝีมือ นานาชาติ (ไทยรัฐ, 22พฤศจิกายน 2551) **พลังคนพิการ ผู้ปฏิเสธการเป็นภาระ** ร่วมกันสอนศิลปะและดนตรีแก่เยาวชน(ไทยรัฐ, 23 มีนาคม 2552) ชีวิตเพื่อเพื่อน 4 ขายายวัย 61 ดูแลสัตว์จรจัด 300 ตัว (ไทยโพสต์) **ผวา! พิษสุนัขบ้าพุ่ง** ต้นปีตายแล้ว 3 กทม.เตรียมพิจารณาสรุปผัง “ชิป” สุนัข (สยามรัฐ, 8 เมษายน 2552) เศรษฐกิจแย่ ชาวบ้านแห่นำสุนัข-แมวทิ้งวัด (เนชั่นออนไลน์, 28 เมษายน 2552) **แก้ กม.สกัดม็อบ-เมียน้อย** หวังยุติความรุนแรงในครอบครัว (โลกวันนี้, 3 มีนาคม 2552) ห่วงครอบครัวไทยวิกฤต **สถิติหย่าร้างพุ่ง** (ข่าวสด, 18 กุมภาพันธ์ 2552)

“ขอให้ทุกคนทำงานชั่วชีวิตนี้อย่างมีความสุข
เล็กๆ ในใจทุกคน แล้วอย่าเก็บความสุขไว้คนเดียว ส่ง
ความสุขผ่านมือ ผ่านหัวใจ ไปให้คนข้างๆ ด้วย แล้วตั้ง
ปณิธานว่า เราจะทำให้คนข้างหน้าเป็นสุขโดยไม่ยึดเยียด
จะไม่ทำให้คนข้างหน้าเจ็บปวดเพราะเรา..”

แมชีตันสนีย์ เสถียรสุด⁵⁸

⁵⁸ อ้างใน สารจากเวทีเติมหัวใจให้สังคมครั้งที่ 3 ,2551: 38

สาวพลังสร้างชีวิตใหม่

คอมพิวเตอร์เครื่องแรกที่น่าเข้ามาติดตั้ง กลายเป็นสหายหน้าใหม่ที่ใกล้ชิดของ งามอาจ แก่นทอง⁵⁹ ข้อมูลที่ไม่เคยรับรู้ โอกาสใหม่ๆ มิตรภาพ คำแนะนำ ความเอื้อเฟื้อ อาหาร ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทอยยหลังไหล่ เข้าสู่ชีวิต และออกดอกผลอย่างน่าทึ่ง

งามอาจจบชีวิตทหารเรือลงด้วยวัยเพียง 23 ปี เนื่องจากประสบอุบัติเหตุขณะกระโดดจากเรือลงน้ำ เป็นอัมพาตตั้งแต่คอลงมา เขาใช้ชีวิต 16 ปีต่อมาหมกตัวในบ้าน จากคนแข็งแรง เป็นผู้คุมครองช่วยเหลือประชาชนและประเทศชาติ กลายเป็นฝ่ายนอนรอรับความช่วยเหลือจากคนอื่นในทุกๆ เรื่อง สภาวะเช่นนี้ทำให้เขาหมดความเชื่อมั่นในตนเองและเก็บตัว

กระทั่งกลุ่มเพื่อนผู้พิการได้มาเยี่ยมเยียนและนำเขาก้าวออกสู่โลกภายนอกอีกครั้ง พร้อมกับเริ่มต้นเรียนรู้การใช้คอมพิวเตอร์จากเพื่อนกลุ่มนี้ และกลับไปศึกษาเรื่องของเครื่องยนต์กลไก ซึ่งได้ร่ำเรียนมาก่อนไปเป็นทหารเรือ สร้างสิ่งประดิษฐ์ที่ช่วยให้ผู้พิการได้ออกสู่โลกภายนอก นั่นคือ อุปกรณ์ช่วยยกตัว ซึ่งเป็นอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการเคลื่อนย้ายคนพิการจากเตียงสู่รถเข็น เมื่อลุกขึ้นนั่งได้ คนพิการชั้นรุนแรง

⁵⁹ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง "เรื่องเล่าเมื่อเรารู้จัก"

ก็สามารถทำกิจกรรมประจำวันได้มากมาย

จากพลังที่ได้รับ ซึ่งเขารู้สึกว่าไม่มีใครทำได้นอกเสียจากคนพิการรุนแรงด้วยกันเอง อนาคตจึงร่วมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเครือข่ายกับเพื่อนๆ เป็น คณะทำงานโครงการชีวิตอิสระของคนพิการ จ.ชลบุรี ด้วยความเชื่อมั่นว่า นี่คือการบวนการที่เป็นไปได้จริง ในการพลิกผันชีวิตที่จมทุกข์ของคนพิการและครอบครัว ให้คืนสู่ความมีชีวิตชีวา

“เวลาที่เรามาทำให้ใครเปลี่ยนแปลง มันก็ภาคภูมิใจนะ ว่าอย่างน้อยเราก็ได้ช่วยเหลือคนอื่น ได้ช่วยเหลือสังคม เมื่อทำให้คนอื่นมีความสุข เราก็มีความสุขด้วย...พอคิดย้อนไป ตอนที่เราดิจ เราไม่ค่อยทำอะไรเพื่อใคร ส่วนใหญ่ก็ทำเพื่อตัวเอง”

ในการทำงานเดียวกันกับการแบ่งปันประสบการณ์และช่วยกันแก้ปัญหาติดเหล้าของกำนันหญิง รัตนา สารคุณ โครงการ “ลดเหล้า: ลดความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก”⁶⁰ พรณรงค์ บันทอง หนึ่งในอาสาสมัครของโครงการเปิดเผยเรื่องราวที่เขาเคยติดเหล้า เคยทุบตีภรรยา .

“การได้คุยกับคนที่มีความคิดแบบเดียวกัน มันก็เป็นแรงกระตุ้นให้เรามีความเชื่อมั่นในตัวเอง และยังเวลาเราพูดแล้วมีคนตั้งใจฟังกันมาก และภายหลังก็กลับตัว ทำตามอย่างเรา เรายิ่งมีกำลังใจมากขึ้นอีก ครั้งหนึ่งเราไปพูดที่โรงแรมแห่งหนึ่งของมุกดาหาร ห้องประชุมมีคนแปดร้อยคน ทุกคนเงียบมาก ฟังเราพูดแบบแทบไม่มีใครลุกไปห้องน้ำเลย นานเกือบชั่วโมง มันทำให้เรามีกำลังใจว่า มีคนสนใจอยากทำอย่างที่เราทำ เรามีความภูมิใจว่าได้เป็นวิทยาทานให้คนอื่น

⁶⁰ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้ เรื่อง “เลิกดื่มเถิดที่รัก”

“ชีวิตเราดีคนเดียวไม่ได้หรอก เราต้องทำให้สังคมเราดีด้วย
ชีวิตเราถึงจะเป็นสุข ผมเลิกกินเหล้าคนเดียว แต่ถ้าคนรอบข้างยังไม่เลิก
วันหน้าผมก็อาจจะกลับไปกินใหม่ เพราะใจไม่เข้มแข็งพอ เราต้องช่วย
คนอื่นให้เลิกด้วย”

เครือข่ายเป็นพลังรวมหมู่ช่วยให้ก้าวพ้นข้อจำกัด ด้วยความร่วมมือ
ของผู้ตกอยู่ภายใต้ปัญหาหรือสภาวะเดียวกัน ในหลากหลายรูปแบบตาม
สภาพปัญหาของแต่ละกลุ่ม เช่น การเพิ่มอำนาจต่อรองของเครือข่ายชาวนา
เช่น “กลุ่มนาวิไล” และ “กลุ่มฟื้นฟูเกษตรกรรมเมืองเพชร”⁶¹ การช่วยเหลือ
และสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันครอบครัว ด้วยการเยียวยาชีวิตคู่ ของ
โครงการสัมมนาฟื้นฟูชีวิตครอบครัว (สชค.)⁶²

โครงการนี้มีที่มาจากโครงการฟื้นฟูชีวิตครอบครัวคริสตชน
ซึ่งมีจุดเริ่มต้นมาจากบาทหลวงยอห์น อุลิอานา น้อมรับสมณสารของ
พระสันตะปาปาจอห์นปอลที่ 2 ว่าด้วยบทบาทของครอบครัวคริสตชน
ในโลกปัจจุบัน ขอให้คริสตชนทำงานเป็นครอบครัว เป็นหมู่คณะที่จะ
เสริมสร้างเสถียรภาพในระหว่างครอบครัว และให้ครอบครัวเป็นแหล่งปลูก
คุณธรรมและคุณค่าชีวิตมนุษย์

สมชายและลดาวัลย์ กิจนิตย์ชีวี อาสาสมัครที่ร่วมดำเนินงานจัด
โครงการ สชค. ในอัครสังฆมณฑลกรุงเทพฯ ต่อเนื่องมานานถึง 19 ปี
นับตั้งแต่การจัดทำโครงการครั้งแรกในปี 2524 จนถึงปัจจุบัน ให้ข้อมูลว่า
มีคู่สามีภรรยาเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโครงการ สชค. กว่า 13,000 คู่
และใช้โครงการ สชค. เป็นเครื่องมือในการใช้ชีวิต ระวังความขัดแย้งและ
จัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับครอบครัว อย่างมีสติ รู้คิด คู่สามี-ภรรยาที่
เข้าร่วมอบรมส่วนหนึ่งกลับมาเป็นอาสาสมัครเพื่อจัดการอบรมต่อเพื่อให้
ผู้เข้าร่วมโครงการรุ่นใหม่ๆ โดยไม่คิดค่าตอบแทน

⁶¹ อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “ในน้ำไม่มียา ในนาไม่มีสระ”

⁶² อ่านรายละเอียดได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “อยากปลูกรักเราให้นานๆหน่อย”

การสัมมนาที่ใช้กระบวนการกลุ่ม ให้คู่สมรสแบ่งปัน แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ชีวิตครอบครัว เริ่มต้นที่ละลายพฤติกรรม ให้มองเห็นคุณค่า ของตนเอง ส่งเสริมคุณค่าของกันและกัน และสุดท้ายการตั้งมั่นในคุณธรรม มีบาทหลวงและรูนี้อาสาสมัคร ช่วยพาผู้เข้าอบรมผ่านกิจกรรมหลากหลาย ให้กับชีวิตได้คิด ตรึกตรอง หัวใจสำคัญขึ้นกับการแบ่งปันประสบการณ์ ของตนเองร่วมกับเพื่อนๆในกลุ่ม ผู้ที่ผ่านการอบรมต่างมีความเห็นสอดคล้อง กันว่า กิจกรรมกลุ่มทำให้มองปัญหาของครอบครัวอย่างเข้าใจมากขึ้นและ ชีวิตครอบครัวมีความสุขมากขึ้น

พลังของความหลากหลาย

เมื่อเครือข่ายขยายออกสู่กลุ่มหรือองค์กรอื่นๆ ศักยภาพในการ ก้าวพ้นขีดจำกัดก็เพิ่มพูนขึ้นด้วย การสนับสนุนระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็น ด้านกำลังความคิด กำลังกาย กำลังใจ รวมทั้งทรัพยากร ดังกรณีการช่วยเหลือ ผู้ป่วยมะเร็ง ที่ “อโรคยศาล” วัดคำประมง อำเภอพรหมานิกม จังหวัด สกลนคร ซึ่งก่อตั้งโดยเจ้าอาวาสวัดคำประมง พระปพนพัชร จิรัชฌโม หรือที่ชาวบ้านเรียกว่า “หลวงตา” ซึ่งได้นำเอาประสบการณ์การใช้สมาธิ บำบัดและสูตยาแก้อาการมะเร็งที่ใช้รักษาตนเอง มาใช้รักษาผู้ป่วยมะเร็ง ทุกประเภทโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายตั้งแต่ปี 2549 เป็นแหล่งพักพิงของผู้ป่วย มะเร็ง รักษาตามแนวทางสมาธิบำบัดผสมผสานกับแนวทางของธรรมชาติ

บำบัด ซึ่งหมายถึง การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต การคิด การกิน การอยู่ ให้ถูกต้อง บนพื้นฐานของการใช้ธรรมะตามหลักพระพุทธศาสนา

อโรคนศาสตร์ ทำงานในรูปแบบเครือข่ายอาสาสมัครหลากหลายที่เข้ามาช่วยเหลือในการดูแลผู้ป่วยหลายๆด้าน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการผสมผสานศาสตร์ที่หลากหลายสาขาในการบำบัดมะเร็งให้ตรงกับเงื่อนไขและข้อจำกัดของผู้ป่วย เช่น นพ. สิโรจน์ กิตติสารพงษ์ แพทย์ประจำโรงพยาบาลสกลรักษ์ เป็นแพทย์คนแรกที่อยู่ตลอดเวลาช่วงเลิกงานตอนเย็นสัปดาห์ละ 1 วัน เข้ามาตรวจเยี่ยมไข้ผู้ป่วยมะเร็งมาตั้งแต่ปี 2549 ควบคู่กับสอนทำสมาธิ และชักชวนเพื่อนร่วมวิชาชีพให้เข้ามาช่วยดูแลผู้ป่วยทำให้เวลานี้ (ปี 2551) มีเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เช่น แพทย์ พยาบาล จากโรงพยาบาลทั้งรัฐและเอกชนในพื้นที่และใกล้เคียงเข้ามาเป็นจิตอาสาช่วยดูแลและให้กำลังใจผู้ป่วยมะเร็งอย่างต่อเนื่อง โดยแพทย์อาสาสมัครจะร่วมกันวินิจฉัยโรคและวางแผนการรักษาพร้อมกับหลวงตา

ทางด้านเครือข่ายที่มีความรู้ด้านการปรุงอาหารตามแนวทางธรรมชาติบำบัด ก็มาสาธิตให้คนไข้เห็นวิธีการปรุงอาหารที่คนไข้ส่วนใหญ่ไม่คุ้นชิน เพราะต้องงดเนื้อสัตว์ รสหวาน รสจัด ไขมันไม่อิ่มตัว ฯลฯ ให้เป็นอาหารที่ชนรับประทานและมากคุณค่า

“หลวงตา” เล่าว่า “คนที่เชี่ยวชาญทางด้านล้างพิษ (Detox) ก็มาแนะนำ ซึ่งมันไม่ผิด ข้านายูเรื่องอาหารก็มาแนะนำผู้ป่วย มันก็ไม่ผิด และเราก็ได้จิตอาสาเพิ่มเติมอีก เรื่องสมาธิเราก็ได้ถ่ายทอดให้คุณหมอพยาบาลส่วนหนึ่ง ถ่ายทอดให้ญาติผู้ป่วยส่วนหนึ่ง เป็นมนตราบำบัด เราก็ไปเชื่อมโยงกับมหาวิทยาลัยต่างๆ ในเมืองไทย เช่น มหิดล คณะดุริยางคศิลป์ ดร.สุกรี เจริญสุข ก็นำนักศึกษาปริญญาโทมา เป็นความหลากหลาย ขอบดนตรีบำบัดก็เอาดนตรีมารักษาผู้ป่วย...”

อินเทอร์เน็ต เครือข่ายทางสังคม ที่ทรงพลังที่สุด

นอกจากเครือข่ายที่มีการรวมกลุ่มอย่างชัดเจนแล้ว จากกรณีของ
องอาจ แก่นทอง การสร้างอุปกรณ์ช่วยยกตัวของเขายังได้รับการช่วยเหลือ
สนับสนุนอย่างสำคัญจากผองเพื่อนในโลกอินเทอร์เน็ต ชี้ให้เห็นว่า ความ
ก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ทางอินเทอร์เน็ต เป็นอำนาจใหม่ทาง
กายภาพ ที่ช่วยเสริมความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม ดังที่ บิล เกตส์
ผู้ยิ่งใหญ่แห่งวงการคอมพิวเตอร์ กล่าวไว้ว่า

“กำเนิดของคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลราคาถูก ทำให้เกิดเครือข่าย
อินเทอร์เน็ต ที่ได้เปลี่ยนแปลงโอกาสในการเรียนรู้และติดต่อสื่อสารระหว่าง
มนุษย์ สิ่งที่มีหัตถ์จรรย่มากๆ เกี่ยวกับเครือข่ายนี้คือ ไม่เพียงแต่ย่นระยะทาง
และทำให้ทุกคนกลายเป็นเพื่อนบ้านคุณเท่านั้น แต่มันยังเพิ่มจำนวน
ผู้ชาญฉลาดที่สามารถร่วมมือกันแก้ปัญหาเดียวกัน⁶³

เทคโนโลยีทำให้โลกเล็กลง ช่วยให้ผู้คนที่สนใจเรื่องเดียวกันที่อยู่
ห่างไกลกันในเชิงกายภาพ ได้ใกล้ชิดกันมากขึ้น นักกฎหมายเจมส์ มัวร์
(James Moore) ถึงกับเรียกชุมชนโลกไซเบอร์ว่า เป็น “มหาอำนาจ
อันดับสอง” (second superpower) ในโลก รองจากสหรัฐอเมริกา⁶⁴

⁶³ สฤณี อาชวานันทกุล, 2551:45

⁶⁴ สฤณี อาชวานันทกุล, Jimmy Wales ผู้สร้างโลกแห่งความรู้อันเสรีไร้พรมแดน.
แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

เว็บไซต์ที่ให้นอนอัฟโพลด์และแบ่งปันรูปถ่ายและคลิปวีดิโอระหว่างกันอย่าง ฟลิคเกอร์ (Flickr) และยูทูป (YouTube) หรือเว็บไซต์ที่ให้นอนสร้างและแบ่งปัน ความรู้ระหว่างกันฟรีๆ อย่างวิกิพีเดีย (Wikipedia) กำลังได้รับความนิยม มากขึ้นเรื่อยๆ และกลุ่มผู้ใช้เว็บเหล่านี้ก็กำลังเป็น “เครือข่ายสังคม” (Social Network) ในโลกเสมือนที่ทรงพลังกว่าชุมชนในโลกจริงหลายแห่ง⁶⁵

นี่น่าจะจะเป็นมุมมองด้านดีมากๆ ต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งแทบทุกวัน เราสามารถหาข่าวร้ายๆ เกี่ยวกับภัยอินเทอร์เน็ตบนหน้าหนังสือพิมพ์ได้ ไม่ยาก แต่ก็มีเรื่องดีๆ ที่ยังไม่เคยเป็นข่าวบนหน้าหนังสือพิมพ์ แต่พิสูจน์ ให้เห็นพลังอีกด้านหนึ่งของเทคโนโลยีนี้ เช่นเรื่องราวของคนกับแมว ใน โครงการรักษแมว⁶⁶ ที่สร้างเครือข่ายอาสาสมัครช่วยเหลือแมวจรจัด ผ่าน “ห้องแมว” ในเว็บไซต์ www.pantip.com

โครงการนี้ เริ่มจากคนที่ไม่ได้รักแมว (เป็นพิเศษแต่อย่างใด) แต่สงสารแมวที่ผลัดหลงมาฟังกิ่ง จากแมวตัวหนึ่งนำไปสู่แมวตัวต่อๆ ไป และนำไปสู่เพื่อนร่วมอุดมการณ์อีกคน ที่ช่วยกันดูแลแมวจรจัดกันเองตาม ความสามารถ จนเมื่อมีแมวตัวหนึ่งถูกรถบดเจ็บสาหัส จึงประกาศขอ ความช่วยเหลือคำรักษาพยาบาลทางอินเทอร์เน็ต และได้รับการตอบรับ มากมายเกินความคาดหมาย กลายเป็นจุดตั้งต้นของเครือข่ายอาสาสมัคร ช่วยเหลือแมวไร้ที่อยู่

ช่วงเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมากิจกรรมของอาสาสมัครจาก โครงการ รักษาแมว เช่น ทำหมันแมว ฉีดวัคซีน จัดสภาพแวดล้อม ฯลฯ ช่วยให้ แมววัดในกรุงเทพฯ และปริมณฑล มากกว่า 10 แห่ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น พร้อมๆ ช่วยให้วัดมีสภาพแวดล้อมที่สะอาดเป็นระเบียบ สามารถเป็นที่พึ่ง ของชีวิตที่ไร้ที่อาศัยต่อไป และโครงการนี้ยังช่วยให้แมวไร้บ้านไปถึงมือ

⁶⁵ สฤณี อาชวานันทกุล, Yochai Benkler นักกฎหมายผู้ชี้พลังของการผลิตนอกระบบตลาด (nonmarket-based production). แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

⁶⁶ อ่านรายละเอียดเรื่องนี้ได้ในหนังสือชุดเดียวกันนี้เรื่อง “พลเมือง พลแมว”

คนอยากเลี้ยงแมว ผ่านช่องทางกิจกรรม
หาบ้านให้แมว มีอาสาสมัครที่ติดต่อกัน
ผ่านห้องแมวในเว็บไซต์ มาช่วยกันอย่าง
แข็งขัน คึกคัก และครั้นเครงนับสิบคน
รวมถึงช่องทางอื่นๆ ทั้งบนเว็บไซต์ และ
งานที่มีคนรักแมวไปรวมตัวกันมากๆ
อย่างเช่น Cat Show ฯลฯ ในช่วงเวลา
11 เดือนหลังสุด สามารถช่วยให้แมวจรจัด
ได้เป็นแมวบ้าน มีความสุขตามอัตภาพ
มากกว่าพันตัว

ความคิดเห็น XXX

ถึงคุณอาโออิชิคะ คือเคยติดต่อน้องแมวในห้องนี้จากพี่รักซ์ตัวหนึ่งคะ
แต่เนื่องจากว่าอยู่ที่พิษณุโลกเลยอ่าคะ เลยยังไม่มีใครสะดวกเอามาส่ง
ไม่ทราบว่ามีใครไกลถึงพิษณุโลกได้มั๊ยคะ ถ้าจำไม่ผิดคือน้องแมว
ความเห็นที่ 9 ค่ะ แต่ถ้าไกลไปก็ไม่เป็นไร รอได้จ้ T^T

จากคุณ : กี้กี้

เรื่องของคนรักแมวและคนสงสารแมวทั่วไทยที่ได้มารู้จักและ
ร่วมมือกันแก้ปัญหาแมว คือตัวอย่างเล็กๆ ของพลังเครือข่ายสังคมที่ใหญ่
ที่สุด “อินเทอร์เน็ต” โลกเสมือนที่เป็น “เครื่องมือ” อันทรงพลังที่สามารถ
ช่วยแก้ปัญหาในโลกจริง โยชาย เบนค์เลอร์ (Yochai Benkler) นักกฎหมาย

ผู้ซ้หลังของการผลิตนอกระบบตลาด เป็นนักคิดคนแรกๆ ที่ประกาศว่า “ณ บัดนี้ คนทุกคนบนโลกใบนี้ที่เชื่อมโยงกับเครือข่าย (บนอินเทอร์เน็ต) ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนกว่าหนึ่งพันล้านคน มีทุนทางกายภาพที่จำเป็นต่อการศึกษาสร้างและสื่อสารข้อมูล ความรู้ และวัฒนธรรม”⁶⁷

ทุนทางกายภาพที่ว่าคือคอมพิวเตอร์และโมเด็ม ที่นับวันจะมีราคากวกลง เมื่อได้ก็ตามที่ใครสักคนหนึ่งในบรรดามนุษย์นับพันล้านคนที่เชื่อมโยงถึงกันในวันนี้และอีกมหาศาลในวันหน้า อยากสร้างอะไรสักอย่างที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ เขาหรือเธอก็สามารถสร้างสิ่งนั้นด้วยตัวเองหรือด้วยการร่วมมือกับคนอื่นผ่านเครือข่าย ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคือ บัจเจกชนที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ที่มนุษย์ให้คุณค่าในปริมาณมากกว่าที่ผ่านมา เพราะสามารถสร้างในฐานะมนุษย์และในฐานะสัตว์สังคม ไม่ใช่ในฐานะผู้เล่นในระบบตลาดที่ใช้กลไกราคาอย่างในอดีต ผลผลิตของภาคการผลิตนี้ไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ของใครคนใดคนหนึ่ง หากตั้งอยู่บนชุด “ศีลธรรม” สมัยใหม่ที่ยืดหยุ่น คือหลักการเรื่องการแบ่งปันอย่างเสรี (Open Sharing) ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าถึง ทำซ้ำ ต่อยอด และดัดแปลงงานเป็นงานใหม่ๆ ได้โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย⁶⁸ อุปกรณ์ช่วยยกตัวระบบไฮโดรลิกของเครือข่ายผู้พิการก็พัฒนามาจากพื้นฐานข้อมูลความรู้ในทำนองนี้

เครือข่ายอินเทอร์เน็ตจึงเป็นช่องทางสำคัญของการสร้างสรรค์สังคมที่มีเสรีภาพ ก้าวพ้นจากข้อจำกัดของระยะห่างทางกายภาพ และที่สำคัญคือการก้าวพ้นข้อจำกัดของการเข้าถึงข้อมูลความรู้ ช่วยให้มนุษย์ที่ถูกทำให้กลายเป็นสัตว์เศรษฐกิจ ได้ร่วมมือกันอีกครั้งในฐานะมนุษยชาติที่มีแรงจูงใจอื่นๆ นอกเหนือจากกำไร

⁶⁷ สฤณี อาชวานันทกุล, Yochai Benkler นักกฎหมายผู้ซ้หลังของการผลิตนอกระบบตลาด (nonmarket-based production), แหล่งที่มา <http://www.onopen.com>

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน

ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการร่วมคิดร่วมทำ
ในสังคมไว้ว่า “การรวมตัว ร่วมคิด ร่วมทำ เรียกว่าเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
ในการปฏิบัติ (Interactive Learning Through Action)

“การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดพลัง
ทางปัญญามหาศาลในการทำอะอะไร ให้สำเร็จ สามารถแก้ปัญหาความ
ยากจน แก้ปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและสุขภาพ”

“การสื่อสารทำนอง ‘ร่วมด้วยช่วยกัน’ จะเปิดพื้นที่ทางสังคมให้
คนมารวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เกิดสิ่งดีๆ ขึ้นได้” ⁶⁹

⁶⁹ อังอิง สภาวิภา ฉบับพิเศษ: 22

เราเป็นเพียงละออง ของจักรวาล

โลกรอดได้

แม้เพียงด้วยมนุษย์เป็นผู้กตัญญู

คือรู้ว่ามนุษย์แต่ละคน

ต่างมีบุญคุณต่อกัน

แล้วก็เบียดเบียนกันไม่ได้

โดยให้ปัจจัยแก่ชีวิต

จึงทำลายโลกไม่ได้

เพียงเท่านั้นโลกก็รอดแล้ว

พุทธทาสภิกขุ⁷⁰

“สสารทั้งหมดในจักรวาลเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ครั้งหนึ่งในยุคดึกดำบรรพ์ สสารทั้งหมดรวมกันเป็นก้อนที่มีมวลสารหนักหลายพันล้านตัน เจ้า ‘อะตอมดึกดำบรรพ์’ นี้ ระเบิดออกเพราะแรงโน้มถ่วงปริมาณมหาศาล มันเหมือนกับร่างที่ร่างถูกฉีกกระจายออกจากกัน เมื่อเรามองขึ้นไปบนท้องฟ้า จึงเหมือนกับเราพยายามหาทางกลับสู่ตัวตนของเราเอง”⁷¹

ตามความเชื่อของชาวปกากะญอ โลกในยุคเริ่มต้นมีขนาดแค่ง่าบั้นเท่านี้ หลงจอนิ โอโตเซา ประชาชนชาวปกากะญอเล่าว่า “โลกเดิมไม่มีอะไร มีแต่ลม แล้วก็มีโลกเท่าหนึ่งกำมือเกิดขึ้นมา ทุกอย่างอยู่รวมกัน น้ำ ดิน ภูเขา คน ก่อนที่โลกจะขยายตัวขึ้น แยกออกเป็นหลายๆ อย่างเหมือนทุกวันนี้ โลกเราทั้งหมดจึงเป็นโลกเดียวกัน คนก็คนเดียวกันนั้นแหละ ถ้ารู้อย่างนี้เราจะไม่ทะเลาะกัน ไม่อิจฉากัน เราจะคืนดีกับธรรมชาติ

โลกเรานับมาถึงวันนี้แปดร้อยล้านปี ชีวิตหลงถ้ายืนยาวสุดก็แค่ร้อยปี เทียบกันแล้วแต่ไม่ขีดไฟก้านหนึ่งจุดแล้วก็ดับ เป็นเศษเสี้ยวหนึ่งของเวลา จะไปยึดครองอะไร เงินตราก็ไม่ใช้ชีวิต นี่คือนิที่บรรพบุรุษสูงสอนเงินมีไว้เพื่อใช้ แต่ไม่ใช่จิตวิญญาณ เงินเป็นแค่เครื่องมือ และพาให้เห็นแก่ตัวที่คืนก็เหมือนกัน ไม่ใช่ของเราแต่เป็นของชุมชน หลงเชื่อว่าที่บรรพบุรุษสอนมานั้นถูกแล้ว ศาสนาอื่นๆ เท่าที่หลงอ่าน หลงรู้ ก็สอนเหมือนๆ กัน สิ่งสำคัญคือธรรมชาติ พระพุทธเจ้าก็บรรลุธรรมในป่า หลงว่าธรรมชาติเกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ ถ้าเราย้อนไปดู เราจะเห็น

⁷¹ โยสไตน์ กอร์เตอร์, 2539: 564

เราจะไปยึดครอง ไปทะเลาะกันทำไม คนเราที่ทะเลาะกันมีไม่กี่เรื่อง
อย่างแรกคือความเชื่อความคิด อย่างที่สองก็เรื่องดินน้ำป่า ทรัพยากร
อย่างที่สามก็อำนาจ สี่ ผลประโยชน์เงินตรา สุดท้ายก็เรื่องผู้หญิงผู้ชาย”

มนุษย์จึงมีศักยภาพที่จะบรรลุถึงความสุขได้ไม่ยาก จากการเข้าถึง
ความจริง ดังที่ ศ.นพ.ประเวศ วะสี ได้นำเสนอแนวทางไว้ว่า “เมื่อมนุษย์
เรียนรู้ที่จะเข้าถึง ความจริง ความดี ความงาม แล้วจิตเปลี่ยนอย่างสิ้นเชิง
มีอิสระ มีความสุข มีความรักเพื่อนมนุษย์ทั้งหมด รักธรรมชาติทั้งหมด
อันนี้คือความเป็นมนุษย์ที่เป็นไปได้ เพราะมนุษย์มีศักยภาพสูงมาก ถ้าเรามี
การเรียนรู้ที่เหมาะสม”⁷²

เรื่องราวของการเรียนรู้ จากการปฏิบัติงานที่เป็นการปฏิบัติธรรม
นำไปสู่อิสระและความสุข ไม่ว่าจะเป็นครู ช่างนา พระสงฆ์ นักธุรกิจ
นักเขียน นักดนตรี วิทยุคน คนหนุ่มสาว สถาปนิก หรือหมอ ฯลฯ ไปถึง
การรักษาระบบชาติ และการดำรงอยู่ในสังคมร่วมกัน ด้วยความเกื้อกูลใน
ฐานะของเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุข เกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน ที่สะท้อนให้เห็น
ในการอนุรักษ์ป่าทุ่งยาว การรักษาชายฝั่ง การอ้อมชูศิษย์ สร้างวิชาอาชีพ
ให้ผู้คนของลุงชาว เครือข่ายพุทธิกา อโรคยศาล รวมถึงการช่วยเหลือสัตว์
ร่วมโลก ฯลฯ

ทั้งหมดข้างต้นยืนยันถึงศักยภาพในด้านบวกของมนุษย์ ศตวรรษ
ที่ 21 ในห้วงเวลาที่ได้ชื่อว่าตกต่ำที่สุดแห่งอารยธรรมมนุษย์ ธรรมชาติถูก

⁷² อ้างใน สารจากเวทีเต็มหัวใจให้สังคมครั้งที่ 3, 2551:10

ทำลายล้างด้วยมือมนุษย์ในรอบร้อยปีที่ผ่านมา มากมายมหาศาลยิ่งกว่าการทำลายล้างครั้งใดๆ นับแต่โลกกำเนิดขึ้นมา การเกิดของโรคระบาดในวงจรรถขึ้น ขณะเดียวกันสังคมก็เผชิญกับความเสื่อมโทรมของศีลธรรม ส่วนจริยธรรมก็ตกอยู่ใต้อำนาจของความกลัว ดังนั้นในอีกด้านหนึ่งก็เปิดให้เห็นมิติด้านปัญญาและความรักของมนุษย์ ที่สร้างสังคมที่งดงาม สงบสุข สำหรับผู้คนจำนวนมากกว่าเดิม ด้วยพลังแห่งความรัก มิตรภาพ และความเป็อันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่งทั้งมวล แสดงถึงจิตวิญญาณของผู้คนที่บอกว่าไม่มีอุปสรรคใดที่ข้ามไม่พ้น ในยุคที่มนุษย์ต้องการความกล้าหาญ รวมทั้งกล้าหาญที่จะก้าวพ้นจากกระแสสังคมและค่านิยมของสื่อมวลชน

“การลงมือทำอะไรสักอย่าง ไม่ว่าจะเล็กน้อยแค่ไหน ก็สามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้” คำพูดทำนองนี้จึงไม่ใช่โวหาร เรื่องราวของคุณงามความดีในรูปแบบและแง่มุมที่หลากหลายที่กระจัดกระจายอยู่ในสังคมไทย เสมือนหลักฐานที่ย้ำเตือนกับเราว่า การทำความดีไม่ว่าจะเล็กน้อยสักแค่ไหน ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเสมอ และขอจบเรื่องราวทั้งหมดลงด้วยเรื่องของเด็กผู้หญิงเล็กๆ คนหนึ่ง (ซึ่งโดยเปรียบเทียบแล้ว เด็กโดยเฉพาะผู้หญิงย่อมมีกำลังน้อยมากที่จะเปลี่ยนแปลงโลก)

ปลาดาวหลายพันตัวเกยตื้นบนหาด
เด็กหญิงตัวน้อยเริ่มโยนพวกมันกลับ
ลงไปทะเล มันจะได้รอดชีวิต
“อย่ามัวเสียเวลาเลย ลูกรัก” แม่ของเธอบอก
“หนูไม่ช่วยให้อะไรๆ ดีขึ้นหรอก”
เด็กหญิงหยุดคิดอยู่ครู่หนึ่ง
ก็มองดูปลาดาวในมือของเธอ
“หนูคิดว่า ชีวิตจะดีขึ้นสำหรับเจ้าตัวนี้นะคะ”⁷³

“ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจอยู่แล้ว แต่บางทีมันมี
หินกีดกั้นอยู่ หินคือวิถีคิด เราตีวิถีคิดบางอย่าง ทำให้เราออกมาไม่ได้
ทางพระเรียกว่า ‘สัลพัตพตปรามาส’ หมายถึงการไปติดยึดในความเชื่อและ
การปฏิบัติที่ไม่ได้ผล แต่ยังติดยึดอยู่อย่างนั้น”⁷⁴ เรื่องราวในบทที่ผ่านมา
ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และเครือข่าย จึงเป็นแรงบันดาลใจและกำลังใจ
สำหรับการก้าวไปตาม “หนทางที่ดีเป็น สันติวรบท วรแปลว่าประเสริฐ
คือเป็นเส้นทางอันประเสริฐที่สันติ และจะออกมาขึ้นเรื่อยๆ”⁷⁵

⁷³ อ้างใน สฤณี อาชวานันทกุล, Amy Domini ผู้บุกเบิกการลงทุนเพื่อสังคม(Socially Responsible Investing).
แหล่งที่มา <http://www.onopen.com/2006/02/396>

⁷⁴ ศ.นพ.ประเวศ วะสี อ้างใน สารจากเวทีเต็มหัวใจให้สังคมครั้งที่ 3 ,2551:9

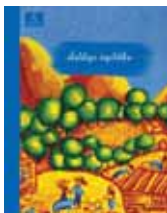
⁷⁵ ศ.นพ.ประเวศ วะสี อ้างใน สารจากเวทีเต็มหัวใจให้สังคมครั้งที่ 3 ,2551:9

ภาคผนวก

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงขึ้นจากการสัมภาษณ์บุคคลและเนื้อหาจากหนังสือในโครงการ “เมืองไทยหัวใจมนุษย์” ของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) รวม 31 เล่ม โดยได้ประมวลเป็นประเด็นหลักๆ รวมทั้งสิ้น 8 ประเด็น อย่างไรก็ตาม ในความเป็นจริงแล้ว แต่ละเรื่องไม่ได้มีประเด็นเดียว ยังมีแง่มุมอีกมากนอกเหนือจากที่ได้หยิบยกขึ้นมาเป็นตัวอย่าง การตั้งเป็นประเด็น จึงมีเป้าหมายเพียงคาดว่าจะเป็นประโยชน์ในแง่ที่เป็นแนวทางสำหรับการหาทางออก และทางเลือกใหม่ที่น่าไปสู่อิสระของตนเอง และการเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมที่มีความสุข

กลุ่มที่ 1 การเรียนรู้เพื่อผู้ตนเอง

เอ็นให้ลูก ปลูกให้ต้น ผู้เขียน บุญยงค์ เกศเทศ

คนในสังคมส่วนใหญ่ไม่มีหลักยึด ไม่มีภูมิคุ้มกัน จึงมักล่องลอยไปตามกระแส ความเชื่อมั่นของเราถูกทำลายไปหมด
ถ้าเขารู้จักผู้อื่น รู้ทันคนอื่น เขาเรียกว่า คนฉลาด
ถ้าผู้ใดรู้จักตนเองคักแค้น เขาเรียกว่า ผู้แจ้งเห็นจริง ต้องรู้เขารู้เรา เข้าใจเขาเข้าใจเรา
ถ้าไม่รู้ทั้งสองอย่างอันตราย
ปลูกทุกอย่างที่เรากิน และกินทุกอย่างที่เราปลูก ไม่ต้องไปซื้อหาให้เปลืองเงิน ถ้าเหลือกินเหลือแจก จึงค่อยขาย

ปลูกข้าวในนา ปลูกคุณค่าในชีวิต ผู้เขียน สุธิดา วงษ์อนันต์

ชาวนาหรือชายข้าวคุณธรรมมีความเชื่อมั่นในวิถีชีวิต ชาวนาที่ชัดเจน เมื่อได้ลงมือปฏิบัติ พวกเขาเลือกหนทางชีวิตที่เรียบง่าย สอดคล้องกับธรรมชาติ และพึ่งพาตัวเองได้มากกว่า อาชีพใดๆ ในแง่หนึ่งคือการเพียรปลูกภูมิด้านทานในตัวเอง เพื่อดำเนินชีวิตให้สง่างามตามวิถีชาวนาท่ามกลางแรงปลูกเร้าของกระแสบริโภคนิยมและอบายมุขรอบตัว

หลายคนหวังว่า การปลูกข้าวและปลูกคุณธรรมตามแนวทาง "ข้าวคุณธรรม" จะสร้างเครือข่ายของชาวนาให้เกิดขึ้น เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการพึ่งพาตัวเองได้อย่างแท้จริง และเป็นประโยชน์ต่อสรรพชีวิตอื่นๆ ด้วย

กลุ่มที่ 2 การแสวงหาอิสระ

ในน้ำไม่มียา ในนามืออิสระ ผู้เขียน สุภาพนา พึ่งละออ

ผมมักจะแนะนำเพื่อนๆ กัน หรือว่าน้องๆ ที่เขามิงานมีการทำ อยู่ในเมืองอยู่แล้ว ก็คือการเข้ามารับรู้ เอาเวลาว่าง เอาความ สามารถมาช่วยเหลือ ถ้าต่อไปเรามีเวที...อย่างเช่นที่ร้านบ้าน นาวิไล ผมก็หวังว่าต่อไปจะมีจุดจุดหนึ่งที่จะเป็นเวทีที่เชื่อมคน เข้ามาเรียนรู้ด้วยกัน เอาเวลาว่างมาใช้ด้วยกันก่อน อย่างน้อย ก็ทดแทนคุณค่าบางอย่างที่เราไม่ได้รับจากในเมือง มีอาหารที่ดี อย่างน้อยก็ได้พบปะกับเพื่อนผู้บริโภคน ได้พบปะกับเพื่อนผู้ผลิต

“จนเมื่อวันหนึ่ง...ซึ่งผมว่ามันสัมพันธ์กับการเมืองใหม่ เมื่อวันหนึ่ง ระบบสหกรณ์ที่เป็นจริงเกิดขึ้นได้ทั่วประเทศ จนกองทุนฟื้นฟู ซึ่งจริงๆ เป็นมันได้ขั้นสำคัญที่จะไปสู่แนวทางที่พูดถึง แนวทางการใช้ทรัพยากร แนวทางการใช้งบประมาณมาส่งเสริมให้ภาคการผลิตได้อย่างยั่งยืน ให้การรวมกลุ่มเป็นไปได้...จะมีการเกื้อหนุนกัน

“ในอนาคตผมคิดว่าเรื่องไครด เรื่องเอกสารสิทธิ์ ที่ซื้อขายได้ อาจจะไม่สำคัญเท่ากับสิทธิ์ที่เขาจะมีโอกาสใช้ประโยชน์ในพื้นที่การผลิตนะ อาจจะไม่ได้หมายถึงกรรมสิทธิ์ในการซื้อขาย แต่จะต้องมีหลักประกันว่าคนคนหนึ่งจะต้องมีบ้านที่อยู่ไปจนเกิดและตายได้ ทำการผลิตได้ และถ้าลูกหลานจะทำต่อก็ควรจะทำได้ ไม่ใช่ที่ดินในลักษณะที่เป็นสินค้า ซ้อๆ ขายๆ...ตรงนี้ผมคิดว่า ถ้ามันเกิดขึ้นจริงเมื่อไร ใครๆ ก็ลงไปทำนาได้สบาย ไม่ได้แบ่งว่าจะเป็นชาวนาดั้งเดิมหรือชาวนาใหม่...ไม่มีใครโง่ฉลาดกว่าใคร มันอยู่ที่ว่า อย่าให้มีการปิดกั้นและผูกขาดอย่างทุกวันนี้...”

กลุ่มที่ 3 การหาเลี้ยงชีพแบบไม่เบียดเบียน

สวนของคนขี้เกียจ ผู้เขียน สุวิธานนท์ รัตนพิมล

“งูใหญ่มันมีอำนาจ มีสีสัน มีพลังกำลังนำเกรงกลัว ตัวของมันเปลี่ยนสีสวยงาม ไม่เหมือนกันแต่ละวัน หลอกให้คนเชื่อคนหลงมันผ่านไปทางไหน ได้ยินแต่เสียงดัง ต้นไม้กิ่งไม้ปลิวว่อน ต้นหญ้าขาดเป็นท่อนๆ..”

แต่มีคนพยายามต่อสู้กับงูใหญ่ ลุงจอนิบอกว่า “ในดินมีต้นไม้อีกเยอะแยะ ต้นของมันหายไปแล้ว แต่เก้ายังอยู่ รากยังอยู่ เมล็ดยังอยู่ กวาดเท่าไรก็ไม่หมด เตี้ยว่ามันจะงอกใหม่เพิ่มขึ้น มากับลมก็มี นกเอามาก็มี มากับน้ำ มาได้ทุกทาง” สวนจะฟื้นตัว ถ้ากลับสู่หนทางที่บรรพบุรุษยึดถือ

“จงรักษาผืนดินให้ดี ผืนดินอุดมสมบูรณ์ พระเจ้าจะกลับมา ชีวิตจะกลับมา”

ฟาร์มสัตว์ ฟาร์ม (ความ) สุข ผู้เขียน สุพิธา วรุณปิติกุล

เริ่มต้นจากคนขายนม ที่ “อยากขายนมดีจ้ แบบที่เราอยากกิน นมที่กินแล้วไม่เฟื้อนคอค ดีต่อสุขภาพ ไม่มีสารตกค้างจากยาฆ่าแมลงและยาปฏิชีวนะ” มาสู่ความภาคภูมิใจของคนเลี้ยงวัว “ที่มีคนมาเยี่ยมชมฟาร์ม แล้วบอกว่าขอบคุณนะ ที่ทำนมดีจ้ ให้กิน เกษตรอินทรีย์ให้ ‘ความสุข’ และ ‘ความเป็นธรรม’ แก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เป็นจุดเริ่มต้นและก้าวสำคัญ คล้ายจ้ กับวาทะที่เนล อาร์มสตรอง ว่าไว้เมื่อไปเหยียบดวงจันทร์ว่า ก้าวเล็กจ้ ของคนคนหนึ่ง คือก้าวที่ยิ่งใหญ่ของสังคม สิ่งที่เกิดขึ้นตลอดจนแนวโน้มในอนาคต บ่งชี้ถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาธุรกิจที่สร้างสรรค์กว่าเดิม ขยายพรมแดนตลาดให้คนจำนวนมากกว่าเดิม ทำกำไรได้ในทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค สังคมโดยรวมและสิ่งแวดล้อม

งานที่นำไปสู่อิสรภาพ ผู้เขียน พรวิไล คาร์รี่

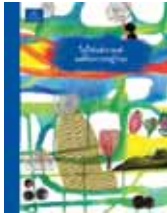

หากว่าสัตว์เป็นอันมาก ถูกความอยากผูกมัดไว้ ดุจนางนกถูก บ่วงรัดไว้ฉะนั้น...นกที่ติดบ่วงยอมไร้อิสรภาพ ยอมรอเวลาที่จจะถูกจับไปเป็นอาหาร...

สำหรับคนส่วนใหญ่ งาน คือ บ่วง คนต้องทำงานอย่างอดทนเพราะเป็นความจำเป็นในการดำรงชีพ จึงเฝ้ารอคอยที่จะแสวงหาอิสรภาพในวันหยุดสุดสัปดาห์ หรือกระทั่งรออิสรภาพในวันเกษียณ

เป้าหมายของการทำงานของกลุ่มบริษัทวังแดง มิใช่หวังกำไรที่เป็นตัวเงินเท่านั้น แต่เป็นการพัฒนาคน ทุกบทเรียนต่างมีเป้าหมายให้ทนทานต่อความเจ็บปวด และเพื่อรอดพ้นจากบ่วงบริโภคนิยม ตลอดจนเปิดทางสู่อิสรภาพที่ค้นพบได้ในการทำงานประจำวัน เป็นอิสรภาพที่เกิดจากการปฏิบัติที่สูงสุดคืออิสรภาพของจิตใจ

ไม่ใช่แค่กาแฟ แต่คือการอยู่ร่วม ผู้เขียน รวีวาร โคมเจลา

“...รูปใบหน้าชายวัยกลางคนโปกผ้านบออีก่อ (อาซา)...ผู้เริ่มต้นปลูกกาแฟบนดอยช้าง หมายถึงกาแฟมาตรฐานระดับโลกจากเมืองไทยหยั่งห้อยดอยช้างเป็นกาแฟที่ปลูก ผลิต ขาย และส่งออกโดยพี่น้องชนเผ่า ซึ่งถูกรังเกียจว่าต้องการศึกษา โง่ เป็นถิ่นพูดไทยไม่ชัด

“กาแฟดอยช้าง เกิดจากความเข้าใจร่วมกัน และเกิดจากการต่อสู้ มีเป้าหมายอันเดียวกัน...มีความคิดว่า ‘จะทำร่วมกัน’

การอยู่ร่วมแล้วให้ออกาสซึ่งกันและกัน”

“เราเอาพระราชดำริมาใช้ ทุกวันนี้เราทำตามพระราชดำริของในหลวง แต่เรานำมาต่อยอด ไม่หมกเม็ด จุดเริ่มต้นคือได้บัตรประชาชน จากบัตรประชาชน เรามีความรู้สึกเป็นคนขึ้นมา ทำให้เราได้เรียนรู้ ต่อยอด จากจุดนี้ทำให้เรารู้ว่า ในหลวงท่านไม่เคยคิดผิดเลย ท่านดูแลพสกนิกรมาอย่างไร วันนั้นเราต่อยอด เราทำได้ โดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาล ไม่ต้องพึ่งใคร ไม่ใช่ที่เราอยากจะทำอยู่อย่างอิสระ แต่เราพยายามจะพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่า ที่ในหลวงท่านเพียรพยายามมากกว่าหลิบปีนั้นนะ ท่านคิดถูก...”

กลุ่มที่ 4 การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
และวัฒนธรรมอันเป็นพื้นฐานความเข้มแข็งของชุมชน

ทุ่งยาวมาร์เก็ต ตลาดนี้ไม่ใช่เงิน ผู้เขียน องอาจ เตชา

ป่าผืนนี้ เปรียบเสมือน ‘ธนาคารธรรมชาติ’ ที่ทุกคนต่างฝากออมดิน น้ำ ป่า อาหาร ยารักษาโรค ให้ธรรมชาติดูแลรักษา โดยผลผลิตที่เก็บใช้ในรอบปีนั้นคือดอกเบี๋ยที่ออกเงยอยู่ไม่รู้จักจบสิ้น เพราะป่าผืนนี้คือ ‘ครัวของชุมชน’ ที่ช่วยเลี้ยงปากเลี้ยงท้องชาวบ้านทุ่งยาวกันมานานแสนนาน นั่นหมายความว่า ผู้หญิงทุ่งยาวเข้าครัวโดยไม่ต้องไปตลาด แต่มีป่าทั้งป่าให้เลือก

ข้อปึงแบบตาดีได้ (ของอรอย) ตาร้ายก็ไม่มีเสีย เพราะที่นี้ไม่ต้องใช้เงินสักบาท การให้ความหมายต่อป่า ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งธนาคารธรรมชาติ คร้ว หรือกระทั่งเป็น ตลาดสด แต่ทั้งหมดเริ่มต้นจากสายตาที่มองป่า ซึ่งไม่แคบแค่มืดที่เอาไปขายหรือ ที่ดินที่ผู้คนคิดจะครอบครองเป็นของส่วนตัว แต่ป่าสำหรับพวกเธอ คือความมั่นคง ของปากท้อง อันหมายถึงความมั่นคงของชีวิตและชุมชนส่วนรวม

คบเด็กสร้างชายฝั่ง ผู้เขียน ชิดเทพ ธมชยาการ

บ้านเรามีแนวคิดที่ผิดมาตั้งแต่ต้น คือโรงเรียนสร้างรั้วกันระหว่าง ตัวเองกับชุมชน รั้วที่ผมพูดไม่ใช่รั้วอิฐหรือรั้วปูน แต่นั่นคือรั้ว แห่งความคิด ที่พยายามจำกัดให้เด็กอยู่แต่ในกรอบของการ เรียนหนังสือ ถ้ามว่าถ้าเด็กไม่เรียนรู้สังคมตัวเองตั้งแต่เกิด แล้วจะเรียนเมื่อไร ถ้าการเรียนไม่รู้เกิดขึ้นหลังจากเรียนจบ ก็แทบ ไม่ได้ผูกพันอะไรกับหมู่บ้านมากนัก จึงไม่แปลกที่เด็กหลังจาก เรียนจบแล้ว มักจะออกไปจากหมู่บ้าน เพราะความผูกพันไม่มี เด็กที่เรียนสูงจึงถูกบ้านเกิดของตัวเองว่าเขย ไปไม่ถึงไหน ที่นี้พยายามทำกิจกรรม โดยไม่แบ่งแยกโรงเรียนกับชุมชน ถ้าชาวบ้านมีกิจกรรม เราจะเข้าไปร่วมทันที เราต้องเป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้ ให้เด็กได้เรียนรู้ชุมชน

โรงเรียนสร้างสุขที่บ้านเกิด ผู้เขียน วิวัฒน์ วนรังสิกุล

เส้นทางความเป็นมาของ “กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไส้ต้นหง” ผู้ร่วมสร้าง “โรงเรียนชีวิต” ให้เกิดขึ้นมาทำทนายระบบการศึกษา แห่งชาติที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

บนผืนดินที่กลุ่มสร้างสุขเรียกว่า “โรงเรียนชีวิต” เป็น ชุมชนเล็กๆ ที่มีความเข้มแข็งชุมชนหนึ่งในปัจจุบัน โดยเฉพาะ การได้รู้ว่า ณ ที่แห่งนี้ มีการ ร่วม... ร่วม... สร้าง... รู้ กันอย่างไร

อย่างน้อยก็สามารถสะท้อนให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นว่า “พลังของชุมชนสามารถเปลี่ยนแปลงโลกได้” นั้น ยังมีอยู่จริงในสังคมไทย

ครูสอนชีวิต ผู้เขียน รวิวาร โคมฉาย

ไม่ได้สอนแค่ขออย่างเดียว สอนหมด ทั้งกิจกรรมายาท การอยู่ การกิน คนตะกอนสอนเป็นเวลา...เมื่อง่าย (เข้า) เมื่อแกลง (เย็น) ยามว่าง สอนความจำ กว่าจะขอได้ใช้เวลานานเพราะมัวแต่ไป ไร่ไปนา เด็กสมัยนี้เร็ว เพราะครูทุ่มเวลาให้เต็มที่ ถ้าไม่ได้ไปขอ พ่อก็จะสอนเขาทั้งวัน ปีกบ้านก็ให้ฝึกชกกับเทป สอนทั้งชีวิต สอนทุกอย่าง เข้ามานี่ต้องไหว จะลูกจะนั่งให้มีความนอบน้อม แม้แต่มารยาทในการกินข้าว เพราะเวลาไปสอนนี่ ละอ่อนไปตวย คนใหญ่กินอ้อมแล้วลูก ไม่ใช่เด็กลูกตาม ต้องช่วยเก็บถ้วยเก็บจานก่อน

ผ้าทอ ถักชีวิต ทอชุมชน ผู้เขียน สุวิชานนท์ รัตนพิมล

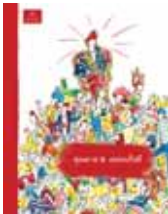

หากคนเล็กๆ มีชีวิตและยอมจำนนต่อชะตากรรมของชุมชน ด้วยถูกกำหนดควบคุมจากระบบทุนนิยมอย่างเข้มข้น ก็ไม่ต่าง ไปจากวิถีผู้คนในเมืองใหญ่

การสืบทอดผ้าทอของบรรพบุรุษของที่นี่ ไม่ว่าจะสำเร็จ หรือล้มเหลว แต่คือความพยายามเปิดประตูไปสู่อิสรภาพของ ชีวิตผู้คนธรรมดา ที่ปรารถนาจะสรรค์สร้างชุมชนของตัวเอง

กลุ่มที่ 5 การอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจและให้ออกาส

คุณยาย&เตอะแก๊งค์ ผู้เขียน รวีวาร โคมฉายา

นำตระหนักที่เราพบว่าโรงเรียนและสถาบันศึกษากลายเป็นสถานที่ที่ไม่ปลอดภัยจนเด็ก ๆ ต้องมีสังกัดไว้คุ้มครองตัวเอง... แต่ทุกอย่างก็ไม่ได้เลวร้ายจนเกินกาล วันนี้เด็กกลุ่มที่ได้ชื่อว่าร้าย นำกลัว ตัวปัญหา กำลังพลิกเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้นทุกวัน แม้ว่าหลาย ๆ คนอาจจะไม่ได้เป็นเด็กดีเรียบร้อยในจินตนาการ ผ่าหับไว้ แต่พวกเขาก็รักชีวิตในทางที่ถูกที่ควรขึ้น ไม่พาตัวเองไปตกอยู่ในความเสี่ยง และเกิดความตระหนักถึงผลลัพธ์จาก

พฤติกรรมของตน อาศัยผู้ใหญ่เพียงคนเดียวที่ทุ่มเทใส่ใจในตอนแรก จนกระทั่งขยายเป็นเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนจากส่วนอื่นๆ ในสังคม ก็ทำให้ชีวิตของพวกเขาเหล่านี้เขามีคุณค่าและความหมาย พร้อมทั้งจะช่วยเหลือน้องๆ รุ่นหลังต่อไป

นามะเฟื่อง เมืองนิรมิต ผู้เขียน มหรรณพ โคมฉายา

ประชาชน ชาวบ้านธรรมดาๆ ที่ได้รับการส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ พิสูจน์ให้เห็นว่า พวกเขาทำงานที่เจ้าหน้าที่อยู่ในระบบราชการซึ่งมีข้อจำกัดหลายด้านทำได้ยาก หรือแทบจะทำได้สำเร็จไม่ได้เลย ให้กลายเป็นเรื่องที่ทำได้ เทศบาลตำบลนามะเฟื่อง และทีมงานของพ่อค้าองมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุน ให้คำแนะนำ แก้กิจกรรมต่างๆ ที่ริเริ่มมาจากชาวบ้าน จากชุมชน และกิจกรรมแทบทุกอย่างของเทศบาลก็เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนเข้าร่วม

โอกาสของนามะเฟื่องไม่ได้มีมากกว่าชุมชนอื่นๆ ในประเทศเลย แต่ที่ว่านามะเฟื่องได้คว้าจับโอกาสเหล่านั้นไว้แน่น และแปรเปลี่ยนให้เป็นสิ่งที่ยั่งยืนได้ หลายปีต่อไปข้างหน้า ด้วยพื้นฐานที่ดีของชื่อนามะเฟื่อง จะทำให้เราเห็นความเจริญเติบโตที่เป็นไปอย่างยั่งยืน

เล็กเต็มเถิดที่รัก ผู้เขียน สร้อยแก้ว คำมาลา

คนนอกหมู่บ้านเข้ามาศึกษาดูงานเรื่องการรณรงค์ให้ลูกบ้าน เลิกเหล้า ไม่ว่าจะมาจาก เชียงใหม่ ชุมพร ลำพูน นครราชสีมา ฯลฯ ทุกสารทิศที่ได้ทราบข่าวว่า มีหมู่บ้านแห่งหนึ่งในเมืองไทย เลิกกินเหล้ากันแล้ว

ภาพของความเจียบสงบของหมู่บ้าน ณ วันนี้ เป็น ภาพที่คนนอกหมู่บ้านยากจะจินตนาการได้ออกกว่าในอดีตที่นี้ เคยมีเหตุการณ์ที่เลวร้ายอย่างไร

มันเป็นเพียงสายหมอกบางเบาที่ปกคลุมยามแสงแดดอ่อนแอเท่านั้น เพียงมีจิตใจกล้าแข็งไม่หวั่นกลัว ตั้งเด็กน้อยวิ่งสู้รบกับปีศาจ เราก็จะก้าวรบบเหล่า มารออกไปได้

กลุ่มที่ 6 พลวัจตอาสา : การใช้ศักยภาพของตนเพื่อ
เพื่อร่วมสังคมและสภาพแวดล้อม

ลุงชาวไซอาซีฟ หนึ่งในคนคิด หลายชีวิตเติบโต ผู้เขียน อรสรวง บุตรนาค

ข้าพเจ้าเป็นสุขใจอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นภาพกิจกรรมสาริต ของผู้เสียสละ อยากรให้อาซีฟเป็นวิทยาทาน กับผู้อยากเรียน มาพบกันด้วยความสดชื่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ไม่มีแอบแฝงเพื่อ ประโยชน์ส่วนตัวประการใด ประเทศชาติก็รุ่งเรือง เพราะ คนในชาติไม่อึดคัดขัดสน ทำให้พ้นการถูก “รังแก”

ให้อาหาร	คุ้มไปนานแต่เอี่ยม
ให้เครื่องนุ่งห่ม	คุ้มไปนานแต่อายุฟ้าขาด
ให้เรือนหอ	คุ้มไปนานแต่เรือนพัง
ให้วิชาดีกว่า	เลี้ยงตัวเขาไปได้จนวันตาย

พลังเปลี่ยนชีวิตนอกระบบ ผู้เขียน ชัญสรวง คงสาธิตพร

น่าจะมีอะไรที่เพื่อนมนุษย์ช่วยกันทำ เพื่อนมนุษย์ที่เจ็บไข้ได้ป่วย หรือเพื่อนมนุษย์ที่ไม่เจ็บไข้ ก็ไม่ควรจะไปเอาเปรียบ อันตบแแรกเห็นการเอาเปรียบควรปกป้อง หรือป้องกันไม่ให้คนที่มีอำนาจเห็นว่าเอาเปรียบคนด้อยโอกาส เราต้องไม่เอาเปรียบ และกดขี่คนที่ด้อยกว่า ถ้าทำได้เก่งและไม่มีการเอาเปรียบ ลังคมจะอยู่เย็น

สถาปนิกผู้ออกแบบ “ความภาคภูมิใจ” ให้ชุมชน ผู้เขียน ฐาปนา พึ่งละออ

อะไรคือความเป็นสถาปนิก ?

อะไรคือสิ่งที่สถาปนิกควรทำ ?

อะไรคือการสร้างสรรค์ในนามของสถาปนิก ?

การออกแบบสถาปัตยกรรมที่สนองต่อปณิธานชั้นเลิศ หรือการใช้ความรู้ของตนเข้าร่วมบัตควาดแก้ไขปัญหาอันยุ่งเหยิงในสังคมด้วย คำถามนี้ มิใช่คำถามสำคัญสำหรับสถาปนิกเท่านั้น แต่ยักรวมถึง ผู้ที่ยังต้องอาศัยอยู่ในสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่า ‘บ้าน’

ทุกคนอีกด้วย เพราะแท้จริงแล้วคุณภาพชีวิตของเราออกแบบได้

หมอมั่ง นักสู้สองวัฒนธรรม ผู้เขียน อรสรวง บุตรนาค

ในฐานะนายแพทย์คนไทยเชื้อสายม้งหวังว่า การงาน และชีวิตขณะนี้ พอดีเปียงเบนความคิดที่มีต่อม้งและชาวเขา กลุ่มอื่นๆ อย่างเหมารวมได้บ้าง “เราต้องเป็นสื่อกลางที่ช่วย ละลายอคติระหว่างคนข้างบนกับคนข้างล่าง ผมเป็นแพทย์ ทุกอย่างเกี่ยวได้ค่อนข้างดี ลบกำแพงได้เยอะ คนที่เห็นชีวิตผม อย่างน้อย เขาอาจจะมองชาวเขาดีขึ้น เพราะเรารักม้งมภาพ

ชาวเขาเป็นพวกตัดไม้ทำลายป่า เกี่ยวข้องกับยาเสพติด บางอย่างอาจไม่ใช่ ภาคอีสานป่าหมด ไม่มีชาวเขานะครับ ภาคใต้โคลนดินถล่ม ไม่มีชาวเขานะครับ เราเป็นแพะในบางเรื่อง

“คนที่ได้รับรู้เรื่องของผมจะมองชาวเขาดีขึ้น ลดความขัดแย้งระหว่างคนพื้นราบและชาวเขา ลดทิวทัศน์ของคนบนดอยกับคนข้างล่าง ผมอาจเป็นจุดเล็กๆ ในความคิดของเด็กที่ทำให้เขาไม่ตีกันก็ได้ หรือกระตุ้นให้ทั้งเด็กชาวเขาและเด็กชาวเราให้เขาเรียน ให้เขาเปลี่ยนทัศนคติว่า เรามีโอกาส เราน่าจะทำเพื่อสังคมบ้าง 60 : 40 ก็ยังดี ไม่ใช่ให้ตัวเองเต็ม 100 เลย”

บันแปลงแต่งชีวิต สานศิษย์ด้วยปัญญา ผู้เขียน บุญยงค์ เกศเทศ

เด็กๆ ในความอุปการะของพ่อครูได้ร่ำเรียนหนังสือ มีอาชีพการทำงานตามถนัด บางคนก็ได้้นำความคิดเรื่องวนเกษตรของพ่อครูไปใช้เป็นแนวทางทำมาหากินต่อไป มีจำนวนหนึ่งที่ทวนกลับมาช่วยเหลือเด็กรุ่นน้องๆ

“เป็นที่ต้องเรียนหนังสือ ญาติเรา น้องเราจะได้เรียนด้วยอย่างน้อยต้องเทียบเท่าหรือสูงกว่า เหมือนธรรมชาติป่า ต้นไม้เกิดทีหลังจะต้องพยายามยึดลำต้นให้สูงเพื่อรับแสง”

อ่านเขียน เปลี่ยนชีวิต ผู้เขียน สร้อยแก้ว คำมาลา

การให้ความคิดคนมันใช้ไม่หมด ถ้าเราให้ความคิดเขา บางทีเขาอาจจะได้ความคิดหรือแรงใจที่จะสร้างฐานะชีวิตได้ทั้งชีวิต เป็นการสร้างคนที่ยั่งยืนกว่ากัน การทำให้เด็กรู้จักคิดและค้นหาตัวเอง จะมากมายมหาศาลมากกว่าการแบ่งปันในรูปของวัตถุ การที่ชีวิตเราเปลี่ยนและเติบโตมาได้จนถึงทุกวันนี้เป็นเพราะการอ่าน เพราะหนังสือ เพราะวัฒนธรรม ไม่ว่าจะหมอลำ ลิเก

ต่าง ๆ คือการดูหนังฟังเพลง การที่เราได้ดูหนัง ได้ฟังเพลง ลูกทุ่ง ได้อ่านหนังสือมาตั้งแต่วัยเด็ก นั่นแหละคือจุดเปลี่ยนของชีวิตตัวเอง...มนุษย์ทุกคนจะมีจุดเปลี่ยนชีวิตของตัวเอง จุดเปลี่ยนของแต่ละคนอาจจะเริ่มต้นไม่เท่ากัน บางคนอาจจะครึ่งก่อนคนแล้วถึงจะพบจุดเปลี่ยน แต่บางคนตอนวัยรุ่นแหละ แต่พอถึงจุดหนึ่งได้อ่านหนังสือดีๆ ได้พบความคิดดีๆ ได้รู้คิดนำไปสู่ชีวิตแบบใหม่ นี่ก็จุดเปลี่ยนสำคัญของชีวิต ซึ่งทุกคนจะมี เพียงแต่ใครจะสังเกตเห็นหรือเปล่าเท่านั้นว่าคือจุดไหน

ยิ้มละไม ดนตรีไร้ขีดจำกัด ผู้เขียน ปิยนภา ประยูร

อย่างลัวี่จะร้องเพลงหรือเล่นดนตรีไม่ได้ ทุกคนสามารถทำได้เพราะทุกอย่างล้วนเกิดจากธรรมชาติเป็นผู้มอบให้ และเป็นสิ่งซึ่งอยู่ในตัวเราทุกคนอยู่แล้ว

“วงยิ้มละไม เป็นวงดนตรีที่ไม่มีใครเก่งดนตรี แต่รักในจังหวะดนตรี ฟังและเรียนรู้จากจังหวะธรรมชาติ”

ดนตรีที่ผสมผสานระหว่างศิลปะ เกม กระบวนการ ตั้งคำถามกับสิ่งใกล้ตัว พวกเขาจะเริ่มจากสอนทักษะทางดนตรี

อย่างง่ายให้กับเด็กก่อน เช่น การปรบมือ “ความเป็นดนตรียิ้มละไม จึงเป็นการเรียนรู้ไปด้วยกัน จังหวะกลองก็เป็นจังหวะธรรมชาติ จังหวะของชีวิต จังหวะของดนตรี ในส่วนของการคิดค้นเครื่องดนตรี ด้วยการนำวัสดุเหลือใช้มาทำเป็นเครื่องดนตรีที่สวยงาม นำมาผนวกกับการอนุรักษ์ปัญหาสิ่งแวดล้อม การทำงานกับเด็ก เยาวชน และครู เครื่องดนตรีแต่ละอย่างจึงผ่านการคิดค้น เทียบเคียงเสียง และทดลองใช้ โดยมีเพื่อนๆ พี่ๆ นักดนตรีหลายคนช่วยกันลองเล่น ทดสอบ และร่วมกันบรรเลงเป็น “วงดนตรีไร้ขีดจำกัด” ที่หลายคนเห็นเครื่องดนตรีแล้ว ต่างก็ต้องเพ่งมองด้วยความสนใจ

กลุ่มที่ 7 การแสวงหากางเลือกใหม่ๆ

सानแสวงอรุณ ผู้เขียน วีระศักร จันทรสังแสง

ความคิดสำคัญ แต่ความคิดจะมีประโยชน์ก็ต้องผ่านการลงมือทำ ถ้าความคิดล้นๆ ก็มีโอกาสสวนเวียนอยู่ในวัฏจักรแห่งความคิด และนี่เป็นจุดอ่อนของความคิดที่ไม่ผ่านการลงมือทำ มันต้องมีปรีชาญาณ ปฏิบัติ ปฏิเวธ นำการทำจริงมานำเสนอ

ท่ามกลางสื่อสารมวลชนกระแสหลักมากมายหลายรูปแบบที่กำหนดชีวิตผู้คน *सानแสวงอรุณ* ยังยืนระยะอยู่ได้จากการสนับสนุนของบริษัทธุรกิจขนาดย่อมที่มีความรับผิดชอบต่อ

สังคม และมีสายตาที่ยาวไกลบวกกับแรงใจของคนทำหน้าที่เขียนเข้ามารับผิดชอบ อาจถูกบ้างผิดบ้าง ผ่านการสั่งสมประสบการณ์รวมทั้งคนทำ และคนอ่าน จนวันนี้ นอกจากจุดยืนเพื่อสร้างสมดุลชีวิตด้วยการลงมือทำ *सानแสวงอรุณ* ยังเป็นหนึ่งในสื่อทางเลือกเพื่อสร้างคุณภาพกลางห้วงมหาสมุทรของข้อมูลข่าวสารที่พัดพาผู้คนให้แหวกว่ายไปตามคลื่นยักษ์ เป็นเรือลำน้อยอีกลำหนึ่งที่แล่นไปอย่างมีเส้นทางของตัวเองและเป็นทางเลือกอีกสาย

ตุลละคร แล้วย้อนดูชุมชน ผู้เขียน มหรรณพ โหมเหลา

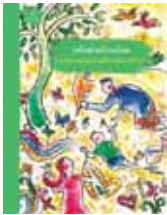

หนังหรือละคร ไม่ได้มีประโยชน์เพียงแค่นี้ให้ความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นดั่งกระจกเงาที่สะท้อนฉายให้เห็นถึงการกระทำ ความคิด ความรัก ความโกรธ ความโลภ ความหลงของตัวละครที่สามารถนำมาเชื่อมโยงให้เห็นตัวตนและสังคมของผู้ดูได้อีกด้วยการส่องสะท้อนนี้เอง ที่จำเป็นต่อการชำระสะสาง เสริมแต่ง ขัดเกลาความเป็นมนุษย์และสังคมของเราให้คงามยิ่งขึ้น

กลุ่มละครมะขามป้อมภายใต้ “มูลนิธิสื่อชาวบ้าน” ได้เติบโตขึ้นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย เป็นกลุ่มคนที่ทำงานพัฒนาคน ชุมชน ทั้งในเมืองและในชนบทโดยใช้ศิลปะการแสดงละครเป็นสื่อ นำ ทำให้ปัจเจกและสังคมได้เกิดการพัฒนากว่า 25 ปีแห่งความทุ่มเทของมะขามป้อม เต็มไปด้วยเรื่องราวมากมายทั้งหน้าฉากและเบื้องหลัง

เครือข่ายบ้านเรียน ทางเลือกและอิสรภาพในการจัดการศึกษา

ผู้เขียน ปิยนดา ประยुर

นี่คือเรื่องราวการจัดการศึกษาโดยครอบครัว หรือ “บ้านเรียน” (home school) ในสังคมไทย ที่ถากถางให้เส้นทางในระบบการศึกษาไทยมีหลากหลายเส้นทาง มีอิสรภาพในการตั้งเป้าหมายของการศึกษาของแต่ละครอบครัว และเกิดพลังใจที่จะเดินตามเส้นทางที่ตนเองกำหนด เริ่มต้นจากพ่อแม่ไม่กี่ครอบครัว ที่ต่างจัดการศึกษาให้ลูก โดยไม่มีกฎหมายรองรับ กระทั่งถูกมองว่าบ้าก็มี จนถึงวันที่ครอบครัวบ้านเรียนกลุ่มหนึ่งได้รวมตัวเป็นเครือข่ายสถาบันบ้านเรียนไทย ซึ่งปัจจุบันจดทะเบียนเป็น “สมาคมบ้านเรียนไทย” เป็นศูนย์กลางข่าวสารและกิจกรรมของครอบครัวโฮมสคูล ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้เกิดนโยบายใหม่ด้านการจัดการศึกษาที่เปิดให้คนในสังคมมีทางเลือกมากขึ้น รวมทั้งมีกฎหมายรองรับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ตามรอยสมุนไพรรักษาหัวใจที่เป็นไท ผู้เขียน ฐาปนา พึ่งละอ

เราอยู่ท่ามกลางกระแสคลื่นที่รุนแรงที่พัดพาภูมิปัญญาที่สืบสานมาหลายชั่วอายุคน... เราคว้าไว้ได้แค่น้อยนิดที่ท่านมีอยู่ ท่านก็ตายไปเสียก่อน ถ้าเก็บภูมิปัญญาอย่างเดียว ไม่นำมาผลิต สังคมก็ไม่มีโอกาสได้เห็น สิ่งนี้ก็แค่เป็นแค่ซาก จึงเกิดสมุนไพรรักษาโรคเขตร้อน เป็นการเก็บภูมิปัญญาของแผ่นดินแล้วนำมาเผยแพร่ให้คนได้พึ่งตนเอง เพราะยาจากสมุนไพรรักษา

คือการทดแทนการนำเข้ายา สมุนไพรอภัยภูเบศรเป็นการ
สาธิตให้ระบบยาใหญ่ของประเทศได้เห็น เพราะปัจจัยสี่เรา
พึ่งตนเองได้หมดยกเว้นเรื่องยา

บำบัดทุกข์ บำรุงจิต ท้อโรคนศาล ผู้เขียน สุชาดา ภูทองคำ

เราเคยรักษาด้วยเคมีบำบัด ฉายแสง ตามคุณหมอเขาสั่งให้ทำ
อะไรก็ทำหมดนะ ทำจนกระทั่งถึงคอร์สสุดท้ายไม่ไหวแล้วตาย
ดีกว่า คือสละ ตายไปเลย น็อกไปเลย เข็มสุดท้าย ดับตัวเอง
ไม่ให้ความเจ็บปวด เวทนาต่างๆ ที่มีอยู่ในจิตใจ ในกาย
วางหมด รู้อีกที่เขาวิ่งกันหน้าตื่น นึกว่าไปแล้ว ถ้าเราไปตอน
นั้นเราก็มีความสุขเพราะไม่ได้มีเวทนาเลย คือความทุกข์ของ
เคมี สุดๆ อยู่แล้ว ไม่ไหวแล้ว นั่นแหละคือแรงบันดาลใจที่

ทำให้ตัวเองต้องช่วยเหลือผู้ป่วยโรคมะเร็ง เพราะความเจ็บปวดทุกเวทนาต่างๆ
และเสียเงิน เสียทอง เสียเวลา เสียอกเสียใจที่ญาติพี่น้องตัวเองต้องป่วยเป็นโรค
มะเร็งแล้ว สูญเสียมากมายแล้วไม่มีทางออกให้เขาเลย

สมาธินี้ก็สำคัญไม่ยิ่งหย่อนเหมือนกัน คือให้เห็นว่าทุกสิ่งเกิดได้ก็ดับได้
มะเร็งเกิดได้ก็ดับได้ ไม่มีอะไรที่เกิดแล้วดับไม่ได้ ความสุขเกิดได้ก็ดับได้ ทุกอย่าง
มันเป็นแบบนี้และคนที่จะเข้าถึงความเกิดความดับนั้นใครละ? ต้องปฏิบัติเอง เราก็
เอาความรู้ที่เรามีอยู่มาสอนให้คนใช้ปฏิบัติให้ถึงสภาวะธรรมตรงนี้ได้ พอเขาถึง
สภาวะธรรมตรงนี้ได้โรคนก็แทบไม่มีความหมาย มะเร็งไม่มีความหมาย หายก็หายไป
ไม่หายก็ช่างมัน ใจเขาเบิกบานมาก เขาไม่เห็นต้องกลัวว่าจะตาย ถึงไม่เป็นมะเร็งก็
ต้องตายอยู่ดี

พุทธิกกา อาสาข้างเตียง เคียงข้างยามป่วยไข้ เฝ้ายูความตายอย่างสงบ ผู้เขียน วีระศักร จันทรสังแสง

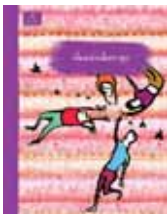
ทุกวันนี้คนจำนวนไม่น้อยเอาเงินเอาความสำเร็จเป็นเป้าหมาย เอาแต่เสพสุขโดยหลงลืมความตาย อยู่แบบลืมความตาย หรือบางคนนึกถึง แต่คิดว่าไหนๆ ก็ตาย ขอเสพสุขให้เต็มที่ โดยไม่ได้คิดว่าความตายไม่ใช่จุดสิ้นสุดของชีวิต

แต่ถ้าคนเรานึกถึงความตาย จะไม่มุ่งหาเงินทองอย่างเดียว แต่จะมุ่งสร้างความดี ทำชีวิตให้มีคุณค่า มีความอ่อนโยนต่อทุกสิ่งที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะญาติมิตร ครอบครัว ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ถ้าเราระลึกอยู่เสมอว่าความตายจะมาเมื่อไรเราไม่รู้ ไม่สามารถบอกล่วงหน้าได้ เราจะใช้เวลาที่มีอย่างมีความหมายมากที่สุด ใช้เวลาแต่ละนาทีไปอย่างมีประโยชน์ การเที่ยวหาความสนุกสนานอาจไม่ใช่สิ่งสำคัญอีกต่อไป ครอบครัว การทำความดี การฝึกจิตฝึกใจ จะกลายเป็นเรื่องสำคัญกว่า การนึกถึงความตายจะทำให้เราขวนขวายในสิ่งที่เราผิดผ่อน และปลดเปลื้องในสิ่งที่เราชอบยึดติด

กลุ่มที่ 8 การสร้างพลังจากเครือข่าย

เรื่องเล่า เมื่อเรารู้จัก ผู้เขียน อภิญญา ดันทวิวงศ์

“บางที่คิดว่าคิดผิดหรือถูกที่ออกมา นอนอยู่บ้านก็สบายอยู่แล้ว แต่พอมาคิดดู มันมีความสุขผิดกัน เราได้พูดคุย แต่อยู่บ้านมันนอนคนเดียว เลิกแล้วคิดว่าลำบากดีกว่านะ...”

“จากที่เคยนอน ได้มาเจอเพื่อนฝูง และพอเราเห็นคนที่เราไปหาเขารู้สึกดีขึ้น เราก็รู้ได้เลยว่าเขาต้องมีเป้าหมายในชีวิตของเขาแล้ว จากนั้นไปเขาสามารถมีชีวิตบนความพิการอย่างมีความสุขได้...“เวลาที่เราทำให้ใครเปลี่ยนแปลง มันก็

ภาคภูมิใจนะว่าอย่างน้อยเราก็ได้ช่วยเหลือคนอื่น ได้ช่วยเหลือสังคม เมื่อทำให้คนอื่นมีความสุขเราก็มีความสุขด้วย

“พอคิดย้อนไป ตอนที่เรารู้ๆ เราไม่ค่อยทำอะไรเพื่อใคร ส่วนใหญ่ก็ทำเพื่อตัวเอง”

หากสังคมของเราเกือหนุนให้เกิดความเคลื่อนไหวเช่นนี้ อย่างเป็นระบบ การเผชิญหน้ากับภาวะพิการรุนแรงย่อมไม่ใช่สภาพ “ตายทั้งเป็น” อีกต่อไป เพราะยังคงมีอนาคตข้างหน้า ให้ก้าวออกไปค้นหาคุณค่าและความหมาย สมค่าแห่งการมีชีวิต

อยากปลุกรักเรา ให้นานๆ หน่อย ผู้เขียน ชัญสรวง คงสาธิตพร

แม้ไม่สามารถแก้ปัญหการหย่าร้างของผู้ชีวิตทั้งคู่ได้ทั้งหมด แต่ก็เป็นแรงกระเพื่อมที่สามารถระตุกความคิดให้คู่ชีวิตกลับมามองเห็นคุณค่าของกันและกันได้ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างชีวิตในครอบครัว ส่วนการแก้ไขปัญหาเป็นเพียงผลพลอยได้ที่เกิดจากการตัดสินใจ บางคู่ที่จะแยกแต่ตัดสินใจไม่แยกจากกัน เป็นการตัดสินใจด้วยตนเองเพื่อมาทบทวนครอบครัว

ปฏิบัติการ “พลเมือง” ปฏิรูป “พลแมว” ผู้เขียน อภิญา ดันทวิวงศ์

มาถึงตรงนี้เราได้มองเห็นชีวิตของคน 3 คน ที่ดำเนินบทบาทในการช่วยเหลือทั้งคนและแมวในเมืองใหญ่ อยู่อย่างเรียบง่ายและसानตัวเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างเป็นธรรมชาติ โดยมีจุดเริ่มต้นจากเหตุการณ์เล็กๆ ในวันธรรมดาๆ วันหนึ่งของชีวิตปกติ และต่างก็ยืนยันว่าตนเองไม่ใช่คนใจบุญ หรือคนรักแมวแต่อ่อนแต่ออก เพียงแต่เป็นคนที่จะเห็นปัญหาหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นหน้าแล้วไม่นิ่งเฉย ต่างยืนยันเข้าไปจัดการ โดยถาม

ตัวเองก่อนว่าจะทำอะไรได้บ้าง แล้วก็ลงมือทำ พวกเขาต่างก็เป็นคนธรรมดาสามัญ เหมือนที่พบเห็นได้ตามท้องถนน บนรถเมล์ หรือในที่ทำงานทั่วๆ ไปนั่นเอง

5HATIS

เรื่องราวที่ดี มีสุขภาพดี

คืนสภาพเป็นสุข

คืนพร

มูลนิธิเพื่อส่งเสริมเรื่องราวดี
ปฏิรูปนิคมเกษตรกรรม
รับสมัครอาสาสมัคร
โตขึ้นออนไลน์สำหรับอาสาสมัคร

“นอกจากเรื่องราวทั้ง 32 เล่มนี้ที่ปรากฏในเว็บไซต์ ผู้อ่าน
สามารถค้นหาเรื่องราวดีได้อีกมากมายได้ที่เว็บไซต์
www.dee.dee.in.th”

คลิก

NEWS

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
161 ซ.สุขุมวิท 20/1 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์ : 02-2542 8000 โทรสาร : 02-2542 8000
www.nhfp.or.th

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้จัดทำ “ธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ” เพื่อเป็นฐานข้อมูลขนาดใหญ่ของกรณีตัวอย่างการสร้างสังคมที่ดีงามในสังคมไทย โดยพัฒนาขึ้นมาภายใต้ปรัชญาของการ “รู้รอบ” และเป็น “ประโยชน์ต่อสาธารณะ” เพื่อช่วยหนุนเสริมยุทธศาสตร์การสร้างสังคมสุขภาวะ ที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

เรื่องราวดีดีในธนาคารมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของกลุ่มคน เครือข่าย ที่แสดงให้เห็นถึงคุณค่าในการดำเนินงาน สามารถเป็นแบบอย่างเพื่อการเรียนรู้และการปฏิบัติได้ รวมทั้งมีส่วนสนับสนุนการพัฒนานโยบายสาธารณะด้านสุขภาพแบบมีส่วนร่วม

“ธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ” เป็นแหล่งเผยแพร่เรื่องราวที่มีส่วนสร้างเสริมกำลังใจ และเป็นแรงบันดาลใจให้กับผู้คนในสังคม เป็นเสมือนพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้ประโยชน์ได้เห็นภาพของเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างชัดเจน มีกระบวนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างผู้ใช้ที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิด และการปฏิบัติ รวมถึงการขยายเครือข่ายที่มุ่งมั่นสร้างสังคมแห่งสุขภาวะ

รายชื่อผู้ดำเนินงาน ผู้ประสานงานหลักของคณะบุคคลและ
กลุ่มองค์กรที่ดำเนินการกิจกรรมต่างๆ

1. เลิกตี๋มเกิดที่รัก

คุณรัตนา สารคุณ
บ้านเลขที่ 38 ม.9 ต.โนนหนามแท่ง
อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000

2. ตามรอยสมุนไพรรักษาหัวใจที่เป็นไท

ภญ.ดร.สุภาภรณ์ ปิติพร
มูลนิธิโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร
32/7 ม.12 ถ.ปราจีนอนุสรณ์ ต.ท่างาม อ.เมือง
จ.ปราจีนบุรี 25000
โทรศัพท์ 037-211088

3. สถาปนิกชุมชน ผู้ออกแบบ “ความภาคภูมิใจ” ให้ผู้ด้อยโอกาส

คุณปฐมา หรุ่นรักวิทย์
CASE Studio
121/1 ถ.รามคำแหง เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ 10510
โทรศัพท์ 02-9195918

4. ในน้ำไม่มียา ในนามีอิสระ

คุณวิไล เตชะไพฑูริย์
156/2 ม..8 ต.ท่ายาง อ.ท่ายาง จ.เพชรบุรี 76130

5. คุณยายแอนด์เดอะแก๊งค์

คุณลัดดาวัลย์ ชัยนิลพันธุ์
239 ถ.แก้วนารีรัฐ ต.วัดเกต อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50000

6. ไม่ใช่แค่กาแฟ แต่คือการอยู่ร่วม (กาแฟดอยช้าง)

คุณวิชา พรหมยงค์

บริษัทดอยช้างเฟรช โรสเต็ด คอฟฟี่

82 ถ. อุตรกิจ ต.เวียง อ.เมือง จ.เชียงราย 57000

โทรศัพท์ 053-744741-2

7. ครูขอสอนชีวิต

คุณอุ๋นเรื่อน หงษ์ทอง

70 หมู่ 8 บ้านสหกรณ์ ต.เมืองงาย อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ 50170

โทรศัพท์ 053 -375103

8. นามะเฟื่องเมืองนirimิต

คุณคำกอง อามาตย์มนตรี

เทศบาลตำบลนามะเฟื่อง อ.เมือง จ.หนองบัวลำภู 39000

โทรศัพท์ 042-000482

9. ตูละคร แล้วย้อนดูชุมชน (กลุ่มละครมะขามป้อม)

มูลนิธิสื่อชาวบ้าน

477 หมู่ 7 ต.เชียงดาว อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ 50170

โทรศัพท์ 053 - 388158

10. โรงเรียนสร้างสุขที่บ้านเกิด (กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไส้ต้นทอง)

คุณสมพงศ์ สงวนพงศ์

หมู่ที่ 2 บ้านนาสระ ต.ท้ายสำเภา อ.พระพรหม

จ.นครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์ 075-343356

11. งานที่นำไปสู่อิสรภาพ (กลุ่มบริษัทวังแดง)
คุณประวิทย์ เยี่ยมแสนสุข
701/16-17 ถ.พระราม 4 แขวงรองเมือง เขตปทุมวัน
กรุงเทพฯ 10330
โทร. 02-2155200
12. ลุงชาวไชยาชีพ
มูลนิธิ “ลุงชาวไชยาชีพ”
ที่อยู่ 3/62 หมู่ 6 ซอย 33 ตะวันออก ต.คลองสี่ อ.คลองหลวง
ปทุมธานี 12120
โทร. 02-9027721
13. หมอมั่ง นักสู้สองวัฒนธรรม
นพ.กัณตพงศ์ เล่าลือพงศ์ศิริ
ศูนย์บำบัดรักษายาเสพติดเชียงใหม่
182 หมู่ 7 ต.ช้างเหล็ก อ.แมริม จ.เชียงใหม่ 50180
โทร. 053-268037-9
14. ปลุกข้าวในนา ปลุกคุณค่าในชีวิต (เครือข่ายข้าวคุณธรรม)
มูลนิธิธรรมะรวมใจ
80 หมู่ 8 ต.กระจาย อ.ป่าติว จ.ยโสธร 35150
โทรศัพท์ 045-795-505, 045-795048
15. พุทธิกา อาสาข้างเตียง (เครือข่ายพุทธิกา)
90 ซอยอยู่อ่อมสิน ถ.จรัญสนิทวงศ์ 40 แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด
กรุงเทพ 10700 โทรศัพท์ 02-883-0592, 02-8869881
โทรสาร 02-8830592

16. สานแสงอรุณ

64 ซอยสาทร 10 ถ.สาทรเหนือ เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500

โทรศัพท์ 02-2370080 ต่อ 217, 218

โทรสาร 0-2234-1665

E-mail: ssamag@yahoo.com

17. คบเด็กสร้างชายฝั่ง

อาจารย์มานะ สามเมือง

โรงเรียนวีรสตรีอนุสรณ์

135 หมู่ 2 ตำบลป่าคลอก อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต

โทรศัพท์ (บ้าน) 076-245300-1

18. ฟาร์มสัตว์ ฟาร์ม (ความ) สุข

คุณพฤดี เกิดชูชื่น

บริษัท แดรี่โฮม จำกัด

100/1 ต.พญาเย็น อ.ปากช่องจ.นครราชสีมา 30320

คุณอัคระ ธิติถาวร

ผลิตภัณฑ์นมแพะอินทรีย์พรุจำปา และศูนย์การเรียนรู้อัคระฟาร์ม

43/1 ม.3 ต.เทพกระษัตรี อ.ถลาง จ.ภูเก็ต

โทร. 044-322-245 โทรสาร 044-322-230

19. อ่านเขียน เปลี่ยนชีวิต

คุณสลา คุณวุฒิ

กองทุนศิลปินครูบ้านป่า สลา คุณวุฒิ

เลขที่ 9 ซ.รามอินทรา 93 ถ.รามอินทรา แขวง-เขต คันนายาว

กรุงเทพฯ 10230

20. พลังเปลี่ยนชีวิตนอกระบบ

อาจารย์นวลจันทร์ โปทา

77/221 ม.กุลพันธ์วิลล์ 9 อ.หางดง จ.เชียงใหม่ 50230

21. อยากปลุกรักเราให้นานๆ หน่อย

คุณสมชาย-คุณลัดดาวัลย์ กิจนิตชีวี

91 ซ.ประชาธิปไตย 5 ถ.ประชาธิปไตย แขวงสีกัน

เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210

22. เครือข่ายบ้านเรียน (สมาคมบ้านเรียนไทย)

เลขที่ 64 ซอยสาทร 10

ถนนสาทรเหนือ เขตบางรัก กรุงเทพฯ 10500

โทรศัพท์และโทรสาร 02-266-9727 หรือ 08-1647-2256

E-mail : thaihomeschool@gmail.com

23. ยิ้มละไม ดนตรีไร้ขีดเคิล (กลุ่มโลกทัศน์สโมสร)

18/75-76 หมู่บ้านนินทร แขวงทุ่งสีกัน เขตดอนเมือง

กรุงเทพฯ 10210

โทรศัพท์ 02-536-2434 , 089-777-0213

E-mail : webmaster@yimlamai.net

24. บำบัดทุกข์ บำรุงจิต ที่อโรคยาศาลา

พระปพนพัชร จิรัธมโม

อโรคยศาล วัดคำประมง

95 หมู่ 4 ต.สว่าง อ.พรหมนิคม จ.สกลนคร 47130

โทรศัพท์/โทรสาร 042-779276

โทรศัพท์ 081-6016960, 081-1117107, 081-7396455

25. เอ็นให้ลูกปลูกให้ตื่น
พ่อเล็ก กุตวงศ์แก้ว
234 หมู่ 5 ต.กุตบาก อ.กุตบาก จ.สกลนคร 47180
26. สวนของคนขี้เกียจ
ลุงจอนิ โปโตเขา
บ้านหนองเต่า ต.แม่วิน อ.แม่วาง จ.เชียงใหม่
27. ผ้าทอ ถักชีวิต ทอชุมชน
คุณสุพิศ สุวรรณมณี
97 หมู่ 5 ต.ชนแดนอ.สองแคว จ.น่าน 55160
โทร. 089-5594434
28. ปฏิบัติการ “พลเมือง” ปฏิรูปชีวิต “พลแมว”
คุณวชิรา ทวีสกุลสุข (รักษ์)
wachira_rux@yahoo.com
29. เรื่องเล่าเมื่อเราลูก
คุณธีรวัฒน์ ศรีปฐมสวัสดิ์
92/14 หมู่ 1 ตำบลบ้านใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
73110
โทรศัพท์ 02-813-9784
- คุณสันติ รุ่งนาสวน
ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการพุทธรมณฑล.
16/10 หมู่ 5 ต.ศาลายา อ.พุทธรมณฑล จ.นครปฐม 7317
โทรศัพท์ 034 — 246584

คุณองอาจ แก่นทอง

ศูนย์การดำรงชีวิตอิสระของคนพิการจังหวัดชลบุรี(CILC)

ตู้ ปณ.11 เมืองพัทยา ชลบุรี 20260

โทรศัพท์ (038) 716 247-9 ต่อ 8113

โทรสาร (038) 716 542

30. บั้นแปลงแต่งชีวิต สานศิษย์ด้วยปัญญา

คุณสุทธิพันธ์ ชูคันหอม

48 หมู่ 13 บ้านทองอินทร์ ต.เสอเพลอ อ.กุมภวาปี

จ.อุดรธานี

31. หุ่นยาวมาร์เก็ต ตลาดนี้ไม่ใช่เงิน

คุณระวีวรรณ กันไชยลัก

6/1 หมู่ 7 ต.ศรีบัวบาน อ.เมือง จ.ลำพูน 51000

โทรศัพท์ 081 -0246712

บรรณานุกรม

สัมภาษณ์

พุดทิ เกิดชูชื่น. กรรมการผู้จัดการบริษัท แดรี่โฮม จำกัด จังหวัดสระบุรี.
สัมภาษณ์ (6 กรกฎาคม 2551).

พ่อผาย สร้อยสระกลาง. สัมภาษณ์ (10 สิงหาคม 2551).

พ่อคำเตื่อง ภาษี. สัมภาษณ์ (11 สิงหาคม 2551).

ลุงจอนิ โอโตเซา. สัมภาษณ์ (18 สิงหาคม 2551).

ระวีวรรณ กันไชยสัก. ประธานกลุ่มแม่บ้านทุ่งยาว จังหวัด ลำพูน
สัมภาษณ์ (19 สิงหาคม 2551).

ลัดดาวัลย์ ชยนิลพันธุ์(ยายแอ้ว). ศูนย์พัฒนาเยาวชนเชียงใหม่
สัมภาษณ์ (20 สิงหาคม 2551).

มานะ สามเมือง. โรงเรียนวีรสตรีอนุสรณ์ จังหวัดภูเก็ต
สัมภาษณ์ (19 กันยายน 2551).

อัคระ ธิติถาวร. ผู้ผลิตนมแพะพุงจำปา สัมภาษณ์ (19 กันยายน 2551).

วิไล เตชะไพบูลย์. สัมภาษณ์ (10 ตุลาคม 2551).

ผู้ป่วยอโรคยศาล. จังหวัดสกลนคร สัมภาษณ์ (18 ตุลาคม 2551).

หนังสือ

หนังสือชุด “บันทึกเรื่องราวดีๆ ในสังคมไทย” ของสำนักงานคณะกรรมการ สุขภาพแห่งชาติ

ขวัญสรวง คงสาธิตพร.อยากปลูกรักเรา ให้นานๆหน่อย.กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

ขวัญสรวง คงสาธิตพร.พลังเปลี่ยนชีวิตนอกระบบ.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

ชิต ชยากร. คบเด็กสร้างชายฝั่ง.กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
(สช.), 2552

ฐาปนา พึ่งละอ.ตามรอยสมุนไพรรักษาหัวใจที่เป็นไท.กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

ฐาปนา พึ่งละอ.สถาปนิกผู้ออกแบบ “ความภาคภูมิใจ” ให้ชุมชน.กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

ฐาปนา พึ่งละอ.ในน้ำไม่มียา ในนามืออิสระ.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

บุญยงค์ เกศเทศ.เอ็นให้ลูก ปลูกให้ตื่น.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ
แห่งชาติ (สช.), 2552.

บุญยงค์ เกศเทศ.ปั่นแปลงแต่งชีวิต สานศิษย์ด้วยปัญญา.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะ
กรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

ปิยนถ ประยูร.เครือข่ายบ้านเรียน ทางเลือกและอิสรภาพในการจัดการศึกษา.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ(สช.), 2552.

ปิยนภ ประยูร. ยิ้มละไม ดนตรีรีไซเคิล. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

พรวิไล คาร์. งานที่นำไปสู่อิสรภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

มหรณพ โนมเฉลา. นามะเฟื่อง เมืองนรมิต. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

มหรณพ โนมเฉลา. ตูละคร แล้วย้อนดูชุมชน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

รวีวาร โนมเฉลา. ทรูซอสอนชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

รวีวาร โนมเฉลา. ไม่ใช่แค่กาแฟ แต่คือการอยู่ร่วม. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

รวีวาร โนมเฉลา. คุณยาย&เดอะแก๊งค์. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

วิวัฒน์ วนรังสิกุล. โรงเรียนสร้างสุขที่บ้านเกิด. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

วีระศักดิ์ จันทรสังแสง. สานแสงอรุณ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

วีระศักดิ์ จันทรสังแสง. พุทธิกา อาสาข้างเตียง เคียงข้างยามป่วยไข้ เฝ้ายูความตายอย่างสงบ. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

สร้อยแก้ว คำมาลา. เลิกดื่มเถิดที่รัก. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

สร้อยแก้ว คำมาลา.อ่านเขียน เปลี่ยนชีวิต.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

สุชาดา ภูทองคำ.บำบัดทุกข์ บำรุงจิต ที่โรคนครบาล.กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 552.

สุธิดา วงษ์อนันต์.ปลูกข้าวในนา ปลูกคุณค่าในชีวิต.กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

สุพิทา วรณปิติกุล.ฟาร์มสัตว์ ฟาร์ม (ความ) สุข.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

สุวิชานนท์ รัตนพิมล.สวนของคนขี้เกียจ.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ
แห่งชาติ (สช.), 2552.

สุวิชานนท์ รัตนพิมล.ผ้าทอ ถักชีวิต ทอชุมชน.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

องอาจ เตชา.ทุ่งยาวมาร์เก็ต ตลาดนี้ไม่ใช่เงิน.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

อรสรวง บุตรนาค.หอมมั่ง นักสู้สองวัฒนธรรม.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

อรสรวง บุตรนาค.ลุงชาวไซอาชีพ หนึ่งคนคิด หลายชีวิตเติบโต.กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

อภิัญญา ดันทวิวงศ์.ปฏิบัติการ “พลเมือง” ปฏิรูปชีวิต “พลแมว”. กรุงเทพฯ :
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2552.

อภิัญญา ดันทวิวงศ์.เรื่องเล่า เมื่อเราลูก.กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพ
แห่งชาติ (สช.), 2552.

หนังสืออื่นๆ

กอดอร์, โยสไตน์.โลกของไซไฟ : เส้นทางจินตนาการสู่ประวัติศาสตร์ปรัชญา.สายพิน
ศุพุทธมงคล (แปล), กรุงเทพฯ:คบไฟ, 2539.

นิรชา อัครวีรากุล (บรรณาธิการ).ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข.กรุงเทพฯ:สำนักงานปฏิรูป
ระบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.), 2548.

ประกษาภัทร นิยม, รศ. (เรียบเรียง).หอมทวนลม.กรุงเทพฯ:ลิปส์ พับลิชชิ่ง,2550

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต).อมฤตพจนาน(พุทธภาษิต).กรุงเทพฯ:มูลนิธิพุทธธรรม,
2538.

พระไพศาล วิสาโล และ ว.วชิรเมธี.ว่ายทวนน้ำ ฝ่ากระแสทุน ด้วยกระแสธรรม.
กรุงเทพฯ:มติชน, 2550.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. คำพ่อสอน : ประมวล
พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับความสุขในการดำเนินชีวิต.พิมพ์ครั้งที่ 6,
กรุงเทพฯ:มูลนิธิพระดาบส. 2550.

สฤณี อาชวานันทกุล (ผู้แปล).วิชาสุดท้าย ที่มหาวิทยาลัยไม่ได้สอน.พิมพ์ครั้งที่ 2,
กรุงเทพฯ:openbooks, 2551.

สฤณี อาชวานันทกุล.คน(ไม่)สำคัญ.กรุงเทพฯ :openbooks, 2551.

สาวิกาณบัพพิเศษ.ชุมชนคนตัวเล็กๆ.สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการ
สร้างเสริมสุขภาพ.

สุรีย์ สุขสว่าง และวิวัฒน์ วรรังสิกุล(บก.)1*.สาระจากเวที เดิมหัวใจให้สังคม
ปฐมบท : ต้นธารการขับเคลื่อนสังคมไทยหัวใจมนุษย์.กรุงเทพฯ:คณะกรรมการ
สุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2551.

สุนีย์ สุขสว่าง และวิวัฒน์ วนรังสิกุล(บก.).2*สาระจากเวที เติมหัวใจให้สังคม ครั้งที่ 2
ทุติยบท :ความดี...ความงาม...ความรัก...ของอาสาสมัครที่มีหัวใจเป็นมนุษย์.

กรุงเทพฯ:คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.), 2551.

สุนีย์ สุขสว่าง และวิวัฒน์ วนรังสิกุล(บก.).3*สาระจากเวที เติมหัวใจให้สังคม ครั้งที่ 3
ตติยบท :ง่ายงามตามวิถีแห่งการให้.กรุงเทพฯ:คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.),
2551.

เอกวิทย์ ณ ถลาง.ภาพรวมภูมิปัญญาไทย.พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ:อมรินทร์, 2544.

อำพล จินดาวัฒนะ, นพ. จิตอาสา : พลังสร้างโลก บทเรียนรู้จากขบวนการพุทธคือ
จิตใต้หวน ขบวนการที่เน้นหัวใจของความเป็นมนุษย์.พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ:

สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ (สช.), 2550.

หมายเหตุ * ตัวเลขใช้อ้างอิงในเนื้อหา

เว็บไซต์

สถณี อาชวานันทกุล. "Amy Domini ผู้บุกเบิกการลงทุนเพื่อสังคม (Socially Responsible Investing)". <http://www.onopen.com>, 2006.

สถณี อาชวานันทกุล. "Cameron Sinclair สถาปนิกผู้รณรงค์ "การออกแบบเพื่อมนุษยชาติ". <http://www.onopen.com>, 2007.

สถณี อาชวานันทกุล."Jimmy Wales ผู้สร้างโลกแห่งความรู้อันเสรีไร้พรมแดน".
<http://www.onopen.com>, 2006.

สถณี อาชวานันทกุล. "Lester Brown ผู้รณรงค์ "การพัฒนาอย่างยั่งยืน" และชี้
ทางออกจากวิกฤตอาหาร". <http://www.onopen.com>, 2008.

สฤณี อาชวานันทกุล. *Neil Postman* นักสังคมศาสตร์ผู้หยั่งรูนาคดและรู้ทันเทคโนโลยี. <http://www.onopen.com>, 2007.

สฤณี อาชวานันทกุล. *Nicholas Negroponte* ผู้บิด “ช่องว่างดิจิทัล” และปฏิรูปวิธีเรียนรู้. <http://www.onopen.com>, 2007.

สฤณี อาชวานันทกุล. *Paul Hawken* หนึ่งในผู้บุกเบิกกระบวนทัศน์ “ทุนนิยมธรรมชาติ”. <http://www.onopen.com>, 2006.

สฤณี อาชวานันทกุล. *Victoria Hale* เกสซ์กรผู้ปฏิวัติวงการยาเพื่อผู้ยากไร้. <http://www.onopen.com>, 2007.

สฤณี อาชวานันทกุล. *Yochai Benkler* นักกฎหมายผู้ชี้พลังของการผลิตนอกกระบบตลาด (*nonmarket-based production*). <http://www.onopen.com>, 2008.

